

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

BİRİNCİ DAİRE

RANTSEV – KIBRIS VE RUSYA

(Başvuru no. 25965/04)

SONKARAR

STRAZBURG

7 Ocak 2010

KESİNLEŞME

10/05/2010

Bu sonkarar Sözleşme'nin 44(2). fıkrasındaki koşullara göre kesinleşecektir. Karar yazım düzeltmelerine tabi tutulabilir.

Rantsev – Kıbrıs ve Rusya davasında,

İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Birinci Dairesi, aşağıdaki yargıçlarla toplanmıştır:

Başkan: Christos Rozakis,

Üyeler: Anatoly Kovler,

Elisabeth Steiner,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens,

Giorgio Malinverni,

George Nicolaou,

Daire Yazı İşleri Müdürü: Søren Nielsen,

10 Aralık 2009 tarihinde kapalı olarak müzakerede bulunan Mahkeme, aynı tarihte aşağıdaki sonkararı kabul etmiştir:

USUL

1. Bu dava, İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesine göre, bir Rus vatandaşı olan bay Nikolay Mikhaylovich Rantsev ("başvurucu") tarafından 26 Mayıs 2004 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu'na karşı yapılan bir başvurudan (no. 25965/04) kaynaklanmıştır.

2. Kendisine adli yardım verilen başvurucu, Yekaterinburg'ta avukatlık yapan L. Churkina tarafından temsil edilmiştir. Kıbrıs Hükümeti kendi temsilcisi Kıbrıs Cumhuriyeti Başsavcısı P. Clerides tarafından temsil edilmiştir. Rusya Hükümeti, kendi temsilcisi G. Matyushkin tarafından temsil edilmiştir.

3. Başvurucu, kızının sağ olduğu sırada Kıbrıs polisi tarafından yeterince korunmadığı, kızının ölümüyle ilgili koşullar hakkında yeterince soruşturma yapılmadığı ve Kıbrıs makamları tarafından kızının kötü muamele görmesinden ve ölümünden sorumlu olanların cezalandırılmaları için gerekli adımların atılmadığı gerekçesiyle, Sözleşme'nin 2, 3, 4, 5 ve 8. maddelerinin ihlalinin şikayetçi olmuştur. Başvurucu ayrıca Rusya makamlarının kızını insan ticareti riskine karşı korumak için tedbirler almadıkları, kızının insan ticareti mağduru olduğu iddiasını ve daha sonra ölümünü soruşturmadıkları gerekçesiyle Sözleşme'nin 3 ve 4. maddelerinin ihlalinin şikayetçi olmuştur. Son olarak başvurucu, Kıbrıs'ta yapılan ölüm soruşturmasıyla ilgili olarak mahkemeye başvurma imkanı bulunmadığı gerekçesiyle Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlalinin şikayetçi olmuştur.

4. 19 Ekim 2007 tarihinde Kıbrıs ve Rusya Hükümetlerinden bu konuda Hükümetler arasında yapılmış yazışmalarla birlikte, yürüttükleri bütün soruşturmalarla ilgili dosyaları sunmaları istenmiştir. Kıbrıs Hükümeti 17

Aralık 2007 tarihinde ve Rusya Hükümeti 17 Mart 2008 tarihinde bazı belgeler sunmuşlardır.

5. Birinci Daire Başkanı 20 Mayıs 2008 tarihinde bu davanın Mahkeme İçtüzüğü'nün 41. maddesi uyarınca öncelikli dava yapılmasına karar vermiştir.

6. Birinci Daire Başkanı 27 Haziran 2008 tarihinde, başvurunun davalı Hükümetlere iletilmesi kararı vermiştir. Ayrıca, başvurunun esasının kabuledilebilirlik ile birlikte incelenmesine karar verilmiştir (md. 29(3)).

7. Kıbrıs Hükümeti 27 Ekim 2008 tarihinde ve Rusya Hükümeti de 28 Ekim 2008 tarihinde başvurunun kabuledilebilirliği ve esası hakkındaki yazılı görüşlerini sunmuşlardır. Ayrıca, Başkan tarafından davaya katılan olmalarına izin verilen Londra merkezli iki hükümet dışı örgüt, Interights ve AIRE Centre'dan katılan olarak yorumları alınmıştır (Sözleşme md. 36(2) ve Mahkeme İçtüzüğü md. 44(2)).

8. Birinci Daire Başkanı 12 Aralık 2008 tarihinde, başvurunun Mahkeme önünde temsil edilebilmesi için kendisine adli yardım verilmesine karar vermiştir.

9. Başvurucu 16 Aralık 2008 tarihinde adil karşılık talepleriyle yazılı görüşlerini sunmuştur.

10. Kıbrıs ve Rusya Hükümetleri başvurunun adil karşılık talepleri hakkında görüşlerini bildirmişlerdir.

11. Kıbrıs Hükümeti 10 Nisan 2009 tarihli yazıya, başvuru tarafından ileri sürülen meselelerin çözümünü tek taraflı olarak kabul ettiğini içeren bir metin ekleyerek, Mahkeme'den davanın düşmesine karar vermesini istemiştir. Başvurucu 21 Mayıs 2009 tarihinde Hükümetin bu talebi hakkında yazılı görüşlerini bildirmiştir.

12. Başvurucu mevcut kararın kabul edilmesinden önce bir duruşma yapılmasını talep etmiş, ancak Mahkeme duruşma yapmanın gerekli olmadığına karar vermiştir.

DAVANIN ESASI

I. DAVA KONUSU OLAYLAR

13. Başvurucu Nikolay Mikhaylovich Rantsev, 1938 doğumlu bir Rus vatandaşı olup, Rusya'nın Svetlogorsk şehrinde yaşamaktadır. Başvurucu, 1980 doğumlu bayan Oxana Rantseva'nın babasıdır.

14. Dava konusu olaylar, tarafların dilekçeleri ve sundukları belgeler ile özellikle Kıbrıs polisinin aldığı tanık ifadeler çerçevesinde aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

A. Olayların ardalanı

15. Oxana Rantseva 5 Mart 2001 tarihinde Kıbrıs'a gelmiştir. Ama daha önce 13 Şubat 2001'de, Limassol'da bir kabarenin sahibi olan X.A. Rantseva adına, Rantseva'nın kabare artisti olarak çalışmasına imkan verecek olan 'artist' vizesi ve çalışma izni almak için başvurmuştur (bk diğer ayrıntılar için aşağıda parag. 115). Bu başvuru dilekçesine Rantseva'nın pasaportunun bir fotokopisi, bir sağlık raporu, henüz Rantseva tarafından imzalanmamış bir iş sözleşmesinin kopyası ve [X.A.] temsilcisi tarafından imzalanmış aşağıdaki taahhütname (bond) eklenmiştir (orijinali İngilizce).

“HERKES BİLSİN Kİ, Ben L/SSOL'lu [X.A.], Kıbrıs Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığına, İçişleri Bakanına veya şimdiki İçişleri Bakanına veya avukatına veya avukatlarına, 150 Poundu ödemeyi taahhüt ediyorum.

Mühür

Tarih 13 Şubat 2001

Bundan böyle göçmen olarak anılacak olan RUS Bayan Oxana RANSTEVA, (bu ifade durumun gerektirmesi halinde vasisini, vekilini, mirasçılarını ve vasiyeti tenfiz memurunu içerir) Kıbrıs'a girmekte olup, bu göçmenin Kıbrıs'ta bu tarihten itibaren beş yıl süreyle yardıma muhtaç duruma gelmeyeceğini ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bu göçmene yardım veya destek için (yardım ihtiyacını ve desteği sadece Bakanlık takdir eder) veya göçmenin bu tarihten itibaren beş yıl içinde Kıbrıs'tan ayrılması için yapacağı masrafları Kıbrıs Cumhuriyeti'ne geri ödemeyi üstleniyorum.

YUKARIDA YAZILI TAAHHÜTNAME eğer göçmen veya ben, vasim, vekilim, mirasçılarım ve vasiyeti tenfiz memurum, Kıbrıs Cumhuriyetinin göçmene yukarıda sözü edilen yardım veya destek veya göçmenin Kıbrıs'tan ayrılması için yaptığı masrafları Kıbrıs Cumhuriyeti'nin isteği üzerine geri ödeyecek olursa yukarıdaki taahhütname geçersiz olur, aksi taktirde yürürlükte kalır.”

16. Rantseva'ya ziyaretçi olarak 9 Mart 2001 tarihine kadar geçici oturma izin verilmiştir. Rantseva X.A.'nın kabaresinde çalışan bir başka genç kadın ile aynı dairede kalmıştır. 12 Mart 2001 tarihinde Rantseva'ya, X.A.'nın sahibi ve kardeşi M.A.'nın yöneticisi olduğu kabarede 8 Haziran 2001 tarihine kadar çalışma izni verilmiştir. Rantseva 16 Mart 2001'de çalışmaya başlamıştır.

17. 19 Mart 2001 sabah 11:00 sularında, Rantseva'nın birlikte kaldığı kadın, M.A.'ya Rantseva'nın eşyalarını alarak ayrıldığını bildirmiştir. Bu kadın M.A.'ya, Rantseva'nın yorulduğunu ve Rusya'ya dönmek istediğini belirten Rusça bir not bıraktığını söylemiştir. Aynı gün M.A. Limassol'daki Göçmen Bürosuna Rantseva'nın evi ve işyerini terk ettiğini bildirmiştir. M.A. daha sonra verdiği tanık ifadesinde, Rantseva'nın yakalanıp Kıbrıs'tan sınır dışı edilmesini istediğini, böylece kabarede çalışacak başka bir kadını

getirebileceğini düşündüğünü söylemiştir. Ancak Rantseva'nın adı polisin arananlar listesine kaydedilmemiştir.

B. 28 Mart 2001 tarihinde olan olaylar

18. Rantseva 28 Mart 2001 sabahı 04:00 sularında Limassol'daki bir diskotekte başka bir kabare artisti tarafından görülmüştür. Bu artistin Rantseva'nın diskotekte olduğunu M.A.'ya bildirmesi üzerine, M.A. polise telefon ederek Rantseva'yı yakalamalarını istemiştir. M.A. daha sonra kendi kabaresindeki bir güvenlik görevlisiyle birlikte diskoteğe gelmiştir. Diskotekte çalışan biri, Rantseva'yı M.A.'ya götürmüştür. M.A. daha sonra verdiği tanık ifadesinde şöyle demiştir (çeviri):

“Rantseva arabama bindiğinde, her hangi bir şeyden şikayetçi değildi ve hiçbir şey yapmıyordu. Sarhoş görünüyordu ve kendisine sadece benimle gelmesini söyledim. Sarhoş gibi görüldüğü için bir şey konuşmadık ve bana bir şey söylemedi.”

19. M.A., Rantseva'yı Limassol Polis Merkezine götürmüştür. Polis Merkezinde iki tane nöbetçi polis bulunmaktadır. M.A., kısaca Rantseva'nın Kıbrıs'a geliş koşullarını, çalışmasını, daha sonra 19 Mart 2001 tarihinde kaldığı daireden kayboluşunu anlatmıştır. Polis memurunun ifadesine göre M.A. ve Rantseva Polis Merkezine gelmişler (çeviri):

“28 Mart 2001 sabahı, 04:00'ten biraz önce, [M.A.] [Rantseva'yı] Titanic gece kulübünde bulmuş ... M.A. Rantseva'yı almış ve polis merkezine getirdi, Rantseva'nın yasadışı bir göçmen durumunda olduğunu ve onu hücreye koymamız gerektiğini söyledi. Sonra [M.A.] buradan (polis merkezinden) ayrıldı.”

20. Polisler daha sonra, evinde bulunan nöbetçi pasaport memuruyla temasa geçmişler ve Rantseva'nın yasadışı bir göçmen durumda olup olmadığına bakmasını istemişlerdir. Pasaport memuru biraz araştırma yaptıktan sonra veri tabanında Rantseva'nın arananlar listesinde görünmediğini söylemiştir. Pasaport memuru ayrıca M.A.'nın 19 Mart 2001 tarihinde şikayette bulunduğu dair bir kayıt bulunmadığını ve her halükarda şikayetin üzerinden 15 gün geçmeden bir kimsenin yasadışı göçmen duruma girmeyeceğini söylemiştir. Pasaport görevlisi, Emniyet Müdürlüğü Yabancılar ve Göçmenler Bürosundaki (AIS) ilgili yetkiliyi aramıştır. Buradaki yetkili Rantseva'nın tutulmaması ve Rantseva'nın işverenin aranıp Rantseva'yı almasının istenmesi ve daha ayrıntılı bir araştırma yapılması için sabah 07:00 sularında Limassol Göçmen Bürosuna getirmeleri gerektiğinin söylenmesi talimatını vermiştir. Polisler M.A.'yı aramışlar ve gelip Rantseva'yı almasını istemişlerdir. M.A. Rantseva'nın polis merkezinde tutulmayacak olmasına sıkılmış ve polis merkezine gelip kendisini almayı reddetmiştir. Ancak polisler M.A.'ya gelip Rantseva'yı almadığı takdirde Rantseva'yı serbest bırakmaları talimatı aldıklarını söylemişlerdir. M.A. kızmış ve polislerin amirleriyle görüşmek istemiştir. Polisler M.A.'ya bir telefon numarası vermişlerdir. Daha sonra amirleri bu

polislere M.A.’nın gelip Rantseva’yı alacağını söylemişlerdir. Her iki polis verdikleri tanık ifadesinde, Rantseva’nın sarhoş görünmediğini söylemişlerdir. Görevli polis şöyle demiştir (çeviri):

“Rantseva bizimle oturdu ... makyaj yapıyordu ve sarhoş görünmüyordu ... Sabah 05:20 sularında bana ... [M.A.]’nın geldiği ve kendisini alıp götürdüğü haber verildi.”

21. M.A.’nın tanık ifadesinde, polis merkezine ilk gelişinde bıraktığı Rantseva’nın pasaportunu ve diğer belgeleri, polis merkezinden Rantseva ile ayrılırken almıştır. Daha sonra Rantseva’yı, kabarede bir erkek işçi olan M.P.’nin evine götürmüştür. M.P. bu evde karısı D.P. ile yaşamaktadır; oturdukları yer eğimli arazi üstüne yapılmış girişi beşinci katta olan bir apartmandadır. M.A.’nın anlatımına göre, Rantseva’yı apartmanın ikinci katındaki bir odaya yerleştirmişlerdir. M.A. polisteki ifadesinde şöyle demiştir:

“Rantseva sarhoş görünüyordu ve her hangi bir şey yapacakmış gibi durmuyordu. Kendisini götürdüğüm dairedeki odadan ayrılmasını engellemek için hiç bir şey yapmadım.”

22. M.A., M.P. ve karısının ikinci kattaki yatak odalarına uyamaya gittiklerini ve kendisinin de dairenin salonunda oturduğunu ve burada uyuya kalmış olduğunu söylemiştir. Daire o şekilde düzenlenmiştir ki, dairenin ön kapısında çıkmak için salondan geçmek gereklidir.

23. M.P. Limassol’daki “Zygos” adlı kabaredeki işinden 03:30 sularında ayrıldığını ve bir içki içmek için “Titanic” adlı diskoteğe gittiğini söylemiştir. Oraya vardığında, aradıkları Rus kökenli kızın diskotekte olduğunu söylemişlerdir. Daha sonra yanında kabaredeki güvenlik görevlisiyle birlikte M.A. gelmiş ve “Titanic” çalışanlarına kızı diskoteğin girişine getirmelerini söylemiştir. Daha sonra M.A., Rantseva ve güvenlik görevlisi üçü birlikte M.A.’nın arabasına binmişler ve ayrılmışlardır. Sabah 04:30 sularında M.P. evine dönmüş ve uyumuştur. Sabah 06:00 sularında karısı kendisini uyandırmış ve Rantseva ile birlikte M.A.’nın geldiğini ve sabah Göçmen Bürosu açılıncaya kadar evde kalacaklarını söylemiştir. Daha sonra uyumuştur.

24. D.P., M.A.’nın Rantseva’yı 05:45 sularında eve getirdiğini söylemiştir. Kendisi kahve yapmış ve M.A. salonda oturup kocasıyla konuşmuştur. M.A. daha sonra D.P.’den Rantseva’nın biraz dinlenebilmesi için kendisine bir yatak odası vermesini istemiştir. D.P. Rantseva’nın sarhoş görüldüğünü ve her hangi bir şey içmek veya yemek istemediğini söylemiştir. D.P.’ye göre kendisi ve kocası 06:00 sularında yatmışlar, M.A. salonda kalmıştır. D.P. bu ifadeyi verdikten sonra, ilk anlatımında değişiklik yapmış olup, şimdi M.A. Rantseva ile birlikte eve geldiklerinde kocasının uyumakta olduğunu söylemiştir. D.P., evin kapısını kendisinin açtığını söylemekten korktuğunu ve M.A. ile birlikte kahve içtiğini söylemiştir.

25. 28 Mart 2001 sabahı saat 06:30’da Rantseva apartmanın önünde yerde ölü bulunmuştur. Çantası omzundadır. Polis, Rantseva’nın kaldığı

evin üst katındaki odasına bitişik balkon korkuluklarına bağlı, alttaki beşinci katın daha geniş balkonuna doğru sarkan bir yatak çarşafı bulmuştur.

26. M.A., Rantseva'yı Göçmen Bürosuna götürmek için sabah 07:00'de uyandığını söylemiştir. M.A., evdeki D.P. ve M.P.'ye seslenmiş ve D.P.'nin apartmanın önündeki sokakta polisleri bulunduğunu söylediğini duymuştur. Yatak odasına bakmışlar ama Rantseva'yı görememişlerdir. Balkondan aşağıya bakmışlar ve sokakta yerde yatan bir ceset görmüşlerdir. Daha sonra M.A. bunun Rantseva olduğunu anlamıştır.

27. D.P., kapıyı vuran M.A. tarafından uyandırıldığını, Rantseva'nın odasında bulunmadığını ve kendisini bulmaları gerektiğini söylediğini anlatmıştır. D.P. evin her yerine bakmış ve yatak odasındaki balkon kapısının açık olduğunu fark etmiştir. Balkona çıkmış, yatak çarşafını görmüş ve Rantseva'nın ne yaptığını anlamıştır. Diğer balkona geçmiş ve sokakta yerde yatan, üzeri beyaz örtü ile örtülmüş ve başında polislerin olduğu bir ceset görmüştür.

28. M.P. sabah 07:00 sularında gürültüyle uyandığını ve karısının şok halinde gördüğünü; karısının kendisine Rantseva'nın balkondan düşmüş olduğunu söylediğini anlatmıştır.

29. G.A., 28 Mart 2001 tarihinde verdiği tanık ifadesinde, 28 Mart 2001 günü sabah 06:30 sularında M.P. ve D.P.'nin oturdukları binanın birinci katındaki balkonda sigara içmekte olduğu belirtmiş ve şöyle demiştir:

“Yukarıdan gölgeye benzer bir şeyin tam önümden geçerek düştüğünü gördüm. Hemen sonra sanki bir şey kırılıyormuş gibi bir ses duydum ... Karıma polise telefon etmesini söyledim. ... Düşmeden önce ve hemen sonra başka her hangi bir ses duymadım. Düşerken çığlık atmadı. Sanki şuursuzmuş sadece düştü ...Apartmanın beşinci katında kavga gürültü olmuş olsaydı, bunu duyamazdım.”

C. Kıbrıs'taki hazırlık soruşturması (investigation) ve ölüm soruşturması (inquest)

30. Kıbrıs Hükümeti Mahkeme'ye, orijinal bir ölümün bir suç sonucu meydana gelmediği sonucuna varılan olaylarda beş yıl geçtikten sonra dosyanın imha edilmesini gerektiren uygulama gereğince, soruşturma dosyasının imha edildiğini bildirmiştir. Bu dosyanın bütün belgeleri içeren kopyası, hatırlatıcı notlar hariç, Hükümet tarafından Mahkeme'ye sunulmuştur.

31. Dosyada, olayı soruşturma görevlisinin bir raporu bulunmaktadır. Raporda, adli tıp ve olay yeri incelemesi tarafından belirlendiği şekilde, olayların ardalanı anlatılmakta ve 17 tane tanık adı yer almaktadır. Bunlar M.A., M.P. ve D.P., G.A., Limassol Polis Merkezinde görevli iki nöbetçi polis, nöbetçi pasaport görevlisi, Rantseva'nın düşmesinden sonra olay yerine gelen sekiz polis, adil tıp inceleme görevlisi ve kan ve idrar tahlilinde bulunan laboratuvar teknisyenidir.

32. Raporda, sabah 06:30'dan biraz sonra G.A.'nın telefonla aramasından sonra, polis binanın bulunduğu yere gelmiştir. Polis 06:40'da olay yerine çevresin kapatmış ve Rantseva'nın düşme nedenini araştırmaya başlamıştır. Polis, Rantseva'nın kaldığı odanın, balkonların ve olay yerinin fotoğraflarını çekmiştir. Adli tıp inceleme görevlisi 09:30'da olay yerine gelmiştir. İlk adli tıp incelemesi olay yerinde yapılmıştır.

33. Aynı gün polis M.A., M.P., ve D.P. ile G.A.'nın ifadelerini almıştır. Polis ayrıca, Rantseva'nın ölümünden kısa bir süre önce Limassol Polis Merkezinde Rantseva ve M.A.'yı gören iki polis memurunun ve nöbetçi pasaport görevlisinin ifadelerini almıştır (Bu kişilerin ifadelerinden alıntılar ve özetler yukarıda 17-29. paragraflardadır). Olay yerine gelen sekiz polisten aralarında soruşturmayı yürütmekle görevli olan polis dahil, altı tanesinin ifadeleri yer almaktadır. Rantseva'nın çalıştığı kabaredeki diğer çalışanların veya Rantseva'nın kısa süreyle daireyi paylaştığı kadının ifadeleri alınmamıştır.

34. M.A. 28 Mart 2001 tarihinde tanık ifadesi verirken, Rantseva'ya ait pasaport ve diğer belgeleri polise teslim etmiştir. M.A. ifadesini bitirdikten ve imzaladıktan sonra, Rantseva'nın 19 Mart 2001 tarihinde kaldığı daireden ayrılırken kendi pasaportunu ve belgelerin yanına aldığını söyleyen bir açıklama eklemiştir.

35. 29 Mart 2001 tarihinde Kıbrıs makamları tarafından bir otopsi yapılmıştır. Otopside Rantseva'nın vücudunda ve iç organlarında bir çok yara tespit edilmiştir. Otopsi, bu yaraların düşmesi sonucu meydana geldiği ve ölüm sebebinin düşme olduğu sonucuna varmıştır. Başvurucunun otopsi sonuçlarından ne zaman haberdar edildiği belli değildir. Başvurucuya göre, kendisine otopsi raporunun bir kopyası verilmemiştir, daha sonraki ölüm soruşturmasının tespitlerini kısaca özetleyen raporun sonuçlarından haberdar edilip edilmediği de açık değildir.

36. Başvurucu 5 Ağustos 2001 tarihinde bir avukat ile birlikte Limassol Polis Merkezine gitmiş ve 28 Mart 2001 tarihinde Rantseva ile M.A. Polis Merkezinde karşılayan polislerle görüşmüştür. Başvurucu ölüm soruşturmasına katılmak istediğini bildirmiştir. Polis memurlarının 8 Temmuz 2002 tarihli ifadelerine göre, polis memurları başvurunun polis merkezine gelişinde Limassol Mahkemesi önündeki ölüm soruşturması duruşmasının tarihi hakkında avukatı bilgi verileceği söylenmiştir.

37. Başvurucu 10 Ekim 2001 tarihinde Limassol Mahkemesine bir başvuru dilekçesi göndermiş ve bu dilekçenin birer kopyasını Kıbrıs Cumhuriyeti Başsavcılığına ve Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki Rusya Konsoloslukuna da iletmiştir. Başvurucu Chelyabinsk bölgesi Savcılığına yönelik 8 Ekim 2001 tarihli adli yardımla ilgili talebinden söz etmiştir (bk. aşağıda parag. 48). Başvurucu ölüm soruşturması duruşmasından önce olayla ilgili belgelerin görme, duruşmada hazır bulunma hakkını kullanmayı ve duruşma tarihinden uygun bir süre önce kendisine haber verilmesini

istemiştir. Başvurucu ayrıca uygun bir zamanda mahkemeye ek belgeler sunmak istediğini bildirmiştir.

38. Polis memurlarının 8 Temmuz 2002 tarihli ifadelerine göre ölüm soruşturması duruşmasının 30 Ekim 2001 tarihinde yapılmasına karar verilmiş (bk. yukarıda parag. 36) ve hemen başvurucunun avukatına bildirilmiştir. Ancak ne başvurucunun kendisi ve ne de avukatı duruşmaya gelmişlerdir. Duruşma 11 Aralık 2001 tarihine ertelenmiş ve bu yeni tarih konusunda başvurucuya bilgi vermesi için Rusya Büyükelçiliğine tebligat yapılmasına karar verilmiştir.

39. Başvurucu 20 Ekim 2001 tarihli olup 31 Ekim 2001 tarihinde Limassol Mahkemesine gönderdiği ve ayrıca birer kopyasını Kıbrıs Cumhuriyeti Başsavcılığı ile Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki Rusya Konsoloslukuna ilettiği faksta, duruşma günün yeni ikametini bildirilmesini istemiştir.

40. 11 Aralık 2001 tarihli duruşmaya başvuru gelmemiş ve duruşma 27 Aralık 2001 tarihine ertelenmiştir.

41. 27 Aralık 2001 tarihinde Limassol Mahkemesinde başvurucunun yokluğunda ölüm soruşturması duruşması yapılmıştır. Limassol Mahkemesinin hükmünde, başka şeylerin yanında, şöyle denilmiştir (çeviri):

“Müteveffa [28 Mart 2001] tarihinde sabah 06:30'da acayip koşullarda sözü edilen apartmandan kaçmaya çalışırken boşluğa düşmesi sonucu ölümcül surette yaralanmıştır...

OXANA RANTSEVA'nın 28 Mart 2001 tarihinde kazaya benzeyen koşullarda, misafir olduğu (*εφίλοξενίτο*) daireden kaçmaya çalışırken öldüğüne karar verdim.

Kendisinin ölümünden üçüncü bir kişinin cezai açıdan sorumlu tutulabileceğini gösteren bir delil bulunmamaktadır.”

D. Daha sonra Kıbrıs ve Rusya'daki muhakeme

42. Rantseva'nın cesedi 8 Nisan 2001 tarihinde Rusya'ya götürülmüştür.

43. Başvurucu 9 Nisan 2001 tarihinde Chelyabinsk Bölgesi Adli Tıp Şubesinden (“Chelyabinsk Şubesi”) cesette bir otopsi yapılmasını istemiştir. Başvurucu ayrıca Rusya Federasyonu Federal Emniyet Müdürlüğünden ve Başsavcılıktan Rantseva'nın Kıbrıs'taki ölümünün araştırılmasını istemiştir. 10 Mayıs 2001 tarihinde Chelyabinsk Şubesi otopsi raporunu hazırlamıştır.

44. Adli tıp bulguları olarak özellikle aşağıdaki bulgular belirtilmiştir (çeviri yaptırılmıştır):

“Yüksek bir yerden düşmek bedende bir travma, çeşitli parçaları olan düz bir yere düşmek bedende politravma, açık kafatası travması oluşturmuştur; yüzde ve kafatasında çok parçalı kırıklar, beyin kubbesi tarafında beyin zarında, beyin ön kısmındaki çukurda çoklu yırtıklar, yumuşak dokularda kanamalar, ciltte çok sayıda ve büyük bereler ve yaralar, başta önden arka yöne doğru deformasyon, göğüsteki

organlardaki yaralar nedeniyle kapalı ağır göğüs travması, akciğerlerde arka yüzeye kadar ezilme, göğüs bölgesinde omurga kırılması ve kemik iliğinin tamamen akması ve yer değiştirmesi...

Kandaki alkol oranı orta derecede: kandaki etil alkol 1.8%, idrarda -2,5%.”

45. Raporda varılan sonuçlar arasında şunlar yer almaktadır.

“Berelerin, yırtıkların, yaraların ve kanamalı yerlerin rengi ve görüşünü, yumuşak dokulardaki yaraların aynı türdeki morfolojik değişiklikleri, hiç tereddütsüz travmaların hayattayken olduğunu ve ölümden önce pek bir süre geçmediğini ve bir biri ardına çok kısa bir sürede içinde olduğunu göstermektedir.

Rantseva O.N.’nin cesedinde yapılan adli tıp incelemesi sırasında, her hangi bir ateşli silah veya kesici alet gibi dıştan gelen bir şiddet veya fiziksel ve kimyasal etki veya doğal faktörler görülmemiştir. ... Kan ve idrarda yapılan adli tıp kimyasal tahlillerde cesedin iç organlarında narkotik, güçlü veya toksin madde tespit edilmemiştir. Sözü edilen bu durum, Rantseva O.N.’nun ateşli silah, fiziksel, kimyasal ve doğal faktörler yanında zehirlenme çeşitli organlarda veya sistemlerdeki hastalıklar gibi ölüm sebepleri ihtimallerini ortadan kaldırmaktadır. ...

Yaraların yerleri, morfolojik oluşumlar ile belirli farklılıklar, morfolojik ve histolojik analizler ve yaralı dokularda yapılan testler sırasında yapılan tespitler göz önünde tutulduğunda, bu olayda yüksek bir yerden aşağıya düşüş meydana gelmiş olduğuna ve çeşitli derecelerde düz yüzeye iki anlı bir düşüş olduğuna, ilk olarak bedenin arka tarafının muhtemelen kayarak son aşamada çarptığına ve ikinci olarak bedenin ön yüzeyinin çarptığına ve böylece anlık sıkışma etkisiyle başta önden arkaya doğru söz konusu deformasyonun meydana geldiğine inanıyoruz. ...

Rantseva O.N.’nun cesedindeki kan ve idrarın kimyasal incelemesi sırasında etil alkol birbirine uyacak şekilde 1,8 ve 2,5 tespit edilmiş olup, hayattayken orta derecede sarhoşluk bulunduğu ve bunun klinik olarak önemli bir duygusal istikrarsızlık, zihinsel ve zaman ve yer oryantasyonunda bir bozukluk olarak nitelendirilebilir.”

46. Kıbrıs’taki Rusya Büyükelçiliği 9 Ağustos 2001 tarihinde Limassol polis merkezinden Rantseva’nın ölümüyle ilgili soruşturma dosyalarını istemiştir.

47. Başvurucu 13 Eylül 2001 tarihinde Chelyabinsk savcılığına başvurarak, ücretsiz hukuki yardım verilmesi ve kızının Kıbrıs topraklarında ölmesi konusunda yapılacak ek soruşturmada yargılama giderlerinden muaf tutulması için, kendisi adına Kıbrıs Başsavcılığına başvurmasını istemiştir.

48. Rusya Başsavcı Yardımcısı Kıbrıs Cumhuriyeti Adalet Bakanlığına gönderdiği 11 Aralık 2001 tarihli yazıyla, Chelyabinsk Savcılığının Rantseva’nın ölümü üzerinde adli tıp incelemesi dahil incelemeler yaptığını bildirmiştir. Rusya Başsavcı Yardımcısı, Cezai Konularda Karşılıklı Yardıma dair Avrupa Sözleşmesi (“Karşılıklı Yardım Sözleşmesi” – bk aşağıda parag. 175-178) ve SSCB ile Kıbrıs Cumhuriyeti arasında Hukuki ve Cezai Konularda Anlaşma (“Adli Yardım Anlaşması” – bk. aşağıda parag. 179-185) gereğince, Rantseva’nın ölümüyle ilgili bütün koşulların ortaya çıkarılması ve suçluların Kıbrıs mevzuatına göre yargı önüne çıkarılması için adli yardım verilmesini talep etmiştir. Bu talepte olayın

ardalanına ilişkin Rus yetkililerin yaptığı tespitler de yer almıştır. Bu tespitlere nasıl ulaşıldığı ve eğer Rus yetkililer tarafından bağımsız bir soruşturma yapılmış ise ne gibi bir soruşturmanın yapılmış olduğu açık değildir.

49. Bu tespitler, başka şeylerin yanında, şunlardır (çeviri yaptırılmıştır):

“Polis memurları, Rantseva O.N.’nın Kıbrıs topraklarında 14 gün, yani 2 Nisan 2001 tarihine kadar çalışma hakkı bulunduğu için, kendisini gözaltına almamışlardır. Daha sonra [M.A.], Rantseva O.N.’yi sarhoş durumdaki bir kişi olarak sabaha kadar tutmalarını istemiştir. Rantseva O.N.’nin ayılmış olarak görüldüğü, insanca davrandığı, sakin olduğu ve makyajını tazelediği gibi hususlar nedeniyle, [M.A.]’nin bu talebi polisler tarafından reddedilmiştir. M.A., kimliği belirlenemeyen bir kişi ile birlikte, 28Mart 2001 gün sabah 05:30’da Rantseva O.N.’yu polis mntıkasından almış ve onu [D.P.]’nin apartmanına götürmüş, burada yemek yemişler ve sabah 06:30 sularında Rantseva O.N.’yu aynı evin 7nci katında çatıdaki bir odaya kilitlemişlerdir.”

50. Bu talep yazısında, Chelyabinsk Adli Tıp Şubesi uzmanlarının vardığı sonuçlar vurgulanmış ve Rantseva’nın düşüşünde birincisinde arka tarafından ikincisinde önünden olmak üzere iki aşama olduğu belirtilmiştir. Talep yazısında bu sonucun, Rantseva’nın baş üstü düşüşten kaynaklandığı şeklinde Kıbrıs adli tıp incelemesi tespitiyle çelişki halinde olduğu kaydedilmiştir. Yazı da ayrıca şu kaydedilmiştir:

“Mağdurun düşüşü sırasında korkudan çığlık atmış olacağını düşünmek mümkündür. Ancak bu, bu sıra binanın 2nci katında oturan kişinin asfalta birinin sessizce düştüğünü söyleyen beyanını içeren soruşturma belgeleriyle çelişmektedir. ...”

51. Raporda şu sonuca varılmıştır:

“Soruşturmacının bay Rantsev N.M.’ye gönderdiği rapora göre hüküm verilecek olursa, soruşturma Rantseva O.N.’nin ölümü ek soruşturma yapılmasını gerektiren, garip ve ortaya çıkarılamamış koşullarda meydana geldiği sonucuna vararak sona ermektedir.”

52. Bunun üzerine Chelyabinsk bölgesi savcısı, Adli Yardım Andlaşması gereğince, Rantseva’nın ölüm sebebinin belirlenmesi ve mevcut deliller arasındaki çelişkinin giderilmesi için, Rantseva’nın öldüğü koşullar hakkında bir soruşturma daha yapılmasını talep etmiştir. Buna göre, ölümün nasıl meydana geldiği konusunda bilgisi bulunan kişiler belirlenip ifadeleri alınmalı; çeşitli kişilerin davranışları ölüm ve/veya kaçırma ve hukuka aykırı özgürlükten yoksun bırakma isnadları açısından incelenmeli ve özellikle M.A. soruşturulmalı; başvuru soruşturma belgelerinden haberdar edilmeli; Rantseva’nın ölümü hakkında yargısal makamların vardıkları sonuçların birer kopyası Rusya makamlarına verilmeli; ve başvurucuya ücretsiz hukuki yardım verilmeli ve yargılama giderlerinden muaf tutulmalıdır.

53. Rusya Federasyonu 27 Aralık 2001 tarihinde Kıbrıs Adalet Bakanlığına bir yazı yazarak, başvuru namına, Rantseva’nın ölümü konusunda cezai soruşturma başlatılmasını, mağdurun bu muhakemede

katılan olarak yer almasını ve kendisine ücretsiz hukuki yardım verilmesini istemiştir.

54. Kıbrıs'taki Rusya Büyükelçiliği 16 Nisan 2002 tarihinde, Rusya Federasyonu Başsavcılığının Adli Yardım Andlaşması çerçevesinde, Rantseva'nın ölümü hakkında adli yardım talebini Kıbrıs Adalet ve Kamu Düzeni Bakanlığına iletmıştır.

55. Rusya Federasyonu Başsavcılığı 25 Nisan 2002 tarihinde, Rantseva'nın ölümüyle ilgili cezai soruşturma açılması, kendi delillerini sunabilmek için bu soruşturmaya başvurucunun mağdur olarak katılması ve adli yardım verilmesi isteği konusundaki talebini tekrarlamıştır. Rusya Federasyonu Başsavcılığı Kıbrıs Hükümetinden alınmış olabilecek daha yakın tarihli kararları bildirmesini istemiştir.

56. Başvurucu 25 Kasım 2002 tarihinde Rusya makamlarına kızının ölümüyle ilgili muhakemede mağdur olarak kabul edilmesi için başvurmuş ve adli yardım talebini tekrarlamıştır. Bu talep Rusya Federasyonu Başsavcılığı tarafından Kıbrıs Adalet Bakanlığına iletilmiştir.

57. Rusya Federasyonu Başsavcı Yardımcısı Kıbrıs Adalet Bakanlığına gönderdiği 27 Aralık 2002 tarihli yazıda, başvurucunun kızının ölümüyle bağlantılı olarak Kıbrıs'ta cezai soruşturma başlatılması ve adli yardım verilmesi hakkında Karşılıklı Yardım Sözleşmesi ve Adli Yardım Andlaşması gereğince daha önce Kıbrıs makamlarına iletilmiş olan talebinden söz etmiştir. Bu yazıda ayrıca daha önceki yazıya cevap alınmadığı belirtilmiş ve bir cevap verilmesi istenmiştir.

58. Rusya Büyükelçiliği 13 Ocak 2003 tarihinde, Kıbrıs Dışişleri Bakanlığından Rantseva'nın ölümü konusunda adli yardım talebine acil cevap verilmesini isteyen bir yazı göndermiştir.

59. Rusya Başsavcılığı 17 ve 31 Ocak 2003 tarihli yazılarında, adli yardım talepleriyle ilgili olarak içeriği daha önce tekrar edilen yazıları hakkında Kıbrıs makamlarından bir cevap alamadığını kaydetmiştir.

60. Kıbrıs Adalet Bakanlığı 4 Mart 2003 tarihinde Rusya Federasyonu Başsavcılığına, taleplerin Kıbrıs polisi tarafından ayrıntılı bir şekilde incelenmiş olduğu bildirilmiştir. Bu yazıya Emniyet Müdürlüğünden bir yazı ile başvurucunun Ağustos 2001 tarihinde Limassol Polis Merkezine yaptığı ziyaret tutanağı eklenmiştir.

61. Rusya Büyükelçiliği Kıbrıs Dışişleri Bakanlığına yazdığı 19 Mayıs 2003 tarihli yazıda, Rantseva'nın ölümüyle ilgili adli yardım talebi hakkında acil cevap verilmesi istenmiştir.

62. Rusya Federasyonu Başsavcılığı 5 Haziran 2003 tarihinde, Adli Yardım Andlaşması gereğince yeni bir talepte bulunmuştur. Başsavcılık 27 Aralık 2001 tarihli hükmün tatmin edici olmaması nedeniyle Rantseva'nın ölümüyle ilgili koşullar hakkında yeni bir soruşturma yapılması talep edilmiştir. Bu yazıda özellikle, söz konusu hükümde olaydaki garip koşullar bulunduğu ve Rantseva'nın tutulduğu daireden kaçmaya çalıştığı kabul edilmiş olmasına rağmen, tanık ifadelerindeki tutarsızlıktan söz edilmediği

veya Kıbrıs makamları tarafından yapılan otopsideki tespitler ayrıntılı bir şekilde anlatılmadığı kaydedilmiştir.

63. Rusya Büyükelçiliği 8 Temmuz 2003 tarihinde Kıbrıs Dışişleri Bakanlığına, önceki yazılarına acil olarak cevap verilmesi istenmiştir.

64. Rusya Federasyonu İnsan Hakları Komiseri 4 Aralık 2003 tarihinde, başvurucunun Kıbrıs yetkililerinin yetersiz cevapları hakkındaki şikayetini Kıbrıs Ombudsman'ına iletmıştır.

65. Kıbrıs Adalet Bakanlığı 17 Aralık 2003 tarihinde, Rusya makamlarının taleplerine cevap olarak (bk. yukarıda parag. 52), Kıbrıs polisi tarafından hazırlanan 17 Kasım 2003 tarihli yeni bir raporu Rusya Federasyonu Başsavcılığına göndermiştir. Rapor 28 Mart 2001 tarihinde olay yeri incelemesine katılan polis memurlarından biri tarafından hazırlanmış olup, Rusya makamları tarafından sorulan sorulara kısa cevaplar vermektedir. Raporda, tanıkların dinlendiği ve ifadelerinin alındığı belirtilmiştir. Raporda, ölüm soruşturması sırasında bütün delillerin dikkate alındığı vurgulanmıştır. Rapor şöyle devam etmiştir (çeviri):

“Müteveffa, 28 Mart 2001 sabahı saat 06:30'da odasının balkon kapısından balkona çıkmış, balkon korkuluklarına bağladığı bir yatak çarşafının yardımıyla birinci katın balkonuna inmiştir. Bu sırada omzunda çantasını taşımaktadır. Bu noktada kaçmak için apartmanın aşağıdaki balkonuna inmek üzere alüminyum korkuluklara tutunmuştur. Anlaşılamayan bir şekilde sokağa düşmüş ve sonuçta ölümcül surette yaralanmıştır.”

66. Raporda, Rantseva'nın 19 Mart 2001 tarihinde kaldığı yeri niçin terk ettiğinin bilinmediği belirtilmiş, ancak yapılan soruşturmada (çeviri):

“... müteveffanın Kıbrıs'tan sınırdışı edilmek istemediği ve işvereni misafir bulunduğu dairenin girişinde durduğu için, balkondan aşağıya inme riskini göze almaya karar verdiği, bunun sonucunda yere düştüğü ve o anda öldüğü sonucuna varılmıştır.”

67. Raporda, Kıbrıs'ta yapılan otopsiye yönelik eleştiriler ile Rusya ve Kıbrıs yetkililerinin adli tıp bulguları arasındaki tutarsızlıklar bulunduğu iddiası konusunda ise, bu görüşlerin Kıbrıs'ta otopsiyi yapan adli tıp uzmanına iletilmediği söylenmiştir. Adli tıp uzmanı, kendisinin vardığı sonuçların yeterli olduğu ve ek bilgi gerekmediği şeklinde bir cevap vermiştir. Son olarak raporda, ölüm soruşturmasının Rantseva'nın ölümünde cezai sorumluluk bulunmadığı sonucuna varıldığı hatırlatılmıştır.

68. Kıbrıs'taki Rusya Büyükelçiliği 17 Ağustos 2005 tarihinde, olayla ilgili olarak 14 Ekim 2005 tarihinde yapılacağı anlaşılan duruşma hakkında ek bilgi istemiş ve başvurucunun ücretsiz adli yardım talebinde bulunduğu hatırlatılmıştır. Kıbrıs Adalet Bakanlığı 21 Eylül 2005 tarihinde faksla verdiği cevapta, Limassol Mahkemeside 14 Ekim 2005 tarihinde duruşma yapılacağına dair bir bilgi bulunmadığını belirterek, Rusya makamlarından konuyla ilgili açıklama istemiştir.

69. Başvurucu 28 Ekim 2005 tarihinde Rusya makamlarından, Rantseva ile birlikte Limassol'daki kabarede çalışmış olan ve halen Rusya'da bulunan

iki Rus kadınının tanık ifadelerinin alınmasını istemiş ve bu kişilerin Limassol'daki cinsel sömürüyle ilgili tanıklıkta bulunabileceklerini bildirmiştir. Başvurucu bu talebini 11 Kasım 2005 tarihinde tekrarlamıştır. Rus yetkililer bu şekildeki tanık ifadelerinin ancak Kıbrıs makamları tarafından istenmesi halinde alınabileceği cevabını vermişlerdir.

70. Rusya Federasyonu Başsavcılığı Kıbrıs Adalet Bakanlığına gönderdiği 22 Aralık 2005 tarihli yazıyla, Rantseva'nın ölümü hakkında yürütülen ölüm soruşturması konusunda güncel bilgiler ile Kıbrıs mahkemesinin kararına karşı nasıl üst başvuruda bulunulabileceğine dair bilgi istemiştir. Bu yazıda, Rantseva ile aynı kabarede çalışmış olan Rus vatandaşlarının ifadelerinin gelmemiş olması nedeniyle 14 Ekim 2005 günlü duruşmanın ertelendiğinin öğrenildiği belirtilmiştir. Bu yazı, başka delillerin toplanması için Kıbrıs'tan gelecek adli yardım talebi için yardımcı olunacağı belirtilerek sona ermiştir.

71. Başvurucuya göre Ocak 2006 tarihinde, Kıbrıs Başsavcısı başvurucunun avukatına, suçla ilgili her hangi bir eylem bulunduğunu gösteren bir delil elde edilecek olursa, yeniden soruşturma açılmasını emri verebileceğini söylemiştir.

72. Rusya Büyükelçiliği 26 Ocak 2006 tarihinde Kıbrıs Adalet Bakanlığına bir yazı yazarak, 14 Ekim 2005 tarihinde ertelenen duruşma ile ilgili güncel bilgileri talep etmiştir. Adalet Bakanlığı 30 Ocak 2006 tarihinde gönderdiği bir faksla, ne Limassol Mahkemesinin ve ne de Kıbrıs Yüksek MAhkemesinin böyle bir duruşma kaydı bulunmadığını ve yapılacağı iddia edilen duruşma konusunda açıklama talep etmiştir.

73. Rusya Federasyonu Başsavcılığı 11 Nisan 2006 tarihinde Kıbrıs Adalet Bakanlığına yazdığı yazıda, ertelenen duruşmayla ilgili güncel bilgi istemiş ve Kıbrıs'taki üst başvuru konusunda bilgi isteğini yinelemiştir.

74. Kıbrıs Başsavcılığı 14 Nisan 2006 tarihinde Rusya makamlarına bir yazı yazarak, başvurucu tarafından belirlenen iki Rus vatandaşının tanık olarak ifadelerinin alınmasını Rus yetkililerden istemesi için bir sebep bulunmadığını bildirmiştir. Bu yazıya göre, eğer söz konusu kişiler Kıbrıs Cumhuriyetinde ise, kendilerinin tanık ifadeleri Kıbrıs polisi tarafından alınabilir, eğer Rusya'da iseler, Rus yetkililerin bu kişilerin ifadelerini almak için Kıbrıs makamlarının rızasını alma ihtiyaçları yoktur.

75. Kıbrıs Adalet Bakanlığı 26 Nisan 2006 tarihinde Rusya Federasyonu Başsavcılığına, iddia konusu ertelenmiş duruşma hakkında ek bilgi talebini hatırlatmıştır.

76. Rusya Federasyonu Başsavcılığı 17 Haziran 2006 tarihinde Kıbrıs Başsavcılığına yazarak, Rantseva'nın ölümü hakkındaki soruşturmaların yenilenmesi ve muhakemenin gelişimi hakkında bilgi taleplerinin devam ettiğini bildirmiştir.

77. Başvurucu 22 Haziran ve 15 Ağustos 2006 tarihlerinde Rus yetkililere, iki Rus kadının ifadelerinin alınması talebini tekrar etmiştir.

78. Kıbrıs Adalet Bakanlığı 17 Ekim 2006 tarihinde Rusya Federasyonu Başsavcılığına yazdığı yazıda, Rantseva'nın ölümü hakkındaki soruşturmanın 27 Aralık 2001 tarihinde tamamlandığını ve ölümün bir kazadan kaynaklandığı sonucuna varıldığını kaydetmiştir. Yazıda şu kaydedilmiştir:

“Başka bir delil bulunmaması nedeniyle karar aleyhine üst başvuruda bulunulmamıştır”.

79. 25 Ekim 2006, 27 Ekim 2006, 3 Ekim 2007 tarihlerinde başvuru Rusya makamlarından iki Rus kadının ifadelerinin alınması talebini tekrar etmiştir.

II. KIBRIS'TA "ARTİSTLER"İN DURUMU HAKKINDA RAPORLAR

A. Kıbrıs Ombudsman'ının yabancı kadınların ülkeye giriş ve Kıbrıs'taki eğlence yerlerinde çalıştırılma rejimi konusunda re'sen hazırladığı 24 Kasım 2003 tarihli raporu

80. Kıbrıs Ombudsmanı Kasım 2003'te Kıbrıs'ta "artistler" hakkında bir rapor yayımlamıştır. Ombudsman raporun giriş bölümünde raporu hazırlama nedenlerini şu şekilde açıklamıştır (aşağıdaki alıntılar Kıbrıs Hükümeti tarafından yaptırılan bir çeviriden alınmıştır):

“[Oxana] Rantseva'nın hayatını kaybettiği koşullar ile kamuoyunun gündemi giren benzeri şiddet olaylarını veya Kıbrıs'a gelen yabancı yabancı kadınların 'artist' olarak kiralanmalarını göz önünde tutarak, konuyu re'sen soruşturmaya karar verdim. ...”

81. Ombudsman, Rantseva'nın ölümüyle ilgili koşullar hakkında şöyle demiştir:

“Göçmenlik işlemlerinden sonra, 16 Mart 2001 tarihinde çalışmaya başlamıştır. Üç gün sonra Rantseva açıklığa kavuşturulamayan nedenlerle işyerini ve kaldığı yeri terk etmiştir. İşvereni bu durumu Yabancılar ve Göçmen Bürosuna bildirmiştir. Ancak [Oxana] Rantseva'nın adı, yine bilinmeyen bir nedenle, polisin arananlar listesine kaydedilmemiştir.”

82. Ombudsman daha sonra şunları kaydetmiştir.

“Hakkında yakalama veya sınır dışı etme kararı bulunmayan [Oxana] Rantseva'nın polis tarafından serbest bırakılmak yerine neden işverene teslim edildiği de anlaşılamamıştır.”

83. Ombudsman raporunda genç yabancı kadınların çalıştırılmalarının geçmişini ele almış ve Kıbrıs'ta "artist" sözcüğünün "fahişe" sözcüğü ile anlamdaş hale geldiğini kaydetmiştir. Rapor, 1970'li yılların ortalarından itibaren binlerce kadın artist olarak yasal yollardan Kıbrıs'a girmişler, ama aslında bu kadınlar Kıbrıs'taki kabarelerden birinde fahişe olarak çalışmışlardır. 1980'li yılların başından beri etkili bir göçmen izleme

politikasını güvence altına almak için daha sıkı bir rejim uygulamak ve “herkes tarafından bilinip kabul edilen artist olarak çalışmak üzere Kıbrıs’a gelen kadın olgusu”nu sınırlamak için çaba göstermişlerdir. Ancak kabare yöneticilerinin ve artist ajanslarının muhalefeti nedeniyle, düşünülen bazı tedbirler uygulanamamıştır.

84. Ombudsman raporunda, 1990’lı yıllardan itibaren Kıbrıs’taki fahişelik piyasası daha çok eski Sovyetler Birliği Devletlerinden gelen kadınlar tarafından yönetilmeye başlandığı kaydedilmiştir. Ombudsman şu sonuca varmıştır.

“Aynı dönemde benimsenen politikaların ve kabul edilen bazı önlemlerin uygulanması konusunda belirli bir ilerleme kaydedildiği gözlemlenebilir. Ancak modern kölelik rejimi altında kadınların cinsel sömürüsü, ticareti ve yer değiştirmeleri konusunda bir ilerleme sağlanamamıştır.”

85. Raporda, artistlerin çalışma ve yaşama koşullarıyla ilgili olarak şöyle denilmiştir:

“Artist olarak çalışmak üzere ülkeye giren kadınların çoğunluğu sosyalizm sonrası ülkelerdeki yoksul ailelerden gelen eğitilmiş kadınlardır. Bir çoğu eğitilidir ... Çok azı gerçekten artisttir. Genellikle fahişelik yapmaya zorlanacaklarının farkındadırlar. Ancak bu işi hangi koşullarda yapacaklarını hiç bilmemektedirler. Bazı yabancı kadınların garson veya dansçı olarak çalışacakları veya müşterilerle sadece içki içecekleri zannıyla Kıbrıs’a geldikleri görülmüştür. Ancak daha sonra zorla veya tehditle gerçek işi yapmaya zorlanmışlardır ...

Bu baskıya dayanamayan yabancı kadınlar işverenleri tarafından Yabancılar ve Göçmen Bürosuna gitmeye ve göstermelik sebeplerle sözleşmelerini sona erdirmek ve Kıbrıs’tan ayrılmak istediklerini söylemeye zorlanmaktadır ... Böylece işverenleri bunların yerine hemen başka artistleri alabilmektedir ...

Yabancı artistler, Kıbrıs’a girdikleri andan ayrıldıkları ana kadar işverenlerin adamlarının sürekli gözetimi altındadırlar. İşlerini bitirdikten sonra istedikleri yere gitmelerine izin verilmez. Hatta bazı artistlerin kaldıkları yerde kilit altında tutulduklarına dair ciddi şikayetler vardır. Ayrıca pasaportları ve diğer kişisel belgeleri işverenlerinin veya artist ajanslarının elinde kalmaktadır. İtaat etmeyenler, işverenleri tarafından şiddet vasıtalarıyla veya para cezasıyla cezalandırılmakta, bu para cezaları genellikle konsomasyon veya başkalarıyla seks yaparak ödenmektedir. Tabi bu meblağlar, artistler tarafından imzalanmış sözleşmelerde yer almaktadır.

...

Artistler genellikle kabare sahibinin veya artist ajansının sahibi olduğu ve kabareye yakın veya kabarenin üst katlarında, tek yıldızlı veya yıldızsız otellerde, dairelerde veya misafirhanelerde kalmaktadırlar. Her bir odada üç veya dört kadın birlikte kalmaktadırlar. Bu yerler sürekli olarak gözetim altındadır. Polis tarafından verilen raporlara göre bu yerlerin bir çoğu kalmaya elverişli olmayıp, yeterli temizlikten yoksundur.

... Son olarak raporda kaydedildiğine göre, yabancı artistler Kıbrıs’a geldikleri anda, örneğin seyahat masrafları ve kendilerini Kıbrıs’a getiren ajansın komisyonu gibi

masraflar için borçlandırılmaktadır. Böylece bu kadınlar, en azından borçlarını ödemek için her koşulda çalışmaya zorlanmaktadır" (*dipnotları kaldırıldı*).

86. Kadınların geldikleri ülkeden temin edilmeleriyle ilgili olarak raporda şunlar kaydedilmiştir:

"Bu kadınlar kendi ülkelerinden yerel artist ajanslarının değişik ülkelerdeki benzerleriyle yaptıkları işbirliği sonucu Kıbrıs'a getirilmektedir. Burada yaklaşık altı ay kadar çalıştırdıktan sonra Lübnan, Suriye, Yunanistan veya Almanya gibi ülkelere gönderilmektedirler (*dipnotlar kaldırıldı*)."

87. Ombudsman, polisin insan ticareti mağdurlarından sadece bir kaç tane şikayet aldığını gözlemlemiştir:

"Polis şikayet sayısındaki azlığını artistlerin kendilerini buraya getirenlerden korkmalarıyla açıklamıştır; çünkü bu kişilerden yaşamlarına yönelik tehditler almaktadırlar."

88. Ombudsman'a göre, şikayette bulunan mağdurları koruma tedbirleri yetersizdir. Bu kadınlara her hangi bir yerde çalışma izin verilmiş olduğu halde, aynı iş türünde çalışmaya devam etmeleri istenmektedir. Böylece eski işverenleri tarafından yerleri kolaylıkla belirlenebilmektedir.

89. Ombudsman şu sonuca varmıştır:

"İnsan ticareti olgusu bütün dünyada çok büyük bir hızla artmaktadır. İnsan ticareti başkalarının sadece cinsel sömürüsüyle ilgili değildir, ama aynı zamanda kölelik ve kulluk şeklinde emeklerinin de sömürülmesidir ...

Bu rapordaki verilerden, son yirmi yıldan fazla bir süredir Kıbrıs sadece hedef ülke değil, ama kadınların sistematik olarak fahişelik piyasasına sunulduğu bir geçiş ülkesi olduğu gözlemlenebilir. Bundan çıkan sonuca göre bunun nedeni büyük ölçüde, gerçekte ne olduğunun farkında olan göçmenlik makamlarının hoşgörüsüdür.

Ülkeye giriş ile eğlence ve gösteri yerlerinde çalışma izinleri konusunda izlenen politikalara dayanarak, binlerce yabancı kadın, hiç bir koruyucu vana bulunmadan, hukuka aykırı şekilde artist olarak çalışmak üzere hukuki yollardan ülkeye girmişlerdir. Bu kadınların çoğu, çeşitli biçimlerdeki baskı ve zorlamalarla işverenleri tarafından zalimane koşullar altında fahişelik yapmaya zorlanmaktadır. Bu durum, insan onuru ve kişi özgürlüğü gibi temel insan haklarını ihlal etmektedir." (*dipnotlar kaldırılmıştır*).

90. Ombudsman insan ticareti ve cinsel sömürüyle mücadele konusundaki mevcut hukuki düzenlemeleri tatmin edici bulmakla birlikte, özetlenen politikaları uygulanması için her hangi bir pratik tedbir alınmadığını kaydetmiş ve şu gözlemde bulunmuştur:

"...Bu sorunla uğraşan çeşitli kurum ve kuruluşlar, genellikle meselenin farkında olmayıp, gereği gibi eğitimi değildirler veya kanunda yer alan yükümlülükleri görmezden gelmektedirler ..."

B. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserinin Haziran 2003'te Kıbrıs'a yaptığı ziyaret hakkında hazırladığı 12 Şubat 2004 tarihli rapordan alıntılar (CommDH(2004)2)

91. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu Haziran 2003'te Kıbrıs'ı ziyaret etmiş ve 12 Şubat 2004 tarihli raporunda (2003 (CommDH(2004)2)) Kıbrıs'ta kadın ticareti konusundan söz etmiştir. Raporda, başka şeylerin yanında, şunları kaydetmiştir:

“29. Kıbrıs'ın ekonomik ve turistik gelişmesi dikkate alındığında, nasıl olup da Doğu Akdeniz Bölgesinde insan ticareti bakımından başlıca hedef ülke haline geldiğini anlamak zor değildir. Göçmen politikasının bulunmaması ve bu konudaki mevzuat eksiklikleri, bu olguyu sadece teşvik etmiştir.”

92. Komisyoner Kıbrıs'ta yürürlükteki hukuki düzenlemeler konusunda (bk. aşağıda parag. 127-131) şunları gözlemlemiştir:

“30. Yetkililer normatif düzeyde karşılık vermişlerdir. 2000 tarihli (no 3(1), 2000) Yasa, insan ticareti ve çocukların cinsel amaçla sömürülmesiyle mücadele için uygun bir düzenleme oluşturulmuştur. Yasada, İnsan Ticareti ve Başkalarının Sömürülmesinin ve Fahişeleştirilmesinin Önlenmesi Sözleşmesine göre insan ticareti olarak tanımlanan bütün eylemlerin ve aynı nitelikte başka bazı eylemlerin 10 yıl, eğer mağdur 18 yaşından küçük ise 18 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmaları öngörülmektedir. Cinsel sömürü suçunun cezası 15 yıl hapidir. Pratik düzeyde ise Hükümet, işverenlerine karşı şikayette bulunan kadınları, suçların kanıtlanması için ülkede kalmalarına izni vermek suretiyle korumaya çalışmıştır. Bazı hallerde Kıbrıs'ta kalan kadınların masrafları soruşturma süresince Hükümet tarafından karşılanmıştır. Eğer suç, mağdurun çevresinden biri veya mağdurun üzerinde otoritesi veya etkisi bulunan bir kişi tarafından işlenecek olursa, ceza 20 yıl hapidir. Yasanın 4. maddesindeki hükümlere göre, pornografik materyallerin oluşturulması veya satışı için çocukları kullanmak suçtur. Yasanın 7. maddesi, sömürü mağdurlarına makul bir süre için devlet yardımıyla bulunulmasını sağlamaktadır. Bu yardımlar geçim ödeneği, geçici kalma için yer temini, sağlık yardımı ve psikiyatrik desteği içermektedir. Yasanın 8. maddesi, sömürünün derecesine veya sanığın mağdura uyguladığı zorlamanın derecesine göre, mahkemeler cezalandırıcı tazminatlar hükmetme yetkisi tanımak suretiyle giderim hakkını vurgulamaktadır. Hukuka uygun olarak Kıbrıs'ta bulunan bir yabancı işçi sömürü mağduru olmuş ise, ilk çalışma izninin sonuna kadar çalışmak üzere yetkililerden kendisine başka bir iş bulmalarını isteyebilir (madde 9). Son olarak, Yasanın 10. maddesi gereğince Bakanlar Kurulu mağdurlar için bir vasi tayin eder; bu vasinin başlıca görevi mağdurlara yardım ve danışmanlık yapmak, sömürü şikayetlerini incelemek ve sorumluların muhakeme edilmelerini sağlamak yanında hukuksal boşlukları veya mevzuattaki kusurlarını saptamak ve bunların giderilmesi için tavsiyelerde bulunmaktır.”

93. Komisyoner pratikteki tedbirlerle ilgili olarak şunları kaydetmiştir

“31. Pratik düzeyde ise Hükümet, işverenlerine karşı şikayette bulunan kadınları, suçların kanıtlanması için ülkede kalmalarına izni vermek suretiyle korumaya çalışmıştır. Belirli bazı olaylarda, Kıbrıs'ta kalan kadınların masrafları soruşturma süresince Hükümet tarafından karşılanmıştır.”

94. Bununla birlikte Komisyoner, kabarelerde çalışmak üzere aşırı sayıda yabancı kadının Kıbrıs'taki kabarelerde çalışmak üzere gelmeleri sorunuyla baş edememesi nedeniyle Hükümeti eleştirmiştir:

“32. Ancak cezalandırıcı usullerden ayrı olarak, önleyici kontrol tedbirler uygulamaya sokulabilir. Yetkililerin bizzat kendi kabullerine göre, gece kulübü artisti olarak Kıbrıs'a göç eden kadınların sayısı, ada nüfusuna oranla çok çok üzerindedir.”

C. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonerinin tavsiyesinin uygulanmasındaki gelişmeler hakkında hazırladığı 26 Mart 2006 tarihli izleme raporu (CommDH(2006)12)

95. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyoneri 26 Mart 2006 tarihinde, önceki raporundaki tavsiyelerinin Kıbrıs Hükümeti tarafından yerine getirilip getirilmediği konusundaki gelişmeleri değerlendiren bir izleme raporu yayımlamıştır. Komisyoner, insan ticareti meselesiyle ilgili olarak şunu gözlemlemiştir:

“48. Komisyoner, 2003 tarihli raporunda, gece kulübü artisti olarak Kıbrıs'a göç eden kadınların sayısı, ada nüfusuna oranla çok çok üzerinde olduğunu ve yetkililerin yasal koruyucularla bağlantılı olarak bu olguyla baş edebilmek için önleyici kontrol tedbirleri yürürlüğe koymayı düşünmeleri gerektiğini kaydetmiştir. Komisyoner özellikle, yetkililerin insan ticaretine karşı bir eylem planını kabul etmeleri ve yürürlüğe koymalarını tavsiye etmiştir.”

96. Rapor şöyle devam etmiştir:

“49. ‘Kabare artist’ vizesi denilen şey, aslında ülkeye giriş ve gece kulüpleri ile barlarda çalışma iznidir. Bu izinler 3 ay için geçerli olup 3 ay için daha uzatılabilir. Bu izin için söz konusu kadın namına işletme sahibi tarafından başvuru yapılmaktadır. Her yıl yaklaşık 4,000 izin verilmekte, aynı anda 1,200 kadın çalışabilmektedir; bu kadınların çoğunluğu Doğu Avrupa kökenlidir. Göçmen Bürosu tarafından özel bir broşür hazırlanmış ve dört dile çevrilmiştir. Bu tür izinlerle gelen kadınlara ülkeye girişlerinde bu broşür verilmekte, ayrıca İçişleri Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığının web sayfalarında bulunmaktadır. Broşürün kopyası kadınların Kıbrıs'a gelmeden önce bilgilendirilebilmeleri için Rusya, Bulgaristan ve Ukrayna'daki konsolosluklara gönderilmiştir. Broşürde kadınların hakları ve işverenlerin sorumlulukları yazılıdır. Yetkililer artist vizesiyle Kıbrıs'a gelen kadınların bir çoğunun aslında fahişe olarak çalıştıklarının farkındadırlar.”

97. Komisyonerin raporunda Kıbrıs'taki yakın geçmişteki ve halen devam etmekte olan gelişmeleri vurgulamıştır:

“50. Buna göre, insan ticareti konusunda görüşülmekte olan yeni bir yasa tasarısı mevcuttur. Yeni yasa, emek amaçlı insan ticaretinin yanında cinsel sömürü amaçlı insan ticaretini de içeren her türlü sömürü biçimini kapsayacaktır; Kıbrıs, İnsan Ticaretine Karşı Eyleme Dair Avrupa Sözleşmesi'ni imzalamış fakat henüz onaylamamıştır.

51. Başsavcılık İnsan Ticaretiyle Mücadele Eylem Planı hazırlamıştır. Bu plan Bakanlar Kuruluna sunulmuş ve Bakanlar Kurulu Nisan 2005'te bu planı onaylamıştır. bazı STK'lar bu planın hazırlanmas sırasında kendilerine

danışılmadığından şikayet etmişlerdir. Eylem Planının uygulanmasından İçişleri Bakanlığı sorumludur. Eylem Planına göre cinsel sömürü olaylarına karışan veya aracılık eden kadınlar gözaltına alınmayacaklar veya suçlanmayacaklar, fakat mağdur olarak kabul edilip Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının koruması altına alınacaklardır. Duruşmalarda tanık olarak dinlenecek olan mağdurlar, davanın sonuna kadar Kıbrıs'ta kalabileceklerdir. Bu mağdurlar çalışma imkanına sahip olacaklar, çalışmak istemezlerse Bakanlık kendilerinin barınma, sağlık ve diğer ihtiyaçlarını karşılayacaktır; İnsan ticareti mağdurlarına nasıl muamele edileceği konusunda özel bir usul kitapçığı hazırlanmış ve görüş için bakanlıklara ve STK'lara gönderilmiştir; halen mağdurlar için özel bir sığınma evi yoktur, fakat mağdurlar, her büyük ilçede bulunan devletin sahibi olduğu huzur evlerinin iki odasında kalabilmektedirler;

52. Halen mağdurlar için özel bir sığınma evi yoktur, fakat mağdurlar, her büyük ilçede bulunan devletin sahibi olduğu huzur evlerinin iki odasında kalabilmektedirler; Limassol'de 15 kadını alabilecek ve sosyal hizmet uzmanı, avukat ve meslekten danışmanın da bulunduğu bir sığınma evi yakın zamanda açılacaktır.

98. Komisyoner, insan ticaretiyle ilgili araştırmanın ve bilgi toplamanın geliştirilmesi için alınan tedbirlerle ilgili olarak şunları kaydetmiştir:

“53. Nisan 2004'te Emniyet Müdürlüğü tarafından İnsan Ticaretini Önleme ve Mücadele Bürosu oluşturulmuştur. Bu büronun görevi, insan ticareti konusunda istihbaratı toplamak ve değerlendirmek, bütün emniyet müdürlüklerinin ve birimlerinin operasyonlarını koordine etmek, operasyonları düzenlemek ve katılmak, soruşturmaları ve yargılamaları izlemektir. Büro aynı zamanda insan ticareti konusunda raporlar hazırlamakta ve internetteki çocuk pornografisi olaylarını soruşturmaktadır. Büro ayrıca Kıbrıs Polis Akademisinde yürütülen eğitici seminerleri organize etmektedir.

54. Emniyet Müdürlüğünün 2000-2005 yıllarına ilişkin sunulan istatistikleri, cinsel sömürü, aracılık etme ve fahişelikten kazanç elde etme gibi suç ihbarları konusunda açık bir artış bulunduğunu göstermektedir. STK'lar da insan ticareti konusunda farkındalığın arttığını teyit etmektedirler.”

99. Son olarak Komisyoner raporda önleyici tedbirler bakımından şu olumlu gelişmelere işaret etmektedir:

“55. Polis tarafından kabarelere baskınlar düzenlenmesi, denetimler yapılması, kadınlarla görüşmeler yapılması, basınla işbirliğine gidilmesi ve değişik gazetelerdeki ilanlar takip edilmesi gibi önleyici ve bastırıcı tedbirler alınmıştır. Polis tarafından, yardım isteyen veya bilgi vermek isteyen herkesin ücretsiz olarak arayabileceği bir ihbar hattı kurulmuştur. Soruşturma geçirmekte olan kabareler kara listeye alınmış ve kendilerine yeni vize verilmemiştir.

56. Kıbrıs makamları mağdurların belirlenmeleri ve sevkleri konusunda gelişmeler sağlamışlar ve özellikle bu konuda 150 polis eğitilmiştir. Ancak STK'lara göre poliste bu kadınları, başlarına gelen şeye rıza gösteren kadınlar olarak görme kültürü halen devam etmekte ve mağdur belirlenmesi yetersiz bulunmaktadır.”

100. Raporda aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

“57. İnsan ticareti, Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin ve bu arada Kıbrıs'ın karşılaştığı en acil ve en karmaşık insan hakları sorunlarından biridir. Açık ki, artist vizesiyle Kıbrıs'a gelen genç kadınların insan ticareti veya daha sonra istismar ve cebir mağduru olabileceklerine dair bir risk vardır. Bu kadınlar resmen kabare

dansçısı olarak işe alınmakla birlikte, kendilerinden genellikle fahişe olarak çalışmaları beklenmektedir. Bu kadınlar genellikle gelir düzeyi Kıbrıs'tan daha düşük olan ülkelerden gelmekte ve işverenlerinin ve müşterilerinin talepleri karşısında kendilerini korunmasız bulmaktadırlar. İşletme sahibinin kadın namına izin başvurusu yapması şeklindeki bu sistem kendisi, kadını işverene veya ajansa karşı bağımlı kılmakta ve insan ticareti ağının içine düşme riskini artırmaktadır.

58. Komisyoner, Kıbrıs makamlarına, özellikle artist vizesi sisteminin insan ticareti veya zorla fahişelik için kullanılmamasını sağlamak amacıyla çok dikkatli olmalarını ve durumu yakından izlemelerini tavsiye etmiştir. Komisyoner bu bağlamda, benzer bir durumda Lüksemburg yetkililerinin kabare artist vizesini kaldırmış olduklarına dikkat çekilmiş. Mevcut uygulamalar arasında, en azından kadınların bizzat kendilerinin vize için başvurmaları ve broşürlerin kadınlara mümkünse ülkeye girmeden önce verilmesi şeklinde değişiklikler yapılmalıdır.

59. Komisyoner, bu sorunu ele alan bir ilk adım olarak yeni İnsan Ticaretiyle Mücadele Ulusal Eylem Planını memnuniyetle karşılamakta ve İçişleri Bakanlığını bu planının tam olarak uygulanmasını sağlaması için teşvik etmektedir. İnsan ticareti konusunda yeni yasa çıktığında, bu da önemli bir rol oynayacaktır. Bu olguya karşı İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Önleme Bürosu kurulması gibi polisin faaliyetleri de memnuniyetle karşılanmıştır.

60. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin insan haklarına saygı gösterilebilmesi için, yetkililerin mağdurları belirlemelerine ve kendilerinin barınma ve koruma ile destek hizmetleri sağlayacak uzman kuruluşlara nakledilmelerine gerek vardır. Komisyoner, polislerin mağdur belirleme ve nakletme konusundaki eğitimlerine devam edilmesini tavsiye etmekte ve bu yetkililerin bu alanda kadın polislere de yer vermelerini teşvik etmektedir. STK'lar ve diğer sivil toplum aktörleriyle daha etkili birliktelikler geliştirilmelidir. Komisyoner, Limassol'daki sığınmağın en kısa sürede işlemeye başlatılacağını ümit etmektedir.”

D. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonerinin 7-10 Temmuz 2008 tarihleri arasında Kıbrıs'a yaptığı ziyareti hakkında 12 Aralık 2008 tarihli rapordan alıntılar (CommDH(2008)36)

101. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyoneri Temmuz 2008'de Kıbrıs'a yaptığı ziyaret sonrasında yakın tarihte bir rapor daha yayımlamıştır. Raporun hemen başında, sömürü amacıyla kadın ticaretinin Kıbrıs dahil bir çok Avrupa ülkesinde başlıca sorunlardan biri olduğu vurgulanarak, insan ticareti meseleleriyle ilgili gelişmeler hakkında yorum yapılmıştır. Rapor şöyle devam etmektedir:

“33. Daha 2003 yılında İdare Komisyoneri (Ombudswoman), Kıbrıs'ın insan ticaretiyle hem bir hedef ülke ve hem de transit ülke olarak bağlantılı olduğunu, kadınların çoğunluğuna şantaj yapılarak seks hizmetleri vermeye zorlandıklarını söylemiştir. Ada, 2008 yılında hala, Filipinler, Rusya, Moldova, Macaristan, Ukrayna, Yunanistan, Viyetnam, Özbekistan ve Dominik Cumhuriyeti gibi ülkelere ticari cinsel sömürü amacıyla kadınların getirildiği bir hedef ülke durumundadır ... Kadınların maaşlarının tamamını veya bir kısmını alamadıkları, pasaportlarını teslim etmeye zorlandıkları ve müşteriler için seks hizmeti vermeye mecbur bırakıldıkları

söylenmektedir. Bu kadınların bir çoğu serbestçe hareket edememekte, normalin üstünde saatlerde çalışmaya zorlanmakta ve korkunç koşullarda, tek başlarına ve sürekli izleme altında yaşamaktadırlar.

34. İnsan ticareti mağdurları Kıbrıs'a genellikle gece kulüpleri ve barlar gibi kabare piyasasında veya güya masaj salonu adıyla açılan özel dairelerde çalıştırılmak üzere üç aylık 'artist' veya 'eğlence' vizesi denilen vizeyle getirilmektedirler ... İzimler çoğunlukla 'kabare' denilen işletmelerin sahipleri tarafından söz konusu kadınlar namına istenmektedir.

35. Akdeniz Cinsiyet Çalışmaları Enstitüsü (MIGS) tarafından yapılan bir çalışmanın sonunda, insan ticareti konusunda Ekim 2007 tarihinde bir rapor yayımlanmıştır. Bu rapor, kısa süreli 'artist' veya 'eğlence' çalışma vizesiyle bir yılda yaklaşık 2000 kadının adaya girdiğini göstermektedir. 1982-2002 yılları arasında 20 yıldan fazla bir dönemde, adada çalıştırılan kabare sayısında 111/% gibi büyük bir artış olmuştur ...

36. Komisyoner adayı ziyareti sırasında şimdi Kıbrıs Cumhuriyeti'nde yaklaşık 120 kabare bulunduğunu ve her birinde 10-15 kadın çalıştırıldığını öğrenmiştir..." (*dipnotlar kaldırıldı*).

102. Komisyoner, Hükümetin insan ticaretiyle mücadele konusunda her türlü insan ticaretini cezalandıran ve cinsel sömürüye 20 yıla kadar hapis cezası öngören ve mağdurlar için koruma ve destek tedbirleri sağlayan yasal tedbirler almış olduğunu kaydetmiştir (bk. aşağıda parag. 127-131). Komisyoner ayrıca, Kasım 2007 tarihinden beri idare tarafından işletilen bir sığınma evini ziyaret etmiş ve bu tesisi ve çalışanlar tarafından gösterilen bağlılığı etkileyici bulmuştur. Raporda, kolluk güçlerindeki yolsuzluk iddialarıyla ilgili olarak şunlar kaydedilmiştir:

"42. Kolluk güçlerinde insan ticaretiyle ilgili yolsuzluk iddialarının münferit olaylar olduklarına dair Komisyonere teminat verilmiştir. Yetkililer Komisyonere şimdiye kadar insan ticareti/fahişelikle ilgili üç olayda disiplin soruşturması açıldığını, birinin beraatle sonuçlandığını ve iki soruşturmanın devam ettiğini söylemişlerdir. Ayrıca 2006 yılında bir polis, insan ticaretiyle ilgili suç isnadının ardından 14 ay hapis cezasına mahkum edilmiş ve meslekten çıkarılmıştır."

103. Raporda artist izin rejimi konusunda şu sonuçlar çıkarılmıştır:

"45. Komisyoner cinsel amaçlı kadın ticaretinin Avrupa Konseyi'nin bazı ülkelerinde olduğu gibi Kıbrıs'ta da karşılaşılan acil ve karmaşık bir insan hakları meselesi olduğunu hatırlatmaktadır. Kıbrıs Hükümeti insan ticaretiyle mücadele konusunda yasa getirme çabasında bulunurken ve 2005 tarihli Ulusal Eylem Planı vasıtasıyla bu konuda istekli olduklarını ifade ederken, kabare işletmelerine ruhsat ve kabare artistlerine çalışma izni vermeye devam etmesi, tabii ki bir paradokstur. Kağıt üzerinde bu izinler bir tür sanatsal gösterilerde bulunacak olan kadınlara verilirken, gerçek, bu kadınların hepsi değilse bile çoğunun fahişe olarak çalışmaları beklenmektedir.

46. 'Artist' çalışma iznin mevcudiyeti, kanun adamlarının cebri ve insan ticaretini kanıtlamalarını ve bununla etkili bir şekilde mücadele etmelerini çok zorlaştırmaktadır. Bu iznin insan ticaretine karşı alınan tedbirlerle çeliştiği, en azından etkisizleştirdiği görülmektedir.

Komisyoner, Hükümeti bu mevcut kabare ‘artistleri’ni çalışma iznini kaldırmaya çağırmıştır.

47. Bu nedenle Komisyoner, Hükümetin daha önce ‘artist’ çalışma iznini kaldıracağını taahhüt etmiş olmasına rağmen bugün hala devam ediyor olmasını üzüntüyle karşılamaktadır. Bu tür bir izinle ülkeye giren kadınlara verilen özel bilgi içeren broşürlerin bir görevli önünde kadın tarafından okunup imzalanmış olması gerektiği halde, bu broşürlerin pek az bir etkisi olduğu görülmektedir.

48. Komisyoner, Kıbrıslı yetkililerinden mevcut kabare ‘artist’ çalışma izin usulünü kaldırmalarını beklemektedir ..."

104. Komisyoner ayrıca, insan ticaretine karşı savaşta iyi eğitilmiş ve buna istekli polis güçlerinin bulunmasının önemini hatırlatmış ve yetkililere mağdur belirlemelerini zamanında ve yeterli bir şekilde yapmalarını tavsiye etmiştir.

E. A.B.D. Dışişleri Bakanlığının Haziran 2008 tarihli *İnsan Ticareti Raporu*

105. A.B.D. Dışişler Bakanlığı 2008 yılına ait insan ticareti hakkında yayımladığı raporda şunları kaydetmiştir:

“Kıbrıs cinsel sömürü ticareti amacıyla Filipinler, Rusya, Moldova, Macaristan, Ukrayna, Yunanistan, Vietnam, Özbekistan ve Dominik Cumhuriyeti’nden çok sayıda kadının getirildiği bir hedef ülkedir ... Bir çok insan ticareti mağduru hırsızlıkla Kıbrıs’a genellikle gece kulüpleri ve barlar gibi kabare piyasasında veya güya masaj salonu adıyla açılan özel dairelerde çalıştırılmak üzere üç aylık ‘artist’ veya ‘eğlence’ vizesi verilen vizeyle getirilmektedirler.”

106. Raporda, Kıbrıs’ın insan ticaretinin ağır biçimleriyle mücadelesini önceki yıla göre artırdığını dair bir delil gösteremediğini tespit edilmiştir.

107. Rapor, Kıbrıs Hükümetine şu tavsiyelerde bulunmuştur.:

“İnsan ticareti için iyi bilinen bir yol olan artist çalışma iznini izlenecek bir plan dâhilinde kaldırılmak veya büyük ölçüde sınırlamak; insan ticaret mağdurlarını sığınma evinde korumak ve yardım etmek için standart bir biçimde işleyen bir usul oluşturmak; insan ticareti ve kabare piyasası hakkındaki yaygın bir şekilde mevcut yanlış anlamaları azaltmak için özel olarak müşterileri ve daha geniş bir kitleyi hedef alan talebi azaltıcı bir kampanyayı geliştirmek ve başlatmak; insan ticaretiyle mücadele birimi için daha fazla kaynak ayırmak; ve insan ticareti faillerinin mahkum edilmeleri ve uygun cezalar ile cezalandırılmaları için insan ticareti soruşturmalarının kalitesini artırmak.”

III. KONUYLA İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMA

A. Kıbrıs

1. Anayasadan alıntılar

108. Kıbrıs Anayasasının 7. maddesinde yaşama hakkı ve beden bütünlüğünü korunmuştur.

109. Anayasanın 8. maddesi hiç kimsenin işkenceye veya insanlıkdışı ve ya aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamayacağını öngörmektedir.

110. Anayasanın 9. maddesi aşağıdaki hakkı güvence altına almaktadır:

“Herkes onurlu bir yaşam ve sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Kanun, çalışanları korur ve yoksullara yardım verilmesini ve bir sosyal güvenlik sistemi oluşturulmasını sağlar.”

111. Anayasanın 10. maddesinin konuyla ilgili hükümleri şöyledir:

“1. Hiç kimse köle veya kul olarak tutulamaz.

2. Hiç kimse zorla çalıştırılmaz veya zorunlu çalışmaya tabi tutulamaz. ...”

112. Anayasanın 11(1). fıkrası, herkesin özgürlük ve güvenlik hakkı sağlamaktadır. Anayasanın 11(2). fıkrası, kanunda öngörülen ve Sözleşme’nin 5(1). fıkrasında izin verilen haller dışında özgürlükten yoksun bırakmayı yasaklamaktadır.

2. Artistler için ülkeye giriş, kalma ve çalışma izinleri

a. Olayların geçtiği tarihteki usul

113. 2000 yılında Kişisel Hal Kayıt ve Göçmenlik Müdürlüğü ‘artist’i şu şekilde tanımlamıştır:

“Bir kabare, müzikli-danslı yerler veya diğer gece eğlence yerlerinde çalışmak için Kıbrıs’a girmek isteyen 18 yaşındaki bir yabancı.”

114. 105 sayılı Yabancılar ve Göçmenlik Kanununun 20. maddesi gereğince Bakanlar Kurulu, yabancıların ülkeye giriş şartları, göçmenlerin ve yabancıların seyahatleri, izne sahip yabancılar bakımından teminatları ve bu konudaki ücretlerle ilgili düzenlemeler yapmakla yetkilidir. Olayların geçtiği tarihlerde bu yetkiler bulunmasına rağmen, Kıbrıs’a kabare artisti olarak girecek olanların giriş usulleri, İçişleri Bakanlığı, göçmenlik memurları tarafından verilen talimat ve kararlar ile Bakanlığın genel direktifleriyle düzenlenmiştir.

115. 1987 yılında başlatılan bir usul gereği ülkeye giriş, geçici oturma ve çalışma izni konusundaki başvurular müstakbel işveren (kabare yöneticisi) ve artist ajansı tarafından, taraflar arasında varılan anlaşmanın

hükümlerini içeren iş sözleşmesiyle birlikte artistin pasaportunun ilgili sayfalarının fotokopileri eklenerek sunulur. Artist ajansları ayrıca, artistin kendi ülkesine muhtemel bir geri dönüşünün masraflarını karşılamak üzere 10,000 Kıbrıs Poundu (yaklaşık 17,000 Euro) tutarında bir banka teminat mektubu vermek zorundadırlar. Kabare yöneticileri de yöneticinin sorumlu olduğu artistin ülkesine geri dönüşü masraflarını karşılamak üzere 2,500 Kıbrıs Poundu (yaklaşık 4,200 Euro) tutarında bir banka güvencesi vermek zorundadır.

116. Eğer bütün koşullar yerine getirilmiş ise, beş yıl için geçerli bir ülkeye giriş ve geçici oturma izni verilir. Artist ülkeye geldiğinde, AIDS ve diğer bulaşıcı hastalıklarla ilgili sağlık testlerden geçirilir. Testlerin sonuçları olumlu çıkacak olursa, üç aylık geçici oturma ve çalışma izni verilir. Bu izin üç ay daha uzatılabilir. Bir kabarede çalıştırılabilecek artist sayısı sınırlıdır.

117. Artistlerin kendi gösterileri sadece bir saat sürse bile, kabareden müşterileri ile çıkmaya zorlanmalarını önlemek için akşam 9:00'dan sabah 3:00'e kadar kabare binasında kalmaları zorunludur. Hastalık nedeniyle kabarede bulunamamaları halinde bu durumu doktor raporuyla belgelemeleri gerekir. Bir artistin gösteriye çıkmaması veya başka bir şekilde sözleşmeye aykırı davranması halinde, kabare yöneticisinin bunu Göçmen Bürosuna bildirmesi gerekir, bildirmediği takdirde artist sınır dışı edilir, gönderilme masrafları kabare yöneticisinin verdiği banka teminatıyla karşılanır. Eğer bir artist ajans fahişelikle ilgili bir suçtan mahkum edilecek olursa, kendisine artist giriş izni verilmeyecektir.

b. Konuyla ilgili diğer gelişmeler

118. 1986 yılında, artistlerin fahişelikte kullanıldıkları haberlerinin ardından, Emniyet Müdürlüğünde artist olarak Kıbrıs'a girmek isteyenlerin artist vizesi için gerekli şartları taşıyıp taşımadıklarını değerlendirecek bir komite kurma önerisi hazırlanmıştır. Ancak bu tedbir hiçbir zaman uygulanmamıştır. Daha sınırlı bir güce sahip bir komite kurulmuş, ancak zamanla giderek daha da zayıflatılmıştır.

119. 1987 yılında getirilen bir usule göre, izin başvurusunun yanında bir artistik yeterlilik belgesi istenmesi öngörülmüştür. Ancak bu şart, o tarihteki İçişleri Bakanlığına bağlı Genel Müdürlük tarafından çıkarılan bir genelgeyle Aralık 1987 tarihinde süresiz olarak ertelenmiştir.

120. 1990 yılında, artist ajanslarının kabare sahibi oldukları veya kabare yönettikleri veya artistlerin kaldıkları yerin de sahibi oldukları haberleri üzerine, Kişisel Hal Kayıt ve Göçmen Bürosu artist ajanslarına Haziran 1990'dan itibaren kabare sahiplerinin aynı zamanda artistik işler yapamayacakları bildirilmiştir. Artist ajanslarına bu iki meslekten hangisini yapmayı sürdüreceklerini yetkililere bildirmeleri istenmiştir. Ayrıca banka teminatlarının artist ajanslar bakımından 10,000 Kıbrıs Poundundan 15,000 Kıbrıs Pounduna, kabare işletmecileri bakımından 2,500 Kıbrıs Poundundan

10,000 Kıbrıs Pounduna çıkarılmıştır. Ancak bu tedbirler artist ajanslarının ve kabare işletmecilerinin muhalefeti üzerine hiçbir zaman uygulanamamıştır. Yapılan tek değişiklik, kabare işletmeçileri bakımından banka teminatlarının 2,500 Kıbrıs Poundundan 3,750 Kıbrıs Pounduna (yaklaşık 6,400 Euro) çıkarılması olmuştur.

3. Ölüm soruşturması kanunu

121. Kıbrıs'ta ölüm soruşturmaları, 153 sayılı ve 1959 tarihli Ölüm Soruşturmacılarının Yetkileri hakkında Kanun tarafından düzenlenmiştir. Kanunun 3. maddesine göre her bölge yargıcı ve sulh yargıcı, kendi yetki alanının sınırları içinde ölüm soruşturmaları yapabilir. Kanunun 3(3). fıkrası, bir ölüm soruşturmacısı tarafından başlatılan bir ölüm soruşturması, Kanunda öngörülen usule göre devam ettirilebilir, durdurulabilir veya yeniden başlatılabilir.

122. Kanunun 14. maddesi, ölüm soruşturması usulünü şu şekilde düzenlemekte ve şunları öngörmektedir (Kıbrıs mevzuatından yapılan bütün alıntılar çevrilmiştir):

“Her ölüm soruşturmasında–

(a) ölüm soruşturmacısı ölünün kimliğini ve ölüm zamanını, yerini ve şeklini belirlemek amacıyla yeminli ifade alabilir;

(b) her katılan, bizzat veya avukatıyla birlikte soruşturmacının önüne çıkabilir ve her tanığa sorular sorabilir, duruma göre çapraz sorguya veya yeniden sorgulamaya katılabilir.”

123. Kanunun 16. maddesi ölüm soruşturmacısının yetkilerinin kapsamını düzenlemekte ve şu hükmü getirmektedir:

“(1) Ölüm soruşturması yapmakta olan bir ölüm soruşturmacısı, tanıkların davet edilmeleri ve zorla getirilmeleri ve kendilerinden ifade vermelerinin istenmesi ve böyle bir soruşturma için gerekli belge veya materyalleri sunmaları için bir bölge yargıcının ve sulh yargıcının sahip olduğu yetkilere sahip olup, bu yetkileri kullanabilir.”

124. Kanunun 24. maddesine göre, bir ölüm soruşturmacısı ölümle bağlantılı olarak bir kimse aleyhinde bir suçlamada bulunmak için yeterli sebebin ortaya çıktığını düşünmesi olması halinde, bu kişinin yetkili mahkeme önüne çıkarılmasını sağlamak için davetiye veya yakama müzekkeresi çıkarabilir.

125. Kanunun 25. maddesi ölüm soruşturmacısı delilleri dinledikten sonra hükmünü verir ve kendisine sunulan deliller çerçevesinde ölünün kim olduğu ve nasıl, ne zaman ve nerede kişinin öldüğünü gösterecek şekilde yazılı olarak belgelendirir. Kanunun 26. maddesine göre ölüm soruşturmacısı ölüm soruşturmasının sonunda, soruşturulan konu bakımından bazı kimselerin suçlu olduğundan kuşkulananmak için sebepler bulunduğu görüşünde varmış ama bu kimsenin kim olduğunu

belirleyememiş ise, bu doğrultudaki görüşünü yazılı hale getirir ve tutanakların bir kopyasını ölüm soruşturmasının yapıldığı bölgede görevli emniyet müdürlüğüne iletir.

126. Kanunun 30. maddesi Bölge Mahkemesi Başkanına, Savcılığın başvurusu üzerine bir ölüm soruşturmasının yapılmasına veya yeniden açılmasına veya sonunda verilen hükmü kaldırılmasına karar verme yetkisi tanımaktadır. Bu madde şöyle demektedir:

“(1) Bölge Mahkemesi Başkanı, Savcının veya Savcılığın yaptığı bir başvuru üzerine, gerekli ve yapılmasının uygun olacağını düşünmesi halinde, şu kararları verebilir–

(a) bir kimsenin ölümüyle ilgili olarak bir ölüm soruşturması yapılmasını emredebilir;

(b) yeni delillerin toplanması veya bu ölüm soruşturmasında belirleyici bir meseleyle ilgili olabilecek bir muhakeme sırasında elde edilmiş olan bir delilin dosyaya girmesi veya toplanmış olan delillerin yeniden değerlendirilmesi ve muhakemenin bütünü hakkında yeni bir hüküm verilmesi için ölüm soruşturmasının yeniden açılmasına karar verebilir;

(c) toplanan delillere veya yukarıdaki bent gereğince dosyaya giden delillere daha uygun ve hukuki görünen bir hüküm verilemesi için, ölüm soruşturmasında verilmiş bir hükmü kaldırabilir; veya

(d) yeni bir soruşturmanın yapılması emri vererek veya bir emir vermeden, bir ölüm soruşturmasını iptal edebilir.”

4. *İnsan ticareti*

127. Kıbrıs'ta insan ticaretiyle ilgili olarak 2000 tarihli 3(1) sayılı İnsan Ticareti ve Çocukların Cinsel Sömürüsü hakkında Yasa çıkarılmıştır. Bu yasanın 3(1). fıkrası şunları yasaklamaktadır:

“a. Gelir elde etmek amacıyla bir yetişkinin cinsel sömürüsü aşağıdaki hallerde yasaktır:

i. cebir veya şiddet ve tehdit kullanılması; veya

ii. hile yapılması; veya

iii. yetkinin kötüye kullanılması veya kişinin baskıya veya kötü muameleye boyun eğmekten başka hiçbir esaslı ve makul seçme şansı bırakmayacak şekilde baskı uygulanması;

b. Gelir elde etmek ve cinsel sömürüde bulunulması amacıyla yukarıda (a) bendinde sözü edilen koşullarda bir yetişkinin insan ticaretinin yapılması;

c. küçüklerin cinsel sömürüye veya kötü muameleye tabi tutulmaları;

d. küçüklerin cinsel sömürüye veya kötü muameleye tabi tutulmaları amacıyla ticaretinin yapılması.”

128. Yasanın 6. maddesi, insan ticareti suçu bakımından mağdurun rızasının bir savunma oluşturmayacağını öngörmektedir.

129. Yasanın 5(1). fıkrası gereğince, yetişkinlerin insan ticaretinde suçlu bulunan kişiler 10 yıla kadar hapis cezasıyla veya 10,000 Kıbrıs Poundu para cezasıyla veya her iki cezayla cezalandırılabilirler. Mağdurun çocuk olması halinde, 15 yıla kadar hapis cezası, 15,000 Kıbrıs Poundu kadar para cezası verilebilir. Yasanın 3(2). fıkrası bazı hallerde daha ağır cezalar verilmesini öngörmektedir:

“Bu madde bakımından mağdurla üçüncü dereceye kadar kan hısımlığı veya sıhri hısımlığı bulunan bir kimse veya vasilik, eğiticilik, yurt yöneticiliği, rehabilitasyon merkezi, cezaevi veya benzeri kurumlardaki ilişkiler gibi konumu nedeniyle mağdur üzerinde otorite veya etkisi bulunan bir kimse veya benzer bir konumda bulunan veya yetkinin kötüye kullanılması veya başka türlü bir zorlama oluşturabilecek bir durumu bulunan bir kimseye:

a. suçu 1(a) ve (b) bendlerindeki hükümlere aykırı fiillerle işlemesi halinde on beş yıla kadar hapis cezası verilir;

b. suçu 1(c) ve (d) bendlerindeki hükümlere aykırı fiillerle işlemesi halinde yirmi yıla kadar hapis cezası verilir.”

130. Yasanın 7. maddesi devlete, insan ticareti mağdurlarına barınma, sağlık bakımı ve psikiyatrik destek verme gibi çeşitli destekler verme şeklinde yükümlülükler yüklemektedir.

131. Yasanın 10 ve 11. maddelerine göre Bakanlar Kurulu sömürü mağdurlarına rehberlik, danışmanlık ve tavsiye hizmetleri vermesi; sömürü şikayetlerini dinlemesi ve soruşturması; mağdurlara tedavi ve güvenli barınma imkanı sağlaması; faillerin kovuşturulmaları için gerekli tedbirleri alması; mağdurların rehabilitasyonu, yeniden çalışmaları veya ülkelerine dönmelerinin sağlanması için gerekli tedbirleri alması; ve insan ticaretiyle mücadele için mevzuattaki kusurları belirlemesi için bir “mağdur koruyucusu” görevlendirebilir.

B. Rusya

1. Rusya Ceza Kanununa göre yargı yetkisi

132. Rusya Federasyonu Ceza Kanununun 11 ve 12. maddeleri, Rusya ceza hukukunun ülkesel uygulanmasını düzenlemektedir. Kanunun 11. maddesi Rusya’nın, Rusya Federasyonu ülkesi üzerinde işlenen suçlar bakımından yargı yetkisini belirtmektedir. Kanunun 12(3). fıkrası, Rus vatandaşı olmayan kişilerin Rusya dışında işledikleri Rusya’nın menfaatlerine aykırı suçlar bakımından sınırlı bir yargı yetkisi getirmektedir.

2. Ceza Kanunundaki genel suçlar

133. Rusya Ceza Kanununun 105. maddesi, öldürme suçunun belirli bir süre hapis cezasıyla cezalandırılmasını öngörmektedir.

134. Rusya Ceza Kanununun 125. maddesi, tehlikede bulunan bir kimseyi terk etmeyi ve yardımda bulunmamayı para cezası, kamu hizmeti, düzeltici işte çalıştırılmayı ve hapis cezasıyla cezalandırmayı öngörmektedir.

135. Kanunun 126 ve 127. maddeleri, kaçırma ve yasadışı olarak özgürlükten yoksun bırakmayı hapis cezasıyla cezalandırılabilir kılmaktadır.

3. İnsan ticareti

136. Aralık 2003 tarihinde, Rusya Ceza Kanununda değişiklik yapılmış ve aşağıdaki şekilde 127.1 madde olarak yeni bir madde eklenmiştir:

“1. İnsan ticareti, insanın alınıp satılması veya sömürü amacıyla işe alınması, taşınması, nakli, barındırılması veya kabul edilmesi olup, ... beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

2. Bu eylemlerin:

a) iki veya daha fazla kişiye karşı işlenmesi;

...

d) mağdurun Rusya dışına çıkarılması veya yasadışı olarak yurtdışında tutulması suretiyle işlenmesi;

...

f) zor kullanılmak veya tehdit etmek suretiyle işlenmesi;

...

halinde 10 yıla kadar hapis cezası verilir.

3. Bu maddenin birinci ve ikinci fıkralarında öngörülen eylemlerin:

a) taksirle mağdurun ölümüne sebebiyet vermesi veya mağdurun sağlığında ağır bir zarara veya başka bir ağır sonuca yol açması;

b) bir çok kişinin yaşamına karşı veya sağlığına karşı tehlike oluşturacak şekilde işlenmesi;

c) bir örgüt tarafından işlenmesi –

halinde 15 yıla kadar hapis cezası verilir.”

IV. KONUyla İLGİLİ ULUSLARARASI ANDLAŞMALAR VE DİĞER MATERYALLER

A. Kölelik

1. 1926 tarihli Kölelik Sözleşmesi

137. Kölelik Sözleşmesi, 1926'da Cenevre'de imzalanmış ve 7 Temmuz 1955'te yürürlüğe girmiştir. Rusya bu sözleşmeye 8 Ağustos 1956 tarihinde, Kıbrıs ise 21 Nisan 1986 tarihinde katılmıştır. Sözleşmeciler Devletler bu Sözleşme'nin başlangıç bölümünde şöyle demişlerdir:

“Saint-Germain-en-Laye Sözleşmesi'nin imzacıları tarafından kölelik ve köle ticareti konusunda ifade edilen niyetlere bütün dünyada pratik geçerlilik kazandırmanın araçlarını bulmak arzusuyla ... ve o Sözleşme'de yer alan düzenlemelerden daha ayrıntılı düzenlemek yapmanın gerekli olduğunu kabul ederek,

Ayrıca zorla çalıştırmanın köleliğe benzer koşullara dönüşmesini önlemenin gerekli olduğunu düşünerek ...”

138. Sözleşme'nin 1. maddesi köleliği şöyle tanımlamıştır:

“üzerinde mülkiyet hakkının verdiği tüm yetkilerin kullanılabildiği kişinin statüsü veya içinde bulunduğu durum”.

139. Sözleşme'nin 2. maddesine göre devletler, köle ticaretini önlemeyi ve cezalandırmayı, tedricen ve mümkün olan en kısa sürede, her türlü kölelik biçimini kaldırmayı taahhüt ederler.

140. Sözleşme'nin 5. maddesi zorla çalıştırma ve zorunlu çalışmayı ele almakta ve başka şeylerin yanında şu hükümleri getirmektedir:

“Yüksek Sözleşmeciler Taraflar zorla çalıştırma veya zorunlu çalışmanın ağır sonuçlar doğurabileceğini kabul etmekte ve kendi egemenlik, yargı yetkisi, koruma, hükümlerlik veya vesayet altında bulunan topraklarda, zorla çalıştırma veya zorunlu çalışmanın kölelik benzeri bir duruma varmasını önleyecek bütün tedbirleri almayı taahhüt etmektedirler.”

141. Sözleşme'nin 6. maddesi, Kölelik Sözleşmesi'nin amaçlarının gerçekleşmesi için çıkarılmış olan kanunların ihlalinin cezalandırılması konusunda yeterli hükümler koymamış olan devletlerin, bu tür ihlallere ağır cezalar verilebilmesi için, gerekli tedbirleri almalarını gerektirmektedir.

2. Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi İctihadi

142. Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi, ilk kararı olan 12 Haziran 2002 tarihli *Prosecutor v. Kunarac, Vukovic ve Kovac* kararında, insanlığa karşı bir suç olarak cinsel sömürü amaçlı köleleştirilmenin tanımı üzerinde durmuş ve şöyle demiştir:

“117. ... 1926 tarihli Kölelik Sözleşmesi’nde tanımlandığı şekliyle ve genellikle ‘mal köleliği’ olarak anlaşılan geleneksel kölelik kavramı, yine mülkiyet hakkına bağlı tüm veya bazı yetkilerin kullanılmasına dayanan köleliğin çeşitli modern biçimlerini içerecek şekilde evrimleşmiştir. Bu modern kölelik biçimde mağdur, mal köleliğiyle bağlantılı mülkiyet hakkının en uç biçimlerine tabi tutulmaz ama, yine de hukuk kişiliğinin bir şekilde tahribi söz konusudur; tahribat mal köleliğinde daha fazladır; arada sadece derece farkı vardır. ...”

143. Bu mahkeme şu sonuca varmıştır:

“119. ... belirli bir fenomenin bir köleleştirme biçimi olup olmadığı meselesi, bir kimsenin seyahati üzerindeki kontrol, fiziksel çevresi üzerindeki kontrol, psikolojik kontrol, kaçmayı önlemek veya caydırmak için alınan tedbirler, zor kullanma, zor veya cebir kullanma tehdidi, bunun süresi, aidiyet iddiası, zalimane muamele ve istismara tabi tutma, cinselliğinin kontrolü ve zorla çalıştırma gibi etmenlerin veya belirtilerin varlığına bağlıdır. Sonuç olarak, orijinal kölelik düşüncesinin genişlemesiyle farkına varılan bütün modern kölelik biçimlerinin tüketici bir biçimde sıralaması mümkün değildir. ...”

3. Roma Statüsü

144. 1 Temmuz 2002’de yürürlüğe giren Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü (“Roma Statüsü”), 7(1)(c) bendinde “köleleştirme” kavramı için şöyle demektedir:

“bir kimse üzerinde mülkiyet hakkına bağlı bir yetkinin veya bütün yetkilerin kullanılması olup, bu tür yetkilerin özellikle kadın ve çocukların ticareti sırasında kullanılmasını da içerir.”

145. Kıbrıs, Roma Statüsünü 15 Ekim 1998 tarihinde imzalamış ve 7 Mart 2002 tarihinde onaylamıştır. Rusya ise bu Statüyü 13 Eylül 2000 tarihinde imzalamıştır. Rusya Statüyü henüz onaylamamıştır.

B. İnsan ticareti

1. İnsan ticareti konusunda yapılan ilk anlaşmalar

146. İnsan ticaretinden söz eden ilk uluslararası belge, 1904’te kabul edilen Be-yaz Köle Ticaretiyle Mücadeleye Dair Uluslararası Anlaşma’dır. Bunu 1910 tarihli Beyaz Köle Ticaretiyle Mücadele Hakkında Uluslararası Sözleşme izlemiştir. Daha sonra, 1921 yılında Milletler Cemiyeti, Kadın ve Çocuk Ticaretiyle Mücadele Sözleşmesini, 1933 yılında da Reşit Kadın Ticaretiyle Mücadele Sözleşmesini kabul etmiştir. 1949 tarihli İnsan Ticareti ve Başkalarının Fahişeleştirilerek Sömürülmesiyle Mücadele Sözleşmesi, önceki belgeleri Birleşmiş Milletlerin denetimi altına sokmuştur.

2. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme

147. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (CEDAW) Birleşmiş Milletler tarafından 1979 yılında kabul edilmiştir. Rusya CEDAW'ı 23 Ocak 1981 tarihinde onaylamış ve Kıbrıs bu Sözleşme'ye 23 Temmuz 1985 tarihinde katılmıştır.

148. CEDAW'ın 6. maddesi şöyledir:

“Sözleşmeciler Devletler, kadın ticaretinin ve kadınların her hangi bir biçimde fahişeleştirilerek sömürülmesiyle mücadele için yasal tedbirler dahil, gerekli bütün tedbirleri alırlar.”

3. Palermo Protokolü

149. 2000 tarihli Palermo Protokolü' adıyla anılan, ‘Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Mücadele Edilmesine ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol, Kıbrıs tarafından 12 Aralık 2000 tarihinde ve Rusya tarafından 16 Aralık 2000 tarihinde imzalanmıştır. Kıbrıs tarafından 26 Mayıs 2004 tarihinde ve Rusya tarafından 6 Ağustos 2003 tarihinde onaylanmıştır. Bu Protokolün başlangıç bölümünde şunlar söylenmektedir:

“İnsan ticaretini, özellikle kadın ve çocuk ticaretini önlemek ve bununla mücadele etmek için atılacak etkin adımların kaynak, transit ve hedef ülkelerde insan tacirlerinin cezalandırılması ve bu ticaretin mağdurlarının uluslararası düzeyde tanınmış insan haklarının korunması dahil, önlemler içeren kapsamlı bir uluslararası yaklaşım gerektirdiğini beyan ederek.”

150. Bu Protokolün 3(a) bendi “insan ticareti”ni şu şekilde tanımlamaktadır:

“İnsan ticareti”, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla, kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhuş yapmasının istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, kölelik veya kölelik benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerir.”

151. Protokolün 3(b) bendi, bu Protokolün 3(a) bendinde belirtilen araçlardan her hangi birinin kullanılmış olması halinde, yapılmak istenen insan ticaretinin mağdurunun rızasının bulunmasının bir önemi olmadığını kaydetmektedir.

152. Protokolün 5. maddesi devletlerin:

“... bu Protokol'ün 3. maddesinde belirtilen eylemlerin kasten gerçekleştirilmesi halinde cezalandırılmalarını için gerekli yasal ve diğer önlemleri alır.

153. Protokolün 6. maddesi insan ticareti mağdurlarını korumayı ve kendilerine yardım vermeyi öngörmekte olup, konuyla ilgili hükümleri şöyledir:

“2. Her Taraf Devlet, uygun hallerde, kendi iç hukukî veya idarî sisteminin insan ticareti mağdurları lehine aşağıdaki olanakları içermesini sağlar:

a) İlgili yargısal ve idarî işlemler hakkında bilgi,

b) Ceza yargılamasının uygun aşamalarında mağdurun görüş ve endişelerinin, sanıkların savunma haklarına engel olmayacak şekilde ileri sürülebilmesine ve bunların göz önüne alınmasına yardım.

3. Her Taraf Devlet, uygun durumlarda, sivil toplum örgütleriyle, diğer ilgili kuruluşlarla ve sivil toplumun diğer unsurlarıyla işbirliği içinde özellikle aşağıdaki hususlara ilişkin hükümler dahil, insan ticareti mağdurlarının fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden iyileşmelerini sağlamak için önlemler alınıp uygulanmasını değerlendirir. ...

...

5. Her Taraf Devlet, kendi ülkesi içinde bulundukları sırada insan ticareti mağdurlarının fiziksel güvenliğini sağlamak için çaba gösterir.

...”

154. Protokolün 9. maddesi insan ticaretinin önlenmesi konusunda şu hükümleri getirmektedir:

“1. Taraf Devletler, aşağıdaki amaçlarla, kapsamlı politikalar, programlar ve diğer önlemleri oluştururlar:

(a) İnsan ticaretini önlemek ve bununla mücadele etmek,

(b) İnsan ticareti mağdurlarını, özellikle kadınları ve çocukları yeni mağduriyetlerden korumak.

2. Taraf Devletler, insan ticaretini önlemek ve bununla mücadele etmek için, araştırma, bilgi ve kitle iletişim kampanyaları ve sosyal ve ekonomik girişimler gibi önlemleri uygulamak için çaba gösterirler.

3. Bu maddede yer alan politikalar, programlar ve diğer önlemler, uygun olduğu ölçüde sivil toplum örgütleriyle, diğer ilgili kuruluşlarla ve sivil toplumun diğer unsurlarıyla işbirliğini içerir.

4. Taraf Devletler, ikili veya çok taraflı işbirliği yolu da dahil, kişileri, özellikle de kadınları ve çocukları insan ticaretine karşı korumasız bir konuma düşüren yoksulluk, az gelişmişlik ve fırsat eşitsizliği gibi olguları gidermek için önlemler alacak veya bu önlemleri güçlendirirler.

5. Taraf Devletler, ikili ve çok taraflı işbirliği yolu da dahil olmak üzere, insan ticaretine yol açan, özellikle kadınlar ve çocuklar olmak üzere, kişilerin her biçimdeki

istismarının artmasına sebep olan talebi engellemek için eğitici, sosyal ve kültürel önlemler gibi yasal veya diğer önlemleri alırlar veya güçlendirirler.

155. Protokolün 10. maddesi, ilgili makamlar ile kanun uygulayıcıları ve göçmenlikten sorumlu görevlilerin eğitimcileri arasında etkili bir bilgi alış veriş yapılmaması gereğini vurgulamaktadır. Bu maddenin ilgili kısımları şöyledir:

“1. Taraf Devletlerin kanun uygulayıcıları, göçmenlikten sorumlu görevlileri ve diğer ilgili makamları, gerektiğinde, kendi iç hukuklarına uygun olarak, aşağıdaki hususların belirlenmesinde birbirlerine yardımcı olmak için bilgi alış veriş yoluyla, işbirliği yaparlar:

...

(c) Mağdurların toplanması ve bir yerden bir yere taşınması, bu tür bir ticarete yer almış kişiler ve gruplar arasında kullanılan yollar ve bağlantılar dahil, insan ticareti amacıyla suç örgütleri tarafından kullanılan araçlar ve yöntemler ve bunları ortaya çıkarmak için alınabilecek önlemler.

2. Taraf Devletler, insan ticaretinin önlenmesinde kanun uygulayıcı makamlar, göçmenlikten sorumlu görevliler ve ilgili diğer görevlileri eğitirler ve verilen eğitimi güçlendirirler. Eğitim, mağdurların insan tacirlerinden korunması dahil, bu tür ticaretin önlenmesinde, insan tacirleri hakkında kanunî takipte bulunulmasında ve mağdurların haklarının korunmasında kullanılan yöntemler üzerinde odaklanır. Eğitim, insan hakları ile çocuk ve kadınlara özgü sorunları gözönüne alma gereğini de hesaba katar ve sivil toplum örgütleriyle, diğer ilgili kuruluşlarla ve sivil toplumun diğer unsurlarıyla işbirliğini teşvik eder.

...”

4. Avrupa Birliğinin İnsan ticaretiyle Mücadele Eylemi

156. Avrupa Birliği Konseyi, insan ticaretiyle mücadele konusunda, bir Çerçeve Kararı kabul etmiştir (19.07.2002 tarih ve 2002/JHA/629 sayılı). Bu Çerçeve Karar, suçların tanımları, cezaları, yargı yetkisi ve soruşturulmaları, mağdurların korunmaları ve kendilerine yardım konularında Üye Devletlerin mevzuatların yakınlaştırılmasını hedef almaktadır.

157. Avrupa Birliği Konseyi, insan ticaretinin önlenmesi ve bununla mücadele edilmesi için en iyi uygulamalar, standartlar ve usuller hakkında bir eylem planı kabul etmiştir (9.12.2005 tarih ve OJ C 311/1 sayılı). Bu eylem planı, AB eyleminin koordinasyonunu, sorunun kapsamının belirlenmesini, insan ticaretinin önlenmesini, talebin azaltılmasını, insan ticaretinin soruşturulmasını ve kovuşturulmasını, insan ticareti mağdurlarının korunmalarını ve desteklenmelerini, mağdurların geri dönüşlerinin ve toplumla yeniden bütünleşmelerinin ve başkalarıyla ilişkilerinin düzenlenmesini içerecek şekilde Üye Devletler, Avrupa Birliği

Komisyonu ve diğer AB kurumları tarafından atılacak adımlara ilişkin öneriler getirmektedir.

5. Avrupa Konseyi'nin insan ticareti konusunda genel eylemi

158. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi yakın tarihlerde, cinsel sömürü amaçlı insan ticareti konusunda üç hukuki belge kabul etmiştir: Tavsiye Kararı No. R (2000), Bakanlar Komitesinin üye devletlere cinsel sömürü amacıyla insan ticaretine karşı eylem hakkında bir tavsiye kararıdır; Tavsiye Kararı Rec (2001) 16, Bakanlar Komitesinin üye devletlere çocukların cinsel sömürüye karşı korunması hakkında bir tavsiye kararıdır; Tavsiye Kararı Rec (2002) 5, Bakanlar Komitesinin üye devletlere kadınların şiddete karşı korunması konusunda bir tavsiye kararıdır. Bu metinler, başka şeylerin yanında, tanımları, genel tedbirleri, metodolojik ve eylem düzenlemeleri, önleme, mağdura yardım ve mağduru koruma, cezai tedbirler, adli işbirliği ve uluslararası işbirliği ve koordinasyon için düzenlemeler içeren bir pan-Avrupa stratejisi önermektedirler.

159. Ayrıca Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi de bu alanda çeşitli belgeler kabul etmiştir. Bu belgeler arasında şunlar yer almaktadır: Avrupa Konseyine üye ülkelerde kadın ticareti ve zorla fahişelik yaptırma konusunda Tavsiye Kararı 1325 (1997); ev köleliği konusunda Tavsiye kararı 1523 (2001); doğu Avrupa yoluyla küçüklerin ticaretini durdurmak için mücadele konusunda Tavsiye Kararı 1526 (2001); Moldova örneği; kadın ticaretine karşı mücadele konusunda Tavsiye Kararı 1545 (2002); kadın ticareti ve fahişeleştirmeye bağlantılı olarak göçmenlik konusunda Tavsiye Kararı 1610 (2003); kulluk, yiyecek ve oda karşılığı yardımcılık, 'mektup gelinleri' şeklindeki ev köleliği konusunda Tavsiye Kararı 1663 (2004).

6. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eyleme İlişkin Sözleşme (CETS No. 197, 16 Mayıs 2005)

160. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eyleme İlişkin Sözleşme ("İnsan Ticaretine Karşı Sözleşme"), Kıbrıs tarafından 16 Mayıs 2005 tarihinde imzalanmış ve 24 Ekim 2007 tarihinde onaylanmıştır. Bu Sözleşme Kıbrıs bakımından 1 Şubat 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Rusya bu Sözleşme'yi henüz imzalamamıştır. Avrupa Konseyi üyelerinden 41 devlet İnsan Ticaretine Karşı Sözleşme'yi imzalamış, bunlardan 26 tanesi bu Sözleşme'yi onaylamıştır.

161. İnsan Ticaretine Karşı Sözleşme'ye eşlik eden açıklayıcı rapor, insan ticaretinin bugün Avrupa'da insan haklarını ve demokratik toplumların temel değerlerini tehdit eden temel bir sorun olduğunu vurgulamaktadır. Rapor şöyle devam etmektedir:

"Mağdurların tuzağa düşürüldüğü insan ticareti, eskiden dünya çapında yapılan köle ticaretinin modern şeklidir. İnsanlara alınıp satılacak ve genellikle seks piyasasında ve

ayrıca ziraat sektöründe, düşük ücretle işçi çalıştıran kayıtlı veya kayıtsız yerlerde boğaz tokluğuna veya karşılıksız olarak zorla çalıştırılacak bir mal olarak muamele eder. İnsan ticaretinin en sık karşılaşılan mağdurları kadınlardır; ancak erkekler de bazen insan ticareti mağduru olabilmektedir. Ayrıca insan ticareti mağdurlarının birçoğunu gençler ve bazen de çocuklar oluşturmaktadır. Mağdurların tamamı yetersiz koşullarda bir yaşam elde etmek için her şeyi göze alırlar ve yaşamları istismar ve hırs yüzünden mahvolur.

İnsan ticaretiyle mücadeleyle yönelik bir stratejinin etkili olabilmesi için, insan ticaretinin önlenmesi, mağdurların insan haklarının korunması ve insan tacirlerinin cezai kovuşturmalara tabi tutulmalarını içselleştiren çokdisiplinli bir yaklaşım benimsemesinin yanı sıra, konuyla ilgili ulusal kanunların uyumlu hale getirmeye ve bu kanunların tekbiçimde ve etkili olarak uygulanmasını sağlayamaya çalışması gerekmektedir.”

162. İnsan Ticaretine Karşı Sözleşme’nin başlangıç bölümünde, başka şeylerin yanında, şu ifadeler yer almaktadır:

“İnsan ticaretinin bir insan hakları ihlali oluşturduğunu ve insan onuruna ve bütünlüğüne karşı bir suç olduğunu dikkate alarak;

İnsan ticaretinin mağdurları köleliğe götürebileceğini dikkate alarak;

Mağdurların haklarına saygının, mağdurların korunmasının ve insan ticaretiyle mücadele eyleminin başlıca hedefler olduğunu dikkate alarak;

...”

163. İnsan Ticareti Sözleşmesi’nin 1. maddesine göre bu Sözleşme’nin amacı, insan ticaretini önlemek ve bununla mücadele etmek, mağdurların insan haklarını korumak, mağdurların ve tanıkların korunmaları ve kendilerine yardım edilmesi ile insan ticaretinin etkili bir şekilde soruşturulması ve kovuşturulması konusunda bir çerçeve oluşturmaktır.

164. Sözleşme’nin 4(a) bendi, Palermo Protokolünün 3(a) bendindeki insan ticareti tanımını benimsemekte, 4(b) bendi yine Palermo Protokolünün insan ticareti mağdurunun rızasının önemsiz olduğu ifadesini tekrarlamaktadır (bk. yukarıda parag. 150-151).

165. Sözleşme’nin 5. maddesi, devletlerin insan ticaretini önleyici tedbirler almalarını gerektirmekte olup, başka şeylerin yanında, aşağıdaki hükümleri içermektedir:

“1. Her bir Taraf Devlet, insan ticaretinin önlenmesinden ve insan ticareti ile mücadeleden sorumlu çeşitli organlar arasında ulusal düzeydeki koordinasyonun kurulması ve güçlendirilmesi için gerekli önlemleri alır.

2. Her bir Taraf Devlet, insan ticaretinin önlenmesi için şu vasıtalarla etkili politikalar ve programlar oluşturur ve/veya güçlendirir: araştırma yapma, bilgi toplama, özellikle insan ticaretine karşı korunmasız olanlar ile insan ticaretiyle ilgili meslek mensupları için farkındalık uyandırma ve eğitim kampanyaları yürütme, sosyal ve ekonomik girişimlerde bulunma ve öğretim programları yapma.

...”

166. Sözleşme'nin 6. maddesi insan ticaretini besleyen talepleri caydırıcı önlemler almalarını gerektirmekte ve konuyla ilgili olarak şu hükümleri içermektedir:

“Her bir Taraf Devlet, başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere insan ticaretine yol açan kişilerin her hangi bir biçimde sömürülmesini besleyen talepleri caydırmak için yasal, idari, eğitsel, sosyal, kültürel veya diğer önlemleri alır. Bu önlemler arasında şunlar bulunur:

- a. en iyi uygulamalar, yöntemler ve stratejiler konusunda araştırma yapar;
- b. insan ticaretinin temel sebeplerinden biri olan talebin belirlenmesinde medya ve sivil toplumun rolünün önemi ve sorumlulukları konusunda farkındalık uyandırmak;
- c. gerektiği takdirde, diğerleri arasında, politikacıları ve idari makamları da içeren hedef bilgilendirme kampanyaları yürütmek;

...”

167. Sözleşme'nin 10. maddesi öğretim ve işbirliği konusunda alınabilecek tedbirleri belirtmekte ve şu hükümleri içermektedir:

“1. Her bir Taraf Devlet yetkili makamlarında, insan ticaretinin önlenmesi ve bununla mücadele ile çocuklar dahil mağdurların tanımlanmaları ve mağdurlara yardım edilmesi konularında eğitilmiş ve nitelikli kişilere yer verir ve böylece mağdurların kadınların ve çocukların özel durumlarını gereği gibi dikkate alan bir usulle belirlenebilmeleri için değişik makamların birbirleriyle ve ilgili destek örgütleriyle işbirliği yapmalarını sağlar ...

2. Her bir Taraf Devlet uygun olduğu takdirde, mağdurların tanımlanmalarını diğer Taraf Devletlerle ve konuyla ilgili destek örgütleriyle işbirliği halinde yapabilmesi için gerekli olabilecek yasal ve diğer önlemleri alır. Her bir Taraf Devlet, yetkili makamların bir kimsenin insan ticareti mağduru olduğuna inanması için makul nedenler bulunması halinde, bu kimsenin 18. maddede düzenlenen suçun mağduru olup olmadığı konusunda tanımlama sürecinin yetkili makamlar tarafından tamamlanmasına kadar ülkeden çıkarılmamasını sağlar ve ayrıca bu kimsenin 12. maddenin 1 ve 2. fıkralarında öngörülen yardımları almasını sağlar.

...”

168. Sözleşme'nin 12. maddesi şu hükümleri içermektedir:

1. Her bir Taraf Devlet, mağdurların fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden iyileşmeleri için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alır....

2. Her bir Taraf Devlet, mağdurun güvenliğini ve korunma ihtiyacını dikkate alır..

...”

169. Sözleşme'nin 18-21. maddeleri, devletlerin belirli tipteki fiilleri suç olarak düzenlemelerini gerektirmektedir:

“18. Her bir Taraf Devlet, Sözleşme'nin 4. maddesinde yer alan fiillerin kasten işlenmesi halinde suç olarak görülmesi için gerekli yasal ve diğer önlemleri alır.

19. Her bir Taraf Devlet, bu Sözleşme'nin 4. maddesinin (a) bendinde sözü edilen sömürünün konusu olan hizmet yollarının bir kimsenin insan ticareti mağduru olduğunu bilerek kullanılmasını kendi ulusal hukukunda suç olarak düzenleyebilmesi için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır.

20. Her bir Taraf Devlet, aşağıdaki fiillerin kasten ve insan ticareti amacıyla işlenmeleri halinde suç olarak görülmelerini sağlamak için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır:

- a. kimlik veya seyahat belgelerinde sahtecilik yapmak;
- b. bu tür bir belgeyi yapmak veya yaptırmak;
- c. diğer bir kimsenin kimlik veya seyahat belgesini alıkoymak, ortadan kaldırmak, tahrip etmek veya imha etmek.

21(1). Her bir Taraf Devlet, bu Sözleşme'nin 18-20. maddelerine göre oluşturulmuş suçlardan birinin işlenmesine kasten yardım veya teşvik edilmesi halinde bunun bir suç olarak düzenlenmesi için gerekli yasal ve diğer önlemleri alır.

(2). Her bir Taraf Devlet, bu Sözleşme'nin 18. maddesi ile 20. maddesinin (a) bendine göre oluşturulmuş suçların kasten işlenmesine teşebbüsün suç olarak düzenlenmesi için gerekli yasal ve diğer önlemleri alır.”

170. Sözleşme'nin 23. maddesi devletlerin, Sözleşme'nin 18-21. maddelerine göre düzenlenmiş suçların etkili, orantılı ve caydırıcı yaptırımlarla cezalandırılabilmesi için gerekli yasal ve diğer önlemleri almalarını gerektirmektedir. Sözleşme'nin 18. maddesine göre düzenlenen suçlar için bu yaptırımlar arasında, özgürlükten yoksun bırakmayı içeren ve sınırdışı etmeye yol açan cezalar yer almalıdır.

171. Sözleşme'nin 27. maddesi devletlerin, İnsan Ticareti Sözleşmesi'ndeki suçların soruşturulmaları ve kovuşturulmalarının, en azından bu suçların tamamen veya kısmen kendi ülkesi üzerinde işlenmiş olması halinde, bir mağdurun ihbar veya şikayetine bağlı tutulmamasını sağlamalarını gerektirmektedir. Devletler ayrıca, ikamet ettikleri devletten başka bir devletin ülkesi üzerinde işlenen suç mağdurlarının, ikamet ettikleri devletin yetkili makamlarına şikayette bulunabilmelerini sağlamak zorundadırlar. Mağdurun ikamet ettiği devlet şikayeti hiç geciktirmeden suçun işlediği devletin yetkili makamlarına iletmek zorunda olup, şikayet suçun işlendiği devletin iç hukukuna göre ele alınır.

172. Sözleşme'nin 31(1). fıkrası yargı yetkisini ele almış olup, devletlerin, İnsan Ticareti Sözleşmesi'ne göre düzenlenmiş bir suç hakkında yargı yetkisini düzenlemek için, suçun aşağıdaki şekillerde işlenmiş olması halinde, gerekli yasal ve diğer önlemleri almalarını gerektirmektedir:

“a. kendi ülkesinde işlenmiş ise; veya

...

d. vatandaşlarından biri tarafından veya ülkesinde mutad olarak ikamet eden vatansız bir kimse tarafından işlenmiş olup, fiil işlendiği ülkenin ceza kanununa cezalandırılabilir bir suç ise veya fiil her hangi bir ülkenin ülkesel yargı yetkisinin dışında işlenmiş ise;

e. kendi vatandaşlarından birine karşı işlenmiş ise.”

173. Devletler, Sözleşme’nin 31(1)(d) ve (e) bendlerindeki yargı yetkisine ilişkin kuralları uygulamama veya belirli olaylarda veya koşullarda uygulama haklarını saklı tutarlar.

174. Sözleşme’nin 32. maddesi devletlerin, bu Sözleşme hükümlerine göre ve uygulanabilir nitelikte olan uluslararası ve bölgesel belgelerin uygulanması yoluyla mümkün olan en geniş şekilde, aşağıdaki amaçlarla birbirleriyle işbirliği yaparlar:

– insan ticaretinin önlenmesi ve bununla mücadele edilmesi için;

– mağdurların korunmaları ve kendilerine yardım sağlanması için;

– bu Sözleşme’ye göre düzenlenen suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturma yapılması için.”

C. Karşılıklı adli yardım

1. Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesi, CETS No. 30, 20 Mayıs 1959 (“Karşılıklı Adli Yardım Sözleşmesi”)

175. Karşılıklı Adli Yardım Sözleşmesi Kıbrıs tarafından 27 Mart 1996 tarihinde imzalanmış, 24 Şubat 2000 tarihinde onaylanmış ve 24 Mayıs 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Rusya Federasyonu bu Sözleşme’yi 7 Kasım 1996 tarihinde imzalamış ve 10 Aralık 1999 tarihinde onaylamıştır. Bu Sözleşme Rusya bakımından 9 Mart 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

176. Bu Sözleşme’nin 1. maddesi Sözleşmeci Taraflara aşağıdakileri yapma yükümlülüğü yüklemektedir:

“Devletler, bu Sözleşme hükümlerine göre, adli yardım talep edildiği sırada cezalandırılması adli yardım talep eden devletin yargısal makamlarının yargı yetkisine giren suçlar bakımından birbirlerine mümkün olan en geniş ölçüde karşılıklı adli yardım sağlarlar”.

177. Sözleşme’nin 3. maddesi şöyledir:

“1. Kendisinden adli yardım talebinde bulunulan devlet, delillerin toplanması veya delil olarak kabul edilebilecek olan şeylerin, tutanakların ve belgelerin iletilmesi amacıyla, talep eden devletin adli makamları tarafından kendisine gönderilen ceza işleriyle ilgili istinabe yazılarını, kendi hukukunda öngörülen tarzda yerine getirir.

2. Adli yardım isteyen devlet, tanıkların veya bilirkişilerin yeminli ifade vermelerini istemesi halinde, bu hususu açıkça talep eder ve kendisinden adli yardım

istenen devlet, ulusal mevzuatında bunu engelleyen bir hüküm yok ise, bu talebi yerine getirir.”

178. Sözleşme’nin 26. maddesi, Karşılıklı Adli Yardım Sözleşmesi’ni tamamlamak amacıyla, iki taraflı karşılıklı yardım anlaşmaları yapabilmelerine izin vermektedir.

2. SSCB ile Kıbrıs Cumhuriyeti arasında 19 Ocak 1984 tarihli medeni, aile ve ceza işlerinde Karşılıklı Adli Yardım andlaşması (“Adli Yardım Andlaşması”)

179. SSCB’nin dağılmasından sonra Rusya tarafından onaylanmış olan Adli Yardım Andlaşması’nın 2. maddesi, her iki tarafın birbirlerine medeni ve ceza işlerinde, Andlaşma hükümlerine göre adli yardım vermesi konusunda genel bir yükümlülük yüklemektedir.

180. Andlaşma’nın 3. maddesi Andlaşma’nın gerektirdiği adli yardımın kapsamını belirtmektedir:

“Medeni ve ceza işlerinde adli yardım, belgelerin sağlanmasını ve gönderilmesini, yürürlükteki mevzuat ile yargısal uygulama konusunda bilgilendirme yapılmasını ve talep eden Sözleşmeci Devletin iç hukukunun öngördüğü özel usul işlemlerinin yapılmasını ve özellikle uyuşmazlığın taraflarından, sanıklardan, davalılardan, tanıklardan ve uzmanlardan ifade alınması, ayrıca medeni işlerde verilmiş olan hükümlerin tanınmasını ve yerine getirilmesini, cezai soruşturma başlatılmasını ve suçluların geri verilmesini içerir.”

181. Bir talepte bulunma usulü, Andlaşma’nın 5(1). fıkrasında düzenlenmiştir. Bu fıkranın ilgili hükümleri şöyledir:

“Bir adli yardım talebi yazılı olarak yapılır ve aşağıdaki konuları içerir:-

- (1) Talep eden makamın gösterilmesi.
- (2) Talep edilen makamın gösterilmesi.
- (3) Adli yardımın istendiği ilgili olayın ve talebin içeriğinin belirtilmesi.
- (4) Talebin ilgili olduğu kişinin adı ve soyadı, vatandaşlığı, mesleği ve daimi veya geçici ikametgahı.
- ...
- (6) Gerekli görüldüğü takdirde, maddi olayların açıklanmasıyla birlikte talep edilen belgelerin bir listesi ve her hangi bir delil.
- (7) Ceza işlerinde yukarıdakilere ek olarak, suçun ayrıntıları ve suçun kanuni tanımı.”

182. Andlaşma’nın 6. maddesi bir talebin yerine getirilmesi usulünü düzenlemektedir:

“1. Kendisinden yardım talep edilen makam, kendi devletinin usul kanun ve kurallarında öngörülen tarzda adli yardım verir. Ancak bu makam, kendi devletinin hukukuyla çatışmayacak olması ise, talebi talepte belirtilen tarzda yerine getirebilir.

2. Kendisinden talepte bulunulan makam adli yardım talebini yerine getirme yetkisine sahip değilse, talebi yetkili makama iletir ve bu konuda talep eden makama bilgi verir.

3. Kendisinden talepte bulunulan makam, talebi alması üzerine, uygun bir zamanda talep eden makama talebin yerine getirilme yeri ve zamanını bildirir.

4. Kendisinden talepte bulunulan makam, talep eden makama talebin yerine getirildiğini yazılı olarak bildirir. Eğer talep yerine getirilemiyorsa, kendisinden talepte bulunulan makam hemen talep eden makama talebin yerine getirilememe gerekçelerini yazılı olarak bildirir ve evrakı geri gönderir.”

183. Andlaşma’nın 18. maddesine göre Sözleşmecî Devletler, bir devletin vatandaşlarını diğer bir devletin ülkesinde ücretler ve masrafları ödemekten muaf tutmakla ve diğer devletin vatandaşlarına verdiği koşullarda ve kapsamda kolaylıklar ve ücretsiz adli yardım sağlamakla yükümlüdür. Andlaşma’nın 20. maddesi ücretsiz hukuki yardım talep eden bir kimsenin, daimi veya geçici ikametgahı bulunduğu devletin ülkesindeki yetkili makamlara başvuruda bulunabileceğini öngörmektedir.

184. Andlaşma’nın VI. kısmı, ceza işleriyle ve özellikle ceza soruşturması açılması konusunda özel hükümler içermektedir. Andlaşma’nın 35(1). fıkrası şöyledir:

“Her bir Taraf Devlet, diğer Sözleşmecî Devletin talebi üzerine, kendi hukukuna ve yasa hükümlerine göre, diğer bir Sözleşmecî Devletin ülkesinde suç işlediği iddia edilen kendi vatandaşlarına karşı ceza soruşturması açar.”

185. Andlaşma’nın 36. maddesi, ceza soruşturmasının açılması talebinde bulunma usulünü düzenlemektedir:

“1. Ceza soruşturmasının açılması talebi yazılı olarak yapılır ve aşağıdaki hususları içerir:-

(1) Talep eden makam.

(2) Ceza soruşturması başlatılması talebi bağlamında suç oluşturan fiillerin anlatımı.

(3) Mümkün olduğu kadar açıklıkla fiilin işlendiği yer ve zaman.

(4) Talep eden Sözleşmecî Devletin fiili suç olarak tanımlayan kanun metni.

(5) Şüpheli kişinin adı ve soyadı, vatandaşlığıyla ilgili bilgiler, daimi veya geçici ikametgahı ve kişiyle ilgili diğer bilgiler, ayrıca ve mümkünse kişinin görünüşünün anlatılması, fotoğrafı ve parmak izleri.

(6) Suçun mağduru tarafından şikayette bulunulmuş ise bu şikayetler ve talep tazminat talepleri.

(7) Suçtan doğan maddi zararların kapsamıyla ilgili mevcut bilgiler.”

V. THE CYPRIOT GOVERNMENT’S UNILATERAL DECLARATION

186. Kıbrıs Başsavcılığı 10 Nisan 2009 tarihli bir yazıyla Mahkeme’ye şu bilgiyi vermiştir:

“Hükümetin başvuruyla ortaya çıkan sorunları çözmek amacıyla tek taraflı bir beyanda bulunmak istediğini belirtmek isterim. Hükümet Tek Taraflı Beyanla, Mahkeme’den Sözleşme’nin 37. maddesine göre başvuruyu düşürmesini talep etmektedir.”

187. Yazıya ekli taraflı beyanın ilgili kısımları şöyledir:

“... (a) Hükümet, polislerin 28 Mart 2001 tarihinde başvurunun kızını salıverme kararı yerine, daha sonra elinden kaçmaya çalıştığı [M.A.]’ya teslim etme kararı vermiş olmasından üzüntü duymaktadır. Hükümet sözü edilen bu kararın, başvurucuya ve kızına karşı Sözleşme’nin 2. maddesinden doğan başvurunun kızını diğer bir bireyin suç fiillerine karşı korumak için önleyici tedbirler alma yükümlülüğünü ihlal ettiğini kabul etmektedir.

(b) Hükümet, başvurunun kızının ölmeden önce insanlıkdışı veya aşağılayıcı muameleye tabi tutulup tutulmadığı konusunda mevcut olayda polis tarafından yapılan soruşturmanın etkili olmadığını kabul etmektedir. Böylece Hükümet, başvurunun kızının ölmeden önce insanlıkdışı veya aşağılayıcı muameleye tabi tutulup tutulmadığı konusunda yeterli ve etkili bir soruşturma yapmamış olma nedeniyle Sözleşme’nin 3. maddesindeki usul yükümlülüğünü ihlal ettiğini kabul etmektedir.

(c) Hükümet, başvurunun kızının bir insan ticareti mağduru olup olmadığını ve/veya cinsel veya başka tür bir sömürüye tabi tutulup tutulmadığını belirlemek için gerekli işlemleri yapmamak suretiyle, başvurucuya ve kızına karşı Sözleşme’nin 4. maddesinden doğan pozitif yükümlülüğünü ihlal ettiğini kabul etmektedir.

(d) Hükümet, başvurunun kızının 28 Mart 2001 tarihinde polis merkezinden salıverme kararı vermek yerine, özgürlüğünden yoksun bırakılması için her hangi bir sebep bulunmadığı halde [M.A.]’ya teslim etme kararı verilmiş olmasının Sözleşme’nin 5(1). fıkrasına uygun olmadığını kabul etmektedir.

(e) Hükümet, ölüm soruşturması konusunda kendi kurumları (yani Adalet ve Kamu Düzeni Bakanlığı ve polis) ile başvuru arasında gerçek ve etkili bir iletişim kurmamış olmakla ve başvurunun kullanabileceği her hangi bir kanun yolu oluşturmamış bulunmakla, başvurunun etkili bir şekilde mahkemeye başvurma hakkını ihlal ettiğini kabul etmektedir.

3. Hükümet, yukarıdaki hususlarda Bakanlar Kurulunun, Hükümetin Mahkeme önündeki temsilcisi olan Başsavcının tavsiyesine uyduğunu ve böylece 5 Şubat 2009 tarihinde üç bağımsız ceza soruşturmacısını görevlendirdiğini ve kendilerine aşağıdaki konuları soruşturma görevi verdiğini hatırlatır:

(a) Başvurucunun kızının öldüğü koşullar ile ölümüyle ilgili olarak her hangi bir kişinin, devlet yetkilisinin veya emniyet mensubunun ceza sorumluluğu bulunup bulunmadığı,

(b) Başvurucunun kızının, devletin o tarihte yürürlükteki kanunlarına aykırı olarak, emniyet mensupları, devlet yetkilileri veya üçüncü kişiler tarafından insanlıkdışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya ve/veya cinsel veya diğer bir sömürüye tabi tutulma ihtimaliyle bağlantılı olarak Kıbrıs'ta kalması ve çalışmasıyla ilgili koşullar, ve

(c) Başvurucunun kızına karşı, devletin o tarihte yürürlükteki kanunlarına aykırı olarak, emniyet mensupları, devlet yetkilileri veya üçüncü kişiler tarafından başka her hangi bir yasadışı eylemde bulunup bulunulmadığı.

4. Hükümet, bu soruşturmacıların polisten bağımsız olduğunu hatırlatır (Birinci soruşturmacı Polise Karşı İddia ve Şikayetleri Soruşturma Bağımsız Kurumu Başkanı, ikinci soruşturmacı sözü edilen kurumun bir üyesi ve üçüncü soruşturmacı ceza hukuku alanında deneyimli bir avukattır). Hükümet bu soruşturmacıların soruşturmaya başlamış olduklarını hatırlatır.

5. Olayın içinde bulunduğu özel koşulları göz önünde bulunduran Hükümet, maddi ve manevi zararlar ile ücretler ve masrafları kapsayacak şekilde, başvurucuya toplam 37,300 Euro ödemeye hazırdır. Hükümete göre bu miktar, iddia konusu ihlaller için uygun bir giderim ve yeterli bir tazminat ve böylece mevcut olayda miktar bakımından kabul edilebilir bir meblağa oluşturacaktır. Ancak Mahkeme, yukarıdaki miktarın uygun bir giderim ve yeterli bir tazminat oluşturmadığı kanaatine varacak olursa, Hükümet adil karşılık olarak Mahkeme tarafından önerilen başka bir miktarı ödemeye başvurucuya ödemeye hazırdır ...”

KARAR

I. SÖZLEŞME’NİN 37(1). FIKRASININ UYGULANMASI

188. Sözleşme’nin 37(1). fıkrası Mahkeme’ye bir başvuruyu düşürme yetkisi tanımadır. Bu fıkranın ilgili hükümleri şöyledir:

“1. Yargılamanın her hangi bir aşamasında Mahkeme, şartların aşağıdaki sonuçlardan birine yol açması durumunda bir davanın düşürülmesine karar verebilir:

...

(b) sorunun çözülmüş olması; veya

(c) Mahkeme tarafından tespit edilen başvurunun daha fazla incelenmesini gerektirmeyen diğer bir sebebin bulunması.

Ancak Mahkeme, Sözleşmede ve Protokollerde tanımlanan insan haklarına saygı esasının gerektirmesi halinde incelemeye devam eder.

...”

A. Mahkeme’ye sunulan görüşler

1. Kıbrıs Hükümeti

189. Kıbrıs Hükümeti, davanın dostane çözüme ulaşmasını sağlamak amacıyla yapılan girişimlerin olumlu sonuç vermemiş olması halinde, Mahkeme’nin başvuruyu incelemeye devam etmemesine dair vereceği bir kararı haklı kılan Sözleşme’nin 37(1)(c) bendindeki “diğer bir sebebin” var olduğu gerekçesiyle, tek taraflı yapılan bir beyana dayanarak Mahkeme’nin başvuruyu düşürülebileceğini iddia etmiştir. Kıbrıs Hükümeti, tek taraflı beyanının içeriği ve Rantseva’nın ölümüyle ilgili koşulların iç hukukta devam eden soruşturması (bk. yukarıda parag. 187) göz önünde tutulduğunda, Sözleşme’nin 37(1)(c) bendindeki koşulların tam olarak yerine getirilmiş olduğu kanaatine varmıştır.

2. Başvurucu

190. Başvurucu Mahkeme’den, Kıbrıs Hükümetinin tek taraflı beyanına dayanarak başvuruyu düşürmesi talebini reddetmesini istemiştir. Başvurucu, Hükümetin beyanındaki öneriler arasında sorumlu kişilerin cezalandırılacaklarına dair bir güvence yer almadığını; cinsel sömürü amacıyla insan ticareti Kıbrıs’ın bilinen bir sorunu olduğu halde, gelecekte benzer ihlallerin meydana gelmesini önleyecek genel önlemler bulunmadığını; ve mevcut davada Mahkeme bir sonkarar vermeyecek olursa, Bakanlar Komitesinin Kıbrıs Hükümetinin önerdiği şartların yerine getirilip getirilmediğini izleyemeyeceğini iddia etmiştir.

3. Üçüncü taraf olarak AIRE Centre’in görüşleri

191. AIRE Centre’a göre, Avrupa Konseyi’ne üye devletlerde insan ticaretinin boyutu ve devletlerin bu soruna yeterli karşılık vermemeleri şu anlama gelir: Sözleşme’de tanımlanan insan haklarına saygı ilkesi, insan ticareti meselelerinin doğurduğu davaların Sözleşme’nin 37(1)(c) bendine göre düşürülmesi yerine, görülmeye devam edilmesini gerektirir.

192. AIRE Centre sunduğu görüşte, Mahkeme’nin Sözleşme’nin 37(1). fıkrasına göre bir davanın esastan görülmeye devam edilip edilmeyeceğine ilişkin bir karar verirken dikkate aldığı faktörlere dikkat çekerek, bu faktörlerden birinin “ileri sürülen meselelerin Mahkeme tarafından daha önceki davalarda karar verilmiş meselelerle benzer olup olmadığı” olduğunu vurgulamıştır. AIRE Centre, devletlerin insan ticareti mağdurlarını koruma bağlamındaki yükümlülüğünün ve özellikle insan ticareti ve sömürü şeklindeki suç fiillerinin soruşturulması ve kovuşturulmasıyla doğrudan

ilgili olmayan koruma tedbirleri konusundaki yükümlülüğünün belirsizliğini vurgulamıştır.

B. Mahkeme'nin değerlendirmesi

1. Genel ilkeler

193. Mahkeme hemen işin başında, tek taraflı beyanın sadece Kıbrıs Cumhuriyeti ile ilgili olduğunu gözlemlemektedir. Rusya Federasyonu tek taraflı beyanda bulunmuş değildir. Buna göre Mahkeme, başvurunun düşürülmesinin talebinin haklı olup olmadığını sadece Kıbrıs makamlarına karşı yöneltilen şikayetler bakımından ele alacaktır.

194. Mahkeme, başvurucunun davaya devam edilmesi arzusuna rağmen, davalı Hükümet tarafından Sözleşme'nin 37(1). fıkrasına göre yapılan bir tek taraflı beyana dayanılarak bir başvurunun bazı koşullarda kısmen veya tamamen düşürülmesinin uygun olabileceğini hatırlatır. Bunun belirli bir olayda uygun olup olmadığı, tek taraflı beyanın Sözleşme'de tanımlanan insan haklarına saygı ilkesinin Mahkeme'nin davayı görmeye devam etmesini gerektirmediğini tespit için yeterli bir dayanak gösterip göstermediğine bağlıdır (37(1) sonu; bk. ayrıca, diğerleri arasında *Tahsin Acar – Türkiye (ilk itirazlar)* [BD], no. 26307, §75, ECHR 2003-VI; ve *Radoszewka-Zakościelna – Polonya*, no. 858/08, §50, 20 Ekim 2009).

195. Konuyla ilgili faktörler arasında şunlar yer alır: yapılan şikayetlerin niteliği, ileri sürülen meselelerin Mahkeme tarafından daha önceki davalarda karar verilmiş meselelerle benzer olup olmadığı, önceki davalarda Mahkeme tarafından verilen kararların yerine getirilmesi bağlamında davalı Hükümet tarafından alınan tedbirlerin niteliği ve kapsamı, ve bu tedbirlerin söz konusu dava üzerindeki etkisi. Ayrıca maddi olayların taraflar arasında tartışmalı olup olmadığı, tartışmalı ise hangi ölçüde tartışmalı olduğu, ve tarafların maddi olaylar hakkında sundukları belgelere ilk bakışta (*prima facie*) ne kadar delil değeri atfedilebileceği önemli olabilir. Konuyla ilgili diğer faktörler arasında, davalı Hükümetin tek taraflı beyanında iddia edilen Sözleşme ihlallerini kabul edip etmediği, kabul ettiyse bu kabullerin kapsamı ve Hükümetin başvurucuya sağlamak istediği giderimin tarzı yer alır. Bu son nokta ile ilgili olarak, iddia edilen ihlalin sonuçlarını gidermenin mümkün olduğu ve davalı Hükümetin de bunu yapmaya hazır olduğu olaylarda, önerilen giderimin başvurunun düşürülmesi bakımından uygun görülmesi daha muhtemeldir, ama Mahkeme de her zaman Sözleşme'nin 37(2). fıkrası ve Mahkeme İçtüzüğü'nün 44(5). fıkrasında öngörülen başvuruyu canlandırma yetkisini saklı tutar (bk. yukarıda geçen *Tahsin Acar*, §76).

196. Yukarıda sözü edilen faktörler, konuyla ilgili faktörlerin tüketici bir listesini oluşturma amacını taşımamaktadır. Her bir olayın özel koşullarına bağlı olarak, bir tek taraflı beyanın Sözleşme'nin 37(1). fıkrası bakımından

değerlendirilmesinde başka unsurların da devreye girebileceği düşünülebilir (bk. yukarıda geçen *Tahsin Acar*, §77).

197. Son olarak Mahkeme, kararlarının sadece önüne getirilen olaylarla sınırlı olarak karar vermeye hizmet etmediğini, fakat daha genel olarak, Sözleşme’de yer alan kuralların açıklanmasına, korunması ve geliştirilmesine hizmet ettiği ve böylece devletlerin Sözleşmeciler Devletler olarak üstlendikleri taahhütlerine uygun davranmalarına katkıda bulunur (bk. *İrlanda – Birleşik Krallık*, 18 Ocak 1978, §154, *Seri A no. 25*; *Guzzardi – İtalya*, 6 Kasım 1980, §86, *Seri A no. 39*; ve *Karner – Avusturya*, no. 40016/98, §26, *ECHR 2003-IX*). Sözleşme sisteminin birincil amacı bireysel bir çözüm sağlamak olmakla beraber, bu sistemin misyonu ayrıca, kamu düzeniyle ilgili meseleleri ortak menfaat göre karara bağlamak ve böylece insan haklarının korunmasına ilişkin genel standartları yükseltmek ve insan hakları içtihatlarını Sözleşmeciler Devletler topluluğuna yaygınlaştırmaktır (bk. yukarıda geçen *Karner*, §26; ve *Capital Bank AD - Bulgaristan*, no. 49429/99, §78-79, *ECHR 2005-XII* (alıntılar)).

2. Genel ilkelerin mevcut davada uygulanması

198. Mahkeme bu başvurunun, Kıbrıs’ın tek taraflı beyanına dayanılarak Kıbrıs Cumhuriyeti’ne karşı yöneltilen şikayetler bakımından düşürülmesinin uygun olup olmadığı incelerken, şu gözlemlerde bulunmaktadır.

199. İlk olarak Mahkeme, mevcut olayda Sözleşme’nin 2, 3, 4 ve 5. maddeleri bakımından meseleler ortaya çıkaran insan ticaretiyle ilgili iddiaların ciddi bir niteliğe sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, uluslararası düzeyde kabul edilen önlemlerin ve ayrıca bir çok devletin iç mevzuatında yer almış olmasının da gösterdiği gibi (bk. ayrıca aşağıda parag. 264-269), insan ticareti sorunu hakkındaki farkındalığın ve ve bununla mücadele için eylemde bulunma ihtiyacının son yıllarda arttığı kaydedilmiştir. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonunun raporları ve Kıbrıs Ombudsmanı’nın raporu, kabare artistlerinin insan ticaretinin ve cinsel sömürsünün özel bir endişe kaynağı olduğunun kabul edildiği Kıbrıs’ta, bu sorunun vahim bir niteliği sahip olduğunu vurgulamışlardır (bk. yukarıda parag. 83, 89, 91, 94, 100-101 ve 103).

200. İkinci olarak Mahkeme, insan ticaretiyle ilgili olaylar bağlamında Sözleşme’nin 4. maddesinin yorumlanmasına ve uygulanmasına dair kararların kıtlığına dikkat çekmektedir. Mahkeme’nin henüz Sözleşme’nin 4. maddesinin, ceza soruşturma ve kovuşturmaları dışında, üye devletlerin insan ticaretinin potansiyel mağdurlarını korumak için pozitif tedbirler almalarını gerektirip gerektirmediği, gerektiriyorsa hangi ölçüde gerektirdiği konusunda bir karar vermemiş olması özellikle önemlidir.

201. Kıbrıs Hükümeti Ransteva’yı ölümü götüren süreçte ve sonrasında Sözleşme ihlallerinin meydana geldiğini kabul etmiştir. Kıbrıs Hükümeti yakın bir tarihte, Ransteva’nın ölümüyle ilgili koşulların soruşturulması için

bir adım atmış ve adil karşılık bakımından belirli bir miktar ödemeyi önermiştir. Ne var ki, Mahkeme'nin Sözleşme'de yer alan kuralları açıklama, koruma ve geliştirme ödevi bulunduğundan, bütün bunlar Mahkeme'nin başvuruyu incelemeye devam etmesinin artık haklı görülemeyeceği sonucuna varılması için yeterli değildir.

202. Sonuç olarak Mahkeme, Sözleşme'de tanımlandığı şekliyle insan haklarına saygı ilkesinin, davanın görülmesine devam edilmesini gerektirdiğini tespit etmektedir. Buna göre Mahkeme, Kıbrıs Hükümetinin Sözleşme'nin 37(1). fıkrasına göre başvurunun düşürülmesi talebini reddetmektedir.

II. SÖZLEŞME'NİN 2, 3, 4, VE 5. MADDELERİ BAKIMINDAN YAPILAN ŞİKAYETLERİN KABULEDİLEBİLİRLİĞİ

A. Rusya Hükümetinin yer bakımından (*ratione loci*) itirazı

1. Tarafların görüşleri

203. Rusya Hükümeti, başvuruya temel oluşturan olayların, kendi ülkesinin dışında meydana geldiğini, başvurunun Rusya Federasyonu'na karşı yöneltildiği kadarıyla *yer bakımından* kabuledilebilir olmadığını iddia etmiştir. Rusya Hükümeti, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ülkesi üzerinde “fiili bir otorite”ye sahip olmadığını ve Rusya Federasyonu'nun eylemlerinin Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenliğiyle sınırlı olduğunu ileri sürmüştür.

204. Başvurucu bu iddiayı reddetmiştir. Başvurucu, Mahkeme'nin 26 Haziran 1992 tarihli *Drozd ve Janousek – Fransa ve İspanya* kararına (Seri A no. 240) göre, Rusya Federasyonu yetkililerinin eylem ve ihmallerinin kendi ülkesi dışında sonuçlar meydana getirmesi halinde, Rusya Federasyonu'nun sorumlu tutulabileceğini iddia etmiştir.

2. Mahkeme'nin değerlendirmesi

205. Sözleşme'nin 1. maddesi şöyledir:

“Sözleşmeci Devletler, bu Sözleşmenin Birinci Bölümünde tanımlanan hak ve özgürlükleri, kendi egemenlik alanı içinde bulunan herkes için güvence altına alırlar.”

206. Mahkeme'nin daha önce de vurguladığı gibi, uluslararası kamu hukuku açısından bir devletin egemenlik alanı, esas itibarıyla ülkeseldir. Buna göre bir devletin yurt dışında bulunan kendi vatandaşları üzerinde egemenliğini kullanma yetkisi, diğer devletin ülkesel yetkisine göre ikincil olup, bir devlet genellikle bir başka devletin ülkesi üzerinde o devletin rızası, daveti veya muvafakati olmaksızın egemenlik yetkisi kullanamaz. Sözleşme'nin 1. maddesinin, bu olağan ve esas itibarıyla ülkesel egemenlik yetkisi anlayışını yansıttığı kabul edilmelidir (*bk. Banković ve Diğerleri* -

Belçika ve Diğer 16 Sözleşmeciler Devlet (k.k.) [BD], no. 52207/99, §59-61, ECHR 2001-XII).

207. Mevcut olayda başvuru kişinin Rusya'ya karşı şikayetleri, Rusya'nın Rantseva'yı insan ticareti ve sömürü riskine karşı korumak gerekli önlemleri almamış olmasıyla ve Rantseva'nın Kıbrıs'a gidiş ve burada çalışma ile daha sonra öldüğü koşullar hakkında bir soruşturma yapmamış olmasıyla ilgilidir. Mahkeme bu şikayetlerin, Rusya'nın Kıbrıs'ta veya Kıbrıs yetkilileri tarafından işlenen fiillerden sorumlu tutulması gerektiği iddiasına dayanmadığını gözlemlemektedir. İddia edilen insan ticareti olayı Rusya'da başladığı ve Rusya insan ticaretiyle mücadele etmekle kendini yükümlü kıldığı göz önünde tutulacak olursa, Rantseva'yı insan ticaretinden korumak ve Rantseva'nın insan ticaretine tabi tutulduğu ihtimalini soruşturmak için Rusya'nın kendi egemenlik sınırları içinde ve yetkileri çerçevesinde önlemler almış olması gerektiği şeklindeki yükümlüğüne uygun davranıp davranmadığını incelemek, Mahkeme'nin yetkisi dışında görülemez. Aynı şekilde, başvuru kişinin Rusya'ya karşı Sözleşme'nin 2. maddesine ilişkin şikayeti, Rus yetkililerinin Rusya'da ikamet eden tanıkların ifadelerini almamaları gibi soruşturma işlemleri yapmamalarıyla ilgilidir. Mahkeme, başvuru kişinin Sözleşme'nin 2. maddesiyle ilgili şikayetin esasını incelerken, Rus yetkililerin üzerine düşen usul yükümlülüğünün kapsamını ve bu yükümlülüğün mevcut olayın koşulları içinde yerine getirilip getirilmediğini değerlendirebilir.

208. Sonuç olarak Mahkeme, başvuru kişinin kızını insan ticaretine tabi tutulmaya karşı korumak, insan ticareti iddialarını ve başvuru kişinin kızının ölümüne yol açan koşulları soruşturmak için Rusya'nın kendi ülkesel egemenlik sınırları içinde yapmış olması gereken işlemlerin kapsamını incelemeye yetkilidir. Şikayet edilen konuların mevcut olayın koşulları içinde devletin sorumluluğunu doğurup doğurmadığı meselesi, Mahkeme'nin aşağıda başvuruyu esastan inleyeceği sırada karara bağlayacağı bir meseledir.

B. Rusya Hükümetinin konu bakımından (*ratione materiae*) itirazı

1. Tarafların görüşleri

209. Rusya Hükümeti, Sözleşme'nin 4. maddesi bakımından yapılan şikayetin *konu bakımından* kabuledilebilir olmadığını, çünkü mevcut olayda kölelik, kulluk veya zorla çalıştırma veya zorunlu çalışma bulunmadığını iddia etmiştir. Hükümet, Rantseva'nın akdettiği bir iş sözleşmesi gereğince çalışmasına imkan veren bir çalışma iznini kendi isteğiyle elde ettikten sonra, yine kendi isteğiyle Kıbrıs Cumhuriyeti'ne gittiğini belirtmiştir. Rantseva'nın kul olarak tutulduğuna ve çalışmaya zorlandığına veya çalışma koşullarını değiştirme imkanı bulamadığına dair her hangi bir delil yoktur. Rusya Hükümeti ayrıca, Rantseva'nın diğer bir kabare artisti ile

birlikte kaldığı evi her hangi bir engelle karşılaşmadan terk ettiğini vurgulamıştır. Dolayısıyla Hükümet, kabare artistlerinin evde kendi iradelerine aykırı olarak tutulduklarını iddia etmek için yeterli bir sebep bulunmadığını ileri sürmüştür. Rusya Hükümeti ayrıca, Rantseva'nın polis merkezinden M.A. ile birlikte ayrılmış olmasının, Rantseva'nın kul olarak tutulduğu veya çalışmaya zorlandığı sonucuna varmak için yeterli bir temel olmadığını belirtmiştir. Hükümete göre Rantseva kendisinin yaşamı veya güvenliği için korkmuş olsaydı, polis merkezinde bulunduğu sırada polisleri bundan haberdar ederdi.

210. Başvurucu Rantseva'ya yapılan muamelenin Sözleşme'nin 4. maddesi kapsamına girdiği konusunda ısrar etmiştir.

2. Mahkeme'nin değerlendirmesi

211. Mahkeme, başvurucunun şikayet ettiği muamelenin Sözleşme'nin 4. maddesi kapsamına girip girmediği meselesinin, ayrılmaz bir şekilde bu şikayetin esasıyla bağlantılı olduğunu tespit etmektedir. Buna göre Mahkeme, *konu bakımından* itirazın esas ile birleştirilmesi gerektiğine karar verir.

C. Sonuç

212. Rusya ile ilgili olarak Sözleşme'nin 2, 3, 4 ve 5. maddeleri bakımından yapılan şikayetler, *yer bakımından* veya *konu bakımından* Sözleşme hükümleriyle bağdaşmaz olduğu gerekçesiyle reddedilemez. Mahkeme ayrıca bu şikayetlerin Sözleşme'nin 35(3). fıkrası anlamında açıkça temelsiz olmadıklarını kaydeder. Mahkeme ayrıca bu şikayetlerin diğer sebeplerle de kabuledilemez olmadıkları kaydeder. Dolayısıyla bu şikayetlerin kabuledilebilir oldukları beyan edilmelidir.

The complaints under Articles 2, 3, 4 and 5 cannot be rejected as incompatible *ratione loci* or *ratione materiae* with the provisions of the Convention concerning Russia. The Court notes, in addition, that they are not manifestly ill-founded within the meaning of Article 35 § 3. It further notes they are not inadmissible on any other grounds. They must therefore be declared admissible.

III. SÖZLEŞME'NİN 2. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

213. Başvurucu, Kıbrıs makamlarının kızının yaşamını koruyucu önlemler almamış olmaları ve her iki devletin de kızının ölümü konusunda etkili soruşturma yapmamış olmaları nedeniyle hem Kıbrıs ve hem de Rusya'nın Sözleşme'nin 2. maddesini ihlal ettiklerini iddia etmiştir. Sözleşme'nin 2. maddesinde, diğerleri yanında, şu hükümler yer almaktadır:

“1. Her bireyin yaşama hakkı hukuk tarafından korunur. Kanunun ölüm cezası öngördüğü bir suç nedeniyle bir mahkemenin verdiği ölüm cezasının infazı dışında, hiç kimse yaşama hakkından kasten yoksun bırakılamaz.

....”

A. Yaşama yönelik riske karşı korumak için önlemler alınmadığı iddiası

1. Tarafların görüşleri

a. Başvurucu

214. Başvurucu, 28 Ekim 1998 tarihli *Osman – Birleşik Krallık* kararına (*Reports 1998-VIII*) dayanarak, devletlerin Sözleşme’nin 2. maddesinden doğan pozitif yükümlülüklerinden söz etmiştir. Buna göre Sözleşme’nin 2. maddesi devletlerin, başka bir özel şahsın suç fiillerine karşı yaşamı risk altında olan bir bireyi korumak için, yaşama karşı gerçek ve yakın bir tehdidin bulunduğunu bildiği veya bilmesi gerektiği hallerde, önleyici operasyonel önlemler almasını gerektirmektedir. Başvurucu, Kıbrıs yetkililerinin Rantseva’yı salıvermek yerine M.A.’ya teslim etmiş olmaları nedeniyle, Rantseva’nın yaşamına karşı gerçek ve yakın bir tehdidi bertaraf etmek için yetkileri dahilinde alabilecekleri makul önlemleri almadıklarını iddia etmiştir.

b. Kıbrıs Hükümeti

215. Kıbrıs Hükümeti Sözleşme’nin 2(1). fıkrasının ilgili makamlara, başka bir bireyin suç fiillerine karşı yaşamı risk altında olan bir bireyi korumak için önleyici operasyonel tedbirler alma yükümlülüğü yüklediği görüşüne bir itirazda bulunmamıştır. Ancak Hükümete göre böyle bir yükümlülüğün doğabilmesi için, yetkililerin belirli bir bireyin yaşamına karşı gerçek ve yakın bir riskin bulunduğunu bildikleri veya bilmeleri gerektiğinin ve ayrıca makulce değerlendirildiğinde riski bertaraf etmesi beklenebilecek yetkileri dahilinde tedbirleri almadıklarının kanıtlanmış olması gerekir (*yukarıda geçen Osman kararı*).

216. Kıbrıs Hükümeti yazılı görüşünde, başvurucunun kızının yaşamını korumamın söz konusu olmadığını savunmuştur. 28 Mart 2001 tarihinde Rantseva ile temas etmiş olan polislerin elindeki bilgilere göre, Rantseva’nın yaşamına karşı gerçek ve yakın bir tehlike bulunduğundan şüphelenmek için bir sebep yoktur. Polislerin verdikleri tanık ifadeleri, Rantseva’nın sakin bir şekilde makyajını tazelediğini ve M.A.’nın Rantseva’ya karşı tavrının normal görüldüğünü ortaya çıkarmıştır (bk yukarıda parag. 20 ve 49). Rantseva kabaredeki işini terk ettiği halde, işvereni veya çalışma koşulları hakkında her hangi bir şikayette

bulunmamıştır. Rantseva polis merkezinde bulunduğu sırada polisler bir şikayette bulunmadığı gibi, oradan M.A. ile birlikte ayrılmaya da karşı çıkmamıştır. Rantseva'yı salıvermek yerine M.A.'ya teslim etme kararı, kendisinin yaşamını koruma konusunda Kıbrıs makamlarına düşen yükümlüğü ihlal etmemiştir.

217. Kıbrıs Hükümeti daha sonra verdiği tek taraflı beyanda, polislerin Rantseva'yı M.A.'ya teslim etme kararının, Rantseva'yı başka bir bireyin suç fiillerine karşı korumak için önleyici tedbirler alma şeklinde Sözleşme'nin 2. maddesinin Kıbrıs'a yüklediği pozitif yükümlülüğü ihlal ettiğini kabul etmiştir (bk. yukarıda parag. 187).

2. Mahkeme'nin değerlendirmesi

a. Genel ilkeler

218. Şurası açıktır ki, Sözleşme'nin 2. maddesi devletlere sadece kasten ve hukuka aykırı aykırı öldürmekten kaçınma değil, ama ayrıca kendi egemenlik alanında bulunanların yaşamlarını korumak için uygun önlemler alma yükümlülüğünü de yükler (bk. *L.C.B. – Birleşik Krallık*, 9 Haziran 1998, §36, *Reports 1998-III*; ve yukarıda geçen *Paul ve Audrey Edwards*, §54). Bu yükümlülük ilk aşamada devletin, bir kimseye karşı suç işlenmesini caydırıcı etkili ceza kanunu hükümlerini yürürlüğe koymak ile bu hükümlerin ihlalini önlemek, suçu bastırmak ve cezalandırmak için adli bir mekanizma kurmak suretiyle yaşama hakkını korumasını gerektirir. Ancak bu yükümlülük ayrıca, belirli bazı durumlarda yetkililere, başka birinin suç niteliğindeki eylemleri nedeniyle yaşamı risk altında olan bir bireyi korumak için önleyici operasyonel tedbirler alma şeklinde bir pozitif bir yükümlülük de yükler (bk. yukarıda geçen *Osman kararı*, §115; *Medova – Rusya*, no. 25385/04, §95, 15 Ocak 2009; *Opuz - Türkiye*, no. 33401/02, §128, 9 Haziran 2009).

219. Mahkeme'ye göre bu yükümlülük, modern toplumlarda güvenliği sağlamadaki güçlükler, insan davranışlarının önceden kestirilemezliği ve operasyonel tercihlerin önceliklere ve kaynaklara göre yapılmak zorunda oluşu akılda tutularak, yetkililere imkansız veya orantısız bir külfet yüklemeyecek şekilde yorumlanmalıdır. Dolayısıyla yaşama karşı her risk iddiası, yetkililerin o riskin gerçekleşmesini önlemek için operasyonel tedbirler almalarını gerektirmez. Mahkeme'nin yaşamı koruma şeklindeki bir pozitif yükümlülüğün ihlal edildiği sonucuna varabilmesi için, belirli bir bireyin yaşamına karşı üçüncü kişinin suç fiillerinden kaynaklanan gerçek ve yakın bir tehlikenin varlığının o anda yetkililer tarafından bilindiği veya bilinmesi gerektiği ve makulce değerlendirildiğinde bu riski bertaraf etmesi beklenebilecek yetkileri dahilindeki tedbirleri almadıklarının kanıtlanması gerekir (yukarıda geçen *Osman kararı*, §116; yukarıda geçen *Paul ve Audrey Edwards kararı*, §55; ve yukarıda geçen *Medova*, §96).

b. Genel ilkelerin mevcut olayda uygulanması

220. Mahkeme Kıbrıs yetkililerin Rantseva'yı M.A.'nın eline bırakmakla, kendisinin yaşamının gerçek ve yakın bir riski altına gireceğini önceden görebilmelerinin mümkün olup olmadığını incelemek durumdadır.

221. Mahkeme *Opuz* kararında devletin sorumlu tutulduğunu, çünkü başvuruçunun annesini daha sonra vurup öldüren kişinin daha önce başvuruçuya ve annesine ölüm tehditlerinde bulunduğunu ve şiddet uyuladığını, yetkililerin de bunlardan haberdar olduğunu gözlemektedir (*yukarıda geçen Opuz kararı, §133-136*). Buna karşılık *Osman* kararında Mahkeme, Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edilmediği sonucuna varmıştır; çünkü başvuruçunun kocasının vurulmasına giden olayların geliştiği sırada, polisin Osman ailesi bireylerinin yaşamlarının gerçek ve yakın bir risk altında olduğunu bildiğini veya bilmeleri gerektiğinin söylenebileceği bir aşamaya işaret etmemiştir (*yukarıda geçen Osman kararı, §121*).

222. İnsan ticareti ve sömürü mağdurlarının genellikle zalimane koşullarda yaşamaya ve çalışmaya zorlandıkları ve işverenlerinin elinde şiddet ve kötü muameleye maruz kalabilecekleri tartışmasız olmakla birlikte (bk. yukarıda parag. 85, 87-88 ve 101), somut belirtilerin bulunmadığı belirli bir olayda genel bir şiddet ve kötü muamele riski, yaşama karşı gerçek ve yakın bir tehlike oluşturmaz. Mevcut olayda polis, Rantseva'nın insan ticareti mağduru olabileceğinin farkında olması gerekse bile, (ki bu konu aşağıda başvuruçunun 4. madde şikayeti bağlamında incelenecektir), polis merkezinde geçirilen süre içinde Rantseva'nın yaşamının gerçek ve yakın bir risk altında olduğuna dair hiçbir belirti yoktur. Mahkeme, polis memurlarının Rantseva'yı M.A.'nın eline verdikleri sırada Rantseva'yı ölüme götüren olaylar zincirini önceden göremeyecekleri kanaatinde. Buna göre Mahkeme, mevcut olayda yaşama karşı bir riski önlemek için operasyonel tedbirler alma yükümlülüğünün doğmadığı sonucuna varmaktadır.

223. Yukarıdaki gerekçelerle Mahkeme, Kıbrıs makamlarının Rantseva'nın Sözleşme'nin 2. maddesindeki yaşama hakkını koruma yükümlülüğünü ihlal etmedikleri sonucuna varmaktadır.

B. Etkili soruşturma yapma şeklinde usul yükümlülüğü**1. Tarafların görüşleri****a. Başvuruçunun**

224. Başvuruçunun, Kıbrıs ve Rusya'nın, Rantseva'nın ölümüyle ilgili koşullar hakkında Sözleşme'nin 2. maddesindeki etkili bir soruşturma yapma yükümlülüklerini ihlal ettiklerini iddia etmiştir. Başvuruçunun, Kıbrıs ve Rus yetkililerin yaptıkları otopsilerdeki çelişkiler bulunduğu iddiasına ve

ilgili Rus makamları yoluyla Kıbrıs makamlarına yönelttiği ama Kıbrıs yetkililerinin yerine getirmediikleri açık anormallikler hakkında yeni bir soruşturma yapılması talebine işaret etmiştir (bk. yukarıda parag. 50). Başvurucu ayrıca, polis tarafından alınan tanık ifadelerinin sayısının azlığından şikayet etmiş (bk. yukarıda parag. 31 ve 33) ve ifadesi alınan yedi polisten beşinin ya Limassol Polis Merkezinde nöbetçi polisler olduğunu veya kızının ölümü sırasında evin önünde bulunan polisler olduğunu, başvurucuya göre bu kişilerin de olayları belirli bir şekilde anlatmakta menfaatleri bulunan kişiler olduklarını vurgulamıştır. Başvurucu ayrıca, bir soruşturmanın mağdurun yakınlarının resmi bir şikayetine veya iddiasına bağlı olmaması gerektiğini iddia etmiştir. Başvurucu, kızının açıkça özenle incelenmesi gereken acayip koşullarda öldüğünü ve bunun da Sözleşme'nin 2. maddesine dayanan şikayeti bakımından bir soruşturma yapılmasını gerektirdiğini belirtmiştir. Kıbrıs'ta yapılan soruşturma, yukarıda belirtilen yetersizlikler yanında, mağdurun bir yakını olarak kendisi tarafından erişilebilir olmaması nedeniyle de Sözleşme'nin 2. maddesine uygun değildir.

225. Başvurucu, yapılan ölüm soruşturmasıyla ilgili olarak, son duruşma tarihinin kendisine bildirilmemiş olmasından, bunun da kendisinin duruşmaya katılmasını engellediğinden şikayetçi olmuştur. Başvurucu davanın ilerleyişi ve kendisine açık olan kanun yolları hakkında bilgilendirilmemiştir. Başvurucu kendisinin sadece, ölüm soruşturmasının sona ermesinden yaklaşık 15 ay sonra, ölüm soruşturmasında 16 Nisan 2003 tarihli Bölge Mahkemesinin verdiği sonucu aldığını iddia etmiştir. Dahası, Kıbrıs'taki hukuki temsil ücretleri kendisi için çok yüksek olduğu halde, Kıbrıs makamları kendisine ücretsiz hukuki yardım vermemişlerdir.

226. Başvurucu Rusya Federasyonu ile ilgili olarak, kızının geçici olarak Kıbrıs'ta ikamet etmesine ve orada ölmüş olmasına rağmen kızının Rusya Federasyonu vatandaşı olması nedeniyle, Rusya Federasyonu'nun da kızının Kıbrıs'a gidiş, burada çalışma ve daha sonra ölümüyle ilgili koşulları Sözleşme'nin 2. maddesine göre soruşturmakla yükümlüğü bulunduğunu iddia etmiştir. Başvurucu, kendisi talep etmiş olduğu için, Rus yetkililerin Kıbrıslı yetkililere Adli Yardım Andlaşması'nın 5 ve 36. maddeleri çerçevesinde bir cezai soruşturma açmaları için başvurmuş olmaları gerektiğini ileri sürmüştür (bk. yukarıda parag. 181 ve 207). Bunun yerine Rus yetkililer sadece, Rantseva'nın ölümüyle ilgili koşullar hakkında bilgi istemişlerdir. Başvurucunun daha sonra Rusya'daki ilgili makamlara cezai soruşturma açılması için yaptığı başvuru, Rantseva'nın Rusya dışında öldüğü gerekçesiyle Chelyabinsk Savcılığı tarafından reddedilmiştir. Başvurucu Rus yetkililerden Rusya'da ikamet eden ve Rus vatandaşı olan iki tanığın ifadelerini almalarını defalarca istediği halde, bu istekleri Kıbrıs makamlarının bir adli yardım talebi olmadan yapılması istenen bu işlemi yapamayacaklarının düşünen Rus yetkililer tarafından reddilmiştir. Başvurucu bu eksikliklerin, Rus yetkililerinin Sözleşme'nin 2. maddesinin

gerektirdiği şekilde kızının ölümü hakkında etkili bir soruşturma yapmadıkları anlamına geldiği sonucuna varmıştır.

b. Kıbrıs Hükümeti

227. Kıbrıs Hükümeti yazılı görüşünde, bir bireyi ölüme götüren olaylara devlet görevlilerinin karışmış olması halinde, Sözleşme'nin 2. maddesine göre etkili bir soruşturma yapma yükümlülüğü doğduğunu kabul etmiş, fakat her trajik ölümün soruşturma yoluyla özel bir takım işlemler yapılmasını gerektirmediğini savunmuştur. Mevcut olayda Kıbrıs makamları Rantseva'nın ölümüyle ilgili koşullar hakkında bir soruşturma yapma yükümlülüğü bulunmadığı halde, yine de yapmışlardır. Rantseva'yı ölüme götüren koşullar tam olarak açıklığa kavuşmadan kalmış olmakla birlikte, Kıbrıs Hükümeti, soruşturmada eksiklikler bulunduğu şeklindeki iddiaya karşı çıkmıştır. Soruşturma polis tarafından yürütülmüş olup, sorumluların belirlenmelerine ve cezalandırılmalarına yol açabilecek niteliktedir. İlgili delillerin korunması için makul adımlar atılmış ve bir ölüm soruşturması yapılmıştır.

228. Kıbrıs Hükümeti, ölüm soruşturmasıyla ilgili olarak başvurucuya Kıbrıs makamları tarafından duruşma tarihinin verildiğini belirtmiştir. Dahası, başvuru hazır bulunmadığı için duruşma iki kez ertelenmiştir. Kıbrıs Hükümeti, başvurunun duruşmanın ertelenmesi konusundaki talebinin Rus yetkililer tarafından Kıbrıs makamlarına iletilmesindeki gecikmeye işaret etmiştir. Bu talep ölüm soruşturmasının sonuçlanmasından tam dört ay sonra ulaşmıştır. Eğer mahkeme başvurunun talebinin farkında olsaydı, duruşmayı bir kez daha erteleyebilirdi. Başvurucunun diğer tüm taleplerine Kıbrıs makamları tarafından yanıt verilmiş ve kendisine mümkün olduğu kadar yardım edilmeye çalışılmıştır. Kıbrıs Hükümeti, başvurunun hukuki yardım konusundaki şikayetiyle ilgili olarak, başvurunun doğru yollardan başvurmadığına işaret etmiştir. Başvuru Hukuki Yardım Kanununa göre başvurmalıydı; başvuru tarafından ileri sürülen Adli Yardım Andlaşması hukuki yardım değil, ama tamamen farklı bir şey olan ücretsiz hukuki yardım öngörmektedir.

229. Kıbrıs Hükümeti tek taraflı beyanında (bk. yukarıda parag. 187), Rantseva'nın ölümüyle ilgili koşulları ve ölümüyle ilgili her hangi bir kimsenin veya görevlinin cezai sorumluluğunun bulunup bulunmadığını soruşturmak üzere üç bağımsız ceza soruşturmacısının görevlendirildiğini belirtmiştir.

c. Rusya Hükümeti

230. Rusya Hükümeti, olayların geçtiği tarihte Rusya ceza hukukunun, bir Rus vatandaşına karşı Rusya dışında Rusya vatandaşı olmayan bir kişi tarafından işlenen bir suç nedeniyle Rusya'da ceza davası açılması imkanı vermediğini kabul etmiş, ancak daha sonra kanunun değiştirildiğini belirtmiştir. Her halükarda başvuru Rus yetkililerden ceza davası

açmalarını istememiş, ama sadece Kıbrıs't kızının ölümüne yol açan koşulların ortaya çıkarılması için yardım talebinde bulunmuştur. Bu durumda Rantseva'nın ölümü hakkında Rusya'da bir hazırlık soruşturması yapılmamış ve delil toplanmamıştır. Başvurucu birkaç kez Rus yetkililerden Rantseva ile birlikte çalışmış olan iki genç Rus kadınının ifadelerinin alınmasını istemiş olmasına rağmen, başvurucunun kendisine de söylendiği gibi, Kıbrıs makamlarından gelen bir adli yardım talebi bulunmadığından, Rus yetkililerinin talep edilen işlemi yapmaları mümkün olmamıştır. Rusya makamları Kıbrıs makamlarına bu konuda bir talebi yerine getirmeye hazır olduklarını söylemişler, fakat böyle bir talep gelmemiştir.

231. Rusya Hükümeti Rus yetkililerin, Rantseva'nın ölümüyle ilgili koşulların ortaya çıkarılması, Kıbrıs makamlarının yürüttükleri soruşturmalara yardım edilmesi ve başvurucunun haklarının korunması ve iadesi için mümkün olan tüm işlemleri yaptıklarını savunmuştur. Buna göre Rusya Hükümeti, Rusya'nın Sözleşme'nin 2. maddesi gereğince üzerine düşüne usul yükümlülüklerini yerine getirdiğini iddia etmiştir.

2. Mahkeme'nin değerlendirmesi

a. Genel ilkeler

232. Mahkeme'nin sürekli olarak dediği gibi, Sözleşme'nin 2. maddesindeki yaşamı koruma yükümlülüğü, Sözleşme'nin 1. maddesindeki 'Sözleşme(de) tanımlanan hak ve özgürlükleri kendi egemenlik alanı içinde bulunan herkes için güvence altına alma' yükümlülüğü ile bağlantılı olarak okunduğunda, bir kimsenin devlet görevlileri tarafından güç kullanılması sonucu öldürülmesi halinde, şu veya bu biçimde etkili bir resmi soruşturma yapılmasını zımnen gerektirir (bk. *McCann ve Diğerleri – Birleşik Krallık*, 27 Eylül 1995, §161, *Seri A no. 324*; *Kaya - Türkiye*, 19 Şubat 1998, §86, *Reports 1998-I*; yukarıda geçen *Medova - Rusya*, §103). Etkili bir resmi soruşturma yapma yükümlülüğü, devlet görevlilerine yüklenemeyecek şüpheli koşullarda meydana gelen ölüm bakımından doğar (bk. *Menson – Birleşik Krallık (k.k.)*, no. 47916/99, *ECHR 2003-V*). Böyle bir soruşturmanın temel amacı, yaşama hakkını koruyan ulusal mevzuatın etkili bir şekilde uygulanmasını mümkün kılmak, devlet görevlilerinin veya organlarının karıştığı olaylarda sorumlulukları içinde meydana gelen ölümler nedeniyle hesap vermelerini sağlamaktır. Yetkililer bir kez olayı öğrendiklerinde, kendiliklerinden harekete geçmelidirler. Yetkililer harekete geçmek için ölenin yakınlarının resmen bir şikayette bulunmalarını veya soruşturma işlemlerinin yapılması için görev almalarını beklemek suretiyle inisiyatifi yakınlar bırakamazlar (bk. *örneğin İlhan - Türkiye [BD]*, no. 22277/93, §63, *ECHR 2000-VII*; yukarıda geçen *Paul ve Audrey Edwards*, §69).

233. Bir soruşturmanın etkili olabilmesi için, soruşturmayı yapmakla görevli kişilerin olaylara karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olmaları

zorunludur. Bağımsızlık sadece hiyerarşik veya kurumsal değil, ama aynı zamanda pratik olarak bağımsızlığı da gerektirir (bk. *Hugh Jordan – Birleşik Krallık*, no. 24746/94, §120, ECHR 2001-III (alıntılar); ve *Kelly ve Diğerleri – Birleşik Krallık*, no. 30054/96, §114, 4 Mayıs 2001). Soruşturma, sorumluların belirlenmelerine ve cezalandırılmalarına yol açabilecek nitelikte olmalıdır (bk. yukarıda geçen *Paul ve Audrey Edwards*, §71). Makul bir özen ve hız, Sözleşme'nin 2. maddesi anlamındaki etkili soruşturmaya içkindir (bk. *Yaşa - Türkiye*, 2 Eylül 1998, §102-104, *Reports* 1998-VI; *Çakıcı - Türkiye* [BD], no. 23657/94, §80-87 ve 106, ECHR 1999-IV; ve yukarıda geçen *Kelly ve Diğerleri*, §97). Bütün olaylarda, mağdurun yakınları meşru menfaatlerinin korunmasının gerektirdiği ölçüde bu süreçte yer almalıdır (bk. örneğin *Güleç – Türkiye*, 27 Temmuz 1998, §82, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-IV; ve yukarıda geçen *Kelly ve Diğerleri*, §98).

b. Genel ilkelerin mevcut davada uygulanması

i. Kıbrıs

234. Mahkeme ilk başta, Rantseva'nın güç kullanma sonucu öldüğüne ilişkin bir delil bulunmadığını kabul etmektedir. Ancak, yukarıda da kaydedildiği gibi (bk. yukarıda parag. 232) bu durum, Rantseva'nın ölümü Sözleşme'nin 2. maddesine göre soruşturma yükümlülüğünün varlığını engellemez (bk. ayrıca *Calvelli ve Ciglio - İtalya* [BD], no. 32967/96, §48-50, *ECHR* 2002-I; ve *Öneryıldız – Türkiye* [BD], no. 48939/99, §70-74, *ECHR* 2004-XII). Rantseva'nın muğlak ve açıklanamayan koşullarda ölmüş olduğunu ve ölümü giden süreçte insan ticareti, kötü muamele ve hukuka aykırı tutma bulunduğu iddialarını göz önünde tutan Mahkeme, Rantseva'nın ölümüyle ilgili koşulları soruşturma konusunda Kıbrıs makamları bakımından bir usul yükümlülüğü doğduğu kanaatinde. İhtiyaç bulunması nedeniyle, soruşturma, sadece Rantseva'nın balkondan düşmesiyle sınırlı koşulları değil, ama aynı zamanda insan ticareti ile Rantseva'nın daha sonraki ölümü arasında bir bağ bulunup bulunmadığını değerlendirmek için daha geniş olarak Rantseva'nın Kıbrıs'a geliş ve kalışıyla ilgili koşulları da dikkate almalıdır.

235. Soruşturmanın yeterliliğiyle ilgili olarak Mahkeme, polisin hemen olay yerine geldiğini ve birkaç dakika içinde olay yerini çevrelediğini kaydeder. Fotoğraflar çekilmiş ve adli tıp incelemeleri yapılmıştır (bk. yukarıda parag. 32). Aynı sabah, polis Rantseva'nın öldüğü sırada evde bulunan kişilerin ve düşüşü gören komşunun ifadelerini almıştır. Limassol Polis Merkezinde nöbetçi bulunan polislerin de ifadeleri alınmıştır (bk. yukarıda parag. 33). Bir otopsi yapılmış ve ölüm soruşturması yürütülmüştür (bk. yukarıda parag. 35-41). Ancak soruşturmada tatmin edici olmayan birkaç unsur bulunmaktadır.

236. İlk olarak evde bulunanların ifadeleri arasında çelişkiler bulunmasına rağmen, Kıbrıs'taki soruşturma makamları bu durumu çözmek için bir işlem yapmadıkları görülmektedir (bk. yukarıda parag. 22-24 ve 26-28). Benzer şekilde, toplanan delillerden Rantseva'nın fiziksel durumu ile özellikle alkolün Rantseva'nın davranışları üzerindeki etkisi konusunda tutarsızlıklar ortaya çıkmıştır (bk. yukarıda parag. 18, 20-21 ve 24). Olayda ayrıca, Kıbrıs ve Rusya makamlarının hazırladığı adli tıp raporları arasında tutarsızlıklar bulunduğu iddiası ve Rantseva'nın düşüşü sırasında gürültü çıkarmaması ve buna ilişkin tatmin edici bir açıklama yapılmamış olması gibi, anormallikler görülmektedir (bk. yukarıda parag. 29, 50-52 ve 67).

237. İkinci olarak, ölüm soruşturmasında verilen hükümde, Rantseva'nın "misafir" olduğu evden kaçmaya çalışırken "acayip koşullarda" öldüğü kaydedilmiştir (bk. yukarıda parag. 41). Rantseva'nın ölümüyle ilgili koşullar bakımından açıklık bulunmamasına rağmen, polis tarafından Rantseva ile birlikte yaşayan veya kabarede kendisiyle birlikte çalışan kişilerin ifadeleri alınmaya çalışılmamıştır. Dahası, ölüm soruşturmasında Rantseva'nın evden kaçmaya çalıştığı şeklinde çarpıcı bir sonuca varılmış olmasına rağmen, niçin kaçmaya çalıştığını ortaya çıkarmak veya evde iradesine aykırı olarak tutulup tutulmadığını açıklığa kavuşturmak için bir girişimde bulunulmamıştır.

238. Üçüncü olarak, 28 ve 29 Mart 2001 tarihlerinde nöbetçi olan iki polis memuru ile pasaport görevlisinin ilk ifadeleri dışında, polis merkezinde ne olduğu ve özellikle polisin Rantseva'yı niçin M.A.'ya teslim ettiği konusunda bir soruşturma yapılmadığı görülmektedir. Tanık ifadelerinden anlaşıldığına göre Emniyet Müdürlüğü Yabancılar ve Göçmenler Bürosu (AIS), Rantseva'dan M.A.'nın sorumlu olduğunu düşünmüştür; fakat bunun gerekçesi ve uygunluğu hiçbir zaman tam olarak soruşturulmamıştır. Dahası, polis memurları verdikleri ifadelerde Rantseva'dan bir ifade alındığından söz etmemişlerdir; soruşturma dosyasında Rantseva'dan niçin ifade alınmadığını açıklayan her hangi bir şey yoktur; M.A.'dan ifade alınmıştır (bk. yukarıda parag. 19). Mahkeme, Avrupa Konseyi Komisyonunun 2008 tarihli raporunda, emniyet kuvvetlerinin içinde insan ticaretiyle bağlantılı yolsuzluk iddialarının münferit olaylar olduğun kendisine söylendiğini belirttiği hatırlatır (bk. yukarıda parag. 102). Ne var ki, mevcut olayın koşulları ışığında Mahkeme, yetkililerin Rantseva'nın ölümüne yol açan olaylar bakımından emniyet güçleri içinde bir yolsuzluk belirtisi bulunup bulunmadığını soruşturmakla yükümlü oldukları kanaatindedir.

239. Dördüncü olarak, başvuru Kıbrıs makamlarından açıkça talep etmiş olmasına rağmen, bizzat kendisine duruşma tarihi bildirilmemiş ve bunun bir sonucu olarak hükmün verildiği tarihte hazır bulunamamıştır. Kıbrıs Hükümeti, başvuru talebi üzerine kendisine duruşmadan 15 ay kadar sonra sadece ölüm soruşturmasının sonucunun verilmiş olduğuna itiraz etmemiştir. Buna göre, başvuru soruşturmaya katılmak için

gayretli çabalarına rağmen, Kıbrıs makamları başvurunun soruşturmaya etkili bir şekilde katılmasını sağlamamışlardır.

240. Beşinci olarak, başvurunun Rusya makamları yoluyla devam eden taleplerini, Kıbrıs makamlarının umursamadığı anlaşılmaktadır. Özellikle başvurunun Kıbrıs hukuk düzeni içinde kendisine açık olan kanun yolları hakkında bilgi talepleri ile Kıbrıs makamlarından ücretsiz hukuki yardım talepleri görmezlikten gelinmiştir. Kıbrıs Hükümetinin Mahkeme önündeki yazılı savunmalarında, hukuki yardım talebinin yanlış belgeye dayandırıldığı şeklindeki cevabı tatmin edici değildir. Başvurunun defalarca talepte bulunduğu ve söz konusu olayın ağırlığı dikkate alındığında, Kıbrıs Hükümeti başvurucuya en azından bir ücretsiz hukuki yardım talebi için uygun hukuki usulü bildirmiş olması gerekirdi.

241. Son olarak, bir ölüm soruşturmasının etkili olabilmesi için, soruşturma konusuyla ilgili delil soruşturmayı yapan devletin ülkesinde olsun veya olmasın, üye devletlerin bu delili sağlamak için gerekli ve elverişli işlemleri yapmaları gerekir. Mahkeme hem Kıbrıs'ın ve hem de Rusya'nın Karşılıklı Adli Yardım Sözleşmesi'ne taraf olduklarını ve ayrıca aralarında ikili Adli Yardım Andlaşması yapmış olduklarını gözlemlemektedir (bk. yukarıda parag. 175-185). Bu belgeler, Rantseva'nın Kıbrıs'ta kalışı ve daha sonra ölümüyle ilgili koşulların soruşturulmasında Kıbrıs'ın Rusya'dan yardım talebinde bulunabileceği usulü açıkça göstermektedir. Rusya Federasyonu Başsavcılığı, Kıbrıs'ın başka delillerin toplanmasını amaçlayan bir adli yardım talebinde bulunması halinde Rusya'nın yardım edeceği şeklinde, istenilmediği halde bir taahhütte bulunulmuştur (bk. yukarıda parag. 70). Ne var ki, Kıbrıs makamlarının yürüttükleri soruşturma bağlamında Rusya'dan adli yardım istediklerine dair bir delil yoktur. Bu koşullarda Mahkeme, Kıbrıs makamlarının Rantseva ile kabarede birlikte çalışmış iki Rus kadının tanık ifadelerinin alınması için bir adli yardım talebinde bulunmamalarının, soruşturmanı merkezinde yer alan meselelerin açıklığa kavuşturulmasına yardım edecek bu tür tanıklıkların değeri göz önünde tutulduğunda, çok talihsiz bir durum olduğunu tespit eder. Rantseva 2001 yılında öldüğü halde, başvuru hala kızını ölüme götüren koşullara ilişkin tatmin edici bir açıklama beklemektedir.

242. Buna göre Mahkeme, Kıbrıs makamlarının Rantseva'nın ölümü hakkında etkili bir soruşturma yapmamış olmalarının, Sözleşme'nin 2. maddesini usul yönünden ihlal ettiği sonucuna varmaktadır.

ii. Rusya

243. Mahkeme Rantseva'nın Kıbrıs'ta öldüğünü kaydeder. Buna göre, mevcut olayda genel yaklaşımdan ayrılmayı gerekli kılan özel unsurlar bulunduğu gösterilmedikçe, etkili bir resmi soruşturma yapma yükümlülüğü sadece Kıbrıs için geçerlidir (bk. *mutatis mutandis*, *Al-Adsani – Birleşik Krallık [BD]*, no. 35763/97, §38, *ECHR 2001-XI*).

244. Başvurucu özel unsurların varlığı konusunda, Rantseva'nın bir Rus vatandaşı olmasına dayanmıştır. Ancak Mahkeme Sözleşme'nin 2. maddesinin, üye devletlerin ceza kanunlarında, vatandaşlarından birinin ölümüyle ilgili olaylar için evrensel yetki kuralı koymalarını gerektirdiği kanaatinde değildir. Rusya'nın kendi soruşturmasını yapması için Rusya'ya bir ödev yüklediğini destekleyen başka bir unsur da bulunmamaktadır. Buna göre Mahkeme, Sözleşme'nin 2. maddesine göre Rantseva'nın ölümünü soruşturma konusunda Rusya makamlarının üzerinde ayrı bir yükümlülük bulunmadığı sonucuna varmaktadır.

245. Ne var ki, soruşturmayı yapan devletin başka ülkelerde bulunan delilleri toplama şeklindeki yükümlülüğünün tabii sonucu, delil ülkesinde bulunan devletin yetkisi dahilinde yardım etmesi ve adli yardım talebi içinde istenen vasıtaları verme ödevi bulunmasıdır. Yukarıda da kaydedildiği gibi, mevcut olayda Rusya Federasyonu Başsavcısı iki Rus kadının ifadelerinden söz ederek, Rusya makamlarına gönderilen bir adli yardım talebinin gereğini yerine getirme ve tanık ifadelerinin alınmasını ayarlama konusundaki istekliliğini ifade etmiş, fakat böyle bir talep gelmemiştir (bk. yukarıda parag. 241). Başvurucu, Kıbrıs makamlarından böyle bir talep gelmemiş olsa bile, Rus yetkililerin iki kadının ifadelerini almış olmaları gerektiğini iddia etmiştir. Ancak Mahkeme, Rantseva'nın ölümüyle ilgili soruşturma yapma sorumluluğunun Kıbrıs'a ait olduğunu hatırlatır. Adli yardım istenmemiş olduğundan, Sözleşme'nin 2. maddesi Rus yetkililerin kendiliklerinden delilleri koruma altına almalarını gerektirmez.

246. Rus yetkililerin ceza soruşturması açılması talebinde bulunmamış olmalarına dair başvurunun şikayete gelince: Mahkeme, Rus yetkililerin karşılıklı yardım anlaşmalarının sunduğu imkanları yoğun bir şekilde kullanarak, Kıbrıs makamlarını harekete geçmeye zorladıklarını gözlemlemektedir (bk. örneğin yukarıda parag. 48, 52, 55, 57 ve 61-62). Rusya makamları özellikle 11 Aralık 2001 tarihli yazıda, Rantseva'nın ölümüyle ilgili yeni bir soruşturma yapılmasını, ilgili tanıkların dinlenmesini, Kıbrıs makamlarının Rantseva'nın ölümü bakımından cinayet, kaçırma ve hukuka aykırı özgürlükten yoksun bırakma suçlarından muhakeme başlatılmasını talep etmişlerdir (bk. yukarıda parag. 52). 27 Aralık 2001 tarihli yazıda özel olarak ceza muhakemesinin açılması talebinde bulunulmuştur (bk. yukarıda parag. 53). Bu talep defalarca tekrar edilmiştir.

247. Sonuç olarak Mahkeme, Rusya tarafından Sözleşme'nin 2. maddesindeki usul yükümlülüğünün ihlal edilmediğini tespit eder.

IV. SÖZLEŞME'NİN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

248. Başvurucu Kıbrıs makamlarının, Rantseva'nın ölümüne yol açan dönemde kendisini kötü muameleye karşı korumak için önlem almamış

olmaları ve insanlıkdışı veya aşağılayıcı bir muameleye tabi tutulup tutulmadığı konusunda soruşturma yapmamış olmaları nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Sözleşme'nin 3. maddesi şöyledir:

“Hiç kimse işkenceye, insanlıkdışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.”

A. Tarafların görüşleri

1. Başvurucu

249. Başvurucu mevcut olayda Rantseva'yı üçüncü kişilerin kötü muamelesine karşı koruma yükümlülüğünün doğduğunu iddia etmiştir. Başvurucu, Rantseva'nın ölümünden sonra düzenlenen iki adli tıp raporunun, Rantseva'nın ölümü sebebine dair açıklamanın tespit edilen yaralarla uyumlu olmadığını ortaya çıkardığını ileri sürmüştür. Başvurucu alınan tanık ifadelerinin, ölümünden önce Rantseva'nın bedeninde yaraların mevcut olup olmadığı meselesine tatmin edici bir cevap getirmediğini iddia etmiştir. Buna rağmen, Rantseva'nın insanlıkdışı veya aşağılayıcı muameleye tabi tutulup tutulmadığı konusunda Kıbrıs makamları tarafından bir soruşturma yapılmamıştır. Dahası, yetkililer gerçek ve yakın bir tehlikenin varlığını bildikleri veya bilmeleri gerektiği halde, Rantseva'ya karşı kötü muamele riskini bertaraf etmek için bir önlem almamışlardır. Başvurucuya göre bu durumda Sözleşme'nin 3. maddesi ihlal edilmiştir.

2. Kıbrıs Hükümeti

250. Kıbrıs Hükümeti yazılı sunuşlarında, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiği iddiasını reddetmişlerdir. Hükümet soruşturma dosyasında, Rantseva'nın ölümünden önce insanlıkdışı veya aşağılayıcı muameleye tabi tutulduğuna işaret eden her hangi bir şey yoktur. Her halükarda, Rantseva'nın ölümüyle ilgili koşullar hakkında, sorumluların belirlenmelerine ve cezalandırılmalarına yol açabilecek nitelikte tam bir soruşturma yapılmıştır. Dolayısıyla yapılan soruşturma, Sözleşme'nin 3. maddesine uygundur.

251. Kıbrıs Hükümeti daha sonra sunduğu tek taraflı beyanında (bk. yukarıda parag. 187), Rantseva'nın ölümünden önce insanlıkdışı veya aşağılayıcı muameleye tabi tutulup tutulmadığı konusunda polis tarafından yapılan soruşturmanın etkili olmadığı gerekçesiyle, Sözleşme'nin 3. maddesinden doğan usul yükümlülüğüne bir aykırılık bulunduğunu kabul etmiştir. Hükümet ayrıca, Rantseva'nın Kıbrıs'ta kalış ve çalışma koşulları ile insanlıkdışı veya aşağılayıcı muameleye tabi tutulup tutulmadığını soruşturmak üzere üç bağımsız soruşturmacı görevlendirildiğini belirtmiştir.

B. Mahkeme'nin değerlendirmesi

252. Mahkeme, Rantseva'nın ölümden önce kötü muameleye tabi tutulup tutulmadığı konusunda bir delil bulunmadığını kaydeder. Ancak, mağdurlara karşı şiddet ve kötü muamele uygulamalarının, insan ticaretinin ortak özellikleri olduğu açıktır (bk. yukarıda parag. 85, 87-88 ve 101). Bu nedenle Mahkeme, özel olarak bir kötü muamele iddiasının bulunmaması nedeniyle, Rantseva'nın ölümünden önce her hangi bir şekilde insanlıkdışı veya aşağılayıcı muameleye uğrayıp uğramadığı meselesinin, doğallıkla insan ticareti ve sömürü iddiasıyla bağlantılı olduğu kanaatindedir. Buna göre Mahkeme, başvurucunun Sözleşme'nin 3. maddesiyle ilgili iddiasını ayrı olarak incelemenin gerekli olmadığı sonucuna varır. Mahkeme bu bağlamda ileri sürülen genel meseleleri, başvurucunun Sözleşme'nin 4. maddesiyle ilgili şikayetini incelerken ele alacaktır.

V. SÖZLEŞME'NİN 4. MADDESİNİN İHLALİ İDDİASI

253. Başvurucu, kızının insan ticaretine karşı korunmamış olmaları ve kızının Kıbrıs'a geliş koşulları ve burada yaptığı işin niteliği hakkında etkili bir soruşturma yapmamış olmaları nedeniyle, Sözleşme'nin 4. maddesinin hem Rusya ve hem de Kıbrıs makamları tarafından ihlal edildiğini iddia etmiştir. Bu maddenin konuyla ilgili kısmı şöyledir:

“1. Hiç kimse köle veya kul olarak tutulamaz.

2. Hiç kimse zorla çalıştırılmaz ve zorunlu çalışmaya tabi tutulamaz..

...”

A. Tarafların görüşleri

1. Başvurucu

254. Başvurucu, *Siliadin – Fransa* kararına (no. 73316/01, ECHR 2005-VII) ve İnsan Ticaretine Karşı Sözleşme'ye (bk. yukarıda parag. 162-174) atıfta bulunarak, Kıbrıs makamlarının insan ticaretiyle mücadele için kanunlar çıkarmakla ve insan ticaretiyle mücadele için politikalar ve programlar oluşturmakla ve bunları güçlendirmekle yükümlü olduklarını ileri sürmüştür. Başvurucu, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonunun, Kıbrıs'a kabare artisti olarak çalışmak üzere gelen genç kadınların durumunda kötüleşme olduğunun görüldüğünü söyleyen raporlarına (bk. yukarıda parag. 91-94) işaret etmiştir. Başvurucu Kıbrıs'ın insan ticaretiyle mücadelede üzerine düşen yükümlülüklerini yerine getirmediği sonucuna varmıştır. Başvurucu özellikle, Kıbrıs makamlarının Rantseva'nın polis

merkezinden serbest bırakılmak yerine niçin eski işverenine teslim edildiğini açıklayamadıklarına işaret etmiştir. Başvurucu, Kıbrıs makamlarının böyle yapmakla, kızını insan ticaretine karşı korumak için önlem almamış olduklarını ileri sürmüştür. Kıbrıs makamları ayrıca, kızının insan ticareti mağduru olup olmadığı ve cinsel veya başka bir sömürüye tabi tutulup tutulmadığı konusunda bir soruşturma yapmamışlardır. Rantseva kabarede çalışmak üzere kendi iradesiyle Kıbrıs'a geldiği halde, Mahkeme'nin ortaya koyduğu gibi, sadece önceden gösterilmiş bir rıza, zorla çalıştırma konusunda bir tespitte bulunmayı engellemez (*Van der Mussele – Belçika, 23 Kasım 1983, §36 atıfla, Seri A no. 70*).

255. Başvurucu Rusya bakımından, söz konusu dönemde Rusya Ceza Kanununun açıkça insan ticaretinden söz eden hükümler içermediğine işaret etmiştir. Başvurucu Rus yetkililerin, genç kadınların seks piyasasında çalıştırılmak üzere Kıbrıs'a götürülmelerine konusundaki sorunun farkında olmadıklarını iddia etmiştir. Dolayısıyla Rusya Federasyonu insan ticaretini ve sömürüyü önlemek için önlemler alma yükümlüğü bulunduğu halde, bunu yerine getirmemiştir. Mevcut olayda Rusya, Rantseva'nın Kıbrıs'a gidişi ve burada yaptığı işin niteliği konusunda soruşturma yapma şeklinde özel bir yükümlülüğü bulunduğu halde, böyle bir soruşturma yapılmamıştır.

2. Kıbrıs Hükümeti

256. Kıbrıs Hükümeti sunduğu yazılı görüşlerde, Rantseva'nın ölümünden önceki veya sonraki dönemlerde, kendisinin insan ticareti mağduru olup olmadığını veya cinsel veya başka bir biçimde sömürüye tabi tutulup tutulmadığını ortaya çıkarmak için her hangi bir işlem yapılmadığını teyit etmiştir. Ancak Hükümet, Sözleşme'nin 4. maddesinin ihlal edildiği iddiasını reddetmiştir. Hükümet devletin, bir kimsenin köle veya kul olarak tutulmasını veya zorla veya zorunlu çalışmaya tabi tutulmasını amaçlayan bir eylemi etkili bir şekilde soruşturulmasını ve cezalandırılmasını gerektiren pozitif yükümlülükleri bulunduğunu kabul etmiştir. Ancak Hükümet bu tür pozitif yükümlülüklerin, Sözleşme'nin 2 ve 3. maddelerinde olduğu gibi, sadece yetkililerin belirli bir kimsenin böyle bir durumda tutulmasına ilişkin gerçek ve yakın bir tehlikenin varlığını bildikleri veya bilmeleri gerektiği hallerde doğacağını iddia etmiştir. Bu pozitif yükümlülükler ancak, yetkililerin daha sonra, makulce değerlendirildiğinde bu riski bertaraf etmesi beklenebilecek yetkileri kapsamındaki önlemleri almamış olmaları halinde ihlal edilmiş olur.

257. Mevcut olaydaki soruşturma dosyasında, Rantseva'nın köle veya kul olarak tutulduğuna veya zorla veya zorunlu olarak çalışmasının istendiğine işaret eden ne bir delil ve ne de başka bir şey bulunmaktadır. Kıbrıs Hükümeti ayrıca, ulusal makamlara kızının insan ticareti veya sömürü mağduru olduğu olduğuna dair başvuru tarafından bir şikayette bulunulmadığına ve Rusya makamlarıyla yazışmalarında böyle bir şikayete atıf yapılmadığına işaret etmiştir. Rantseva'nın bizzat kendisi, ölümünden

önce bu nitelikte bir iddiada bulunmamıştır; evde bıraktığı notta yorulduğunu ve Rusya geri gideceğini söylemiş olması (bk. yukarıda parag. 17), bu konudaki iddiaları desteklemek için yeterli değildir. Hükümet, yetkililere bu konudaki şikayetin ilk kez 13 Nisan 2006 tarihinde Limassol'daki Rus Ortodoks rahibi tarafından yapıldığını savunmuştur. Hükümet Rusya makamlarının Kıbrıs makamlarıyla işbirliği yapmadıklarını ve Rantseva ile birlikte kabarede çalışan iki Rus kadının tanık ifadelerini almadıklarını iddia etmiştir.

258. Kıbrıs Hükümeti daha sonra sunduğu tek taraflık beyanında (bk. yukarıda parag. 187), Rantseva'nın insan ticareti mağduru olup olmadığını veya cinsel ya da başka tür bir sömürüye tabi tutulup tutulmadığını belirlemek için her hangi bir işlem yapmamakla, Sözleşme'nin 4. maddesindeki pozitif yükümlülüklerini ihlal ettiklerini kabul etmiştir. Hükümet ayrıca, Rantseva'nın Kıbrıs'ta kalma ve çalışma koşullarını ve kendisinin insan ticareti veya sömürü mağduru olduğuna dair bir delil bulunup bulunmadığını soruşturmak üzere üç bağımsız soruşturmacı görevlendirildiğini teyit etmiştir.

3. Rusya Hükümeti

259. Yukarıda da belirtildiği gibi, Rusya Hükümeti mevcut olayda Rantseva'ya yapılan muamelenin Sözleşme'nin 4. maddesi kapsamına girdiği iddiasına karşı çıkmıştır (bk. yukarıda parag. 209).

260. Esasında Rusya Hükümeti, Sözleşme'nin 4. maddesinden doğan pozitif yükümlülüklerin, üye devletlerin ülkelerinde ikamet edenlerin köle veya kul olarak tutulmamalarını ve zorla veya zorunlu çalışmaya tabi tutulmamalarını sağlamaları gerektirdiği görüşüne katılmıştır. Böyle bir olay meydana geldiğinde, üye devletlerin mağdurların haklarının korunması ve iadesi, ayrıca suçluların kovuşturulmaları için etkili bir mevzuatı uygulamaya geçirmeleri gerekir. Ne var ki, başvurucunun Rusya'ya karşı yönelttiği şikayette ileri sürdüğü şey, Rusya makamlarının ülke dışına çıkmakta olan vatandaşlarını korumak için bir önleyici tedbirler sistemini yürürlüğe koymuş olması gerektiği şeklindedir. Rusya Hükümeti bu tür önlemlerin, Sözleşme'nin 4. maddesi ile “[h]erkes kendi ülkesi dahil, bulunduğu ülkeden çıkmakta serbesttir” diyen ve serbest dolaşım özgürlüğünü güvence altına alan 4 No.'lu Protokolün 2. maddesiyle dengelenmesi gerektiğine işaret etmiştir. Hükümet ayrıca bu tür önlemlerin, vatandaşın seyahat etmek istediği devletin egemenliğine saygı gereği ile de önemli ölçüde sınırlanmış olduğunu iddia etmiştir.

261. Rusya Hükümetine göre Rusya ceza hukuku, Sözleşme'nin 4. maddesi ihlallerinin önlenmesi, mağdurların korunması ve faillerin kovuşturulmaları için çok sayıda önlem getirmiştir. Olayların geçtiği tarihte Rusya ceza hukuku, insan ticareti ve köle emeğiyle ilgili hükümler içermemiş olmasına rağmen, bu tür eylemler yine de öldürme veya bedene ağır zarar verme tehditleri, kaçırma, hukuka aykırı olarak özgürlükten

yoksun bırakma ve cinsel suçlar gibi diğer suç tanımlarının kapsamına girer (bk. yukarıda parag. 133-135). Rusya Hükümeti ayrıca, 1926 tarihli Kölelik Sözleşmesi (bk. yukarıda parag. 149-155) ve 2000 tarihli Palermo Protokolü (bk. yukarıda parag. 149-155) gibi çeşitli uluslararası andlaşmaların Rusya Federasyonu tarafından onaylanmış olduğuna işaret etmiş ve Rusya'nın bir çok karşılıklı adli yardım anlaşmaları (bk. yukarıda parag. 175-185) imzalamış olduğunu vurgulamıştır. Hükümet, mevcut olayda suçluların belirlenmelerini ve cezalandırılmalarını sağlamak amacıyla baskı yapmak için, ikili adli yardım andlaşmaları çerçevesinde aktif işlemler yapmıştır. Hükümet ayrıca, 27 Temmuz 2006 tarihinde, Ceza Kanununun uygulama alanının, Rus vatandaşlarına karşı Rusya dışında vatandaş olmayanlar tarafından işlenen suçların kovuşturulmalarını kapsayacak şekilde genişletildiğini açıklamıştır. Ancak bu yetkinin kullanılması, suçun işlendiği ülke devletin rızasına bağlıdır.

262. Rantseva'nın Kıbrıs'a gidişle ilgili olarak, Rusya makamları bir vatandaşın Rusya'dan ayrılmakta olduğunu ancak bireyin sınırı geçtiği noktada haberdar olabileceğini belirtmiştir. Gidilecek olan devlete giriş şartları yerine getirilmişse ve çıkışı engelleyen bir koşul yoksa, Rusya makamları bir kimsenin serbest dolaşım hakkını kullanmasına engel olamaz. Buna göre Rusya makamları sadece vatandaşlarını muhtemel tehlikelere karşı uyarabilir ve tavsiyelerde bulunabilir. Rusya makamları medya vasıtasıyla uyarılarda bulundukları gibi risk unsurlarına ilişkin ayrıntılı bilgi de sağlamışlardır.

263. Rusya Hükümeti Mahkeme'den ayrıca, Kıbrıs'a karşı Sözleşme'nin 4. maddesinin ihlaline ilişkin daha önce yapılmış bir tespit bulunmadığının da dikkate alınmasını talep etmiştir. Rusya Hükümeti bu durumun, Kıbrıs'la ilişkilerinde dikkate almak durumunda olduğunu ileri sürmüştür.

4. Üçüncü tarafların görüşleri

a. Interights

264. Interights, insan ticareti konusunda farkındalığın artmış olduğunu ve bununla mücadele etmeye çalışan birkaç uluslararası ve bölgesel belgenin kabul edilmiş bulunduğunu vurgulamıştır. Ancak Interights, bu alandaki ulusal politikaların ve önlemlerin, zaman zaman yetersiz ve etkisiz kaldığı kanaatindedir. Interights, her hangi bir hukuk sisteminin insan ticaretine karşı etkili bir şekilde karşılık verilmesinin başlıca şartının, multidisipliner bir yaklaşım gereğinin benimsenmesi, devletler arasında işbirliği yapılması ve insan hakları yaklaşımıyla bütünleştirilmiş bir mevzuat olduğunu savunmuştur.

265. Interights, insan ticaretini diğerlerinden ayıran unsurun, Palermo Protokolünde sıralanan zorlama vasıtalarının kullanılmış olması halinde, mağdurun sömürüye rıza göstermiş olmasının önemli olmamasıdır (bk. yukarıda parag. 151). Buna göre, seks piyasasında çalışacağının farkında

olan bir kimse, bu farkında oluşu nedeniyle insan ticareti mağduru olmaktan çıkmaz. Diğer önemli bir husus da, esas itibarıyla devletin yasadışı göçmenliğe karşı korunmasıyla ilgili olan insan kaçakçılığı ile bireylere karşı bir suç olan ve mutlaka sınır aşma unsuru bulunmasını gerektirmeyen insan ticareti arasındaki ayrımdır.

266. Interights, insan ticaretinin günümüzün modern kölelik biçimi olduğunu ileri sürerek, Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin *Prosecutor - Kunarac ve Diğerleri* davasında (bk. yukarıda parag. 142-143) vardığı sonuçları vurgulamış ve bu kararın zorunlu bir sonucu olarak, kölelik tanımının bir kimse üzerinde mülkiyet hakkının bulunmasını gerekli kılmadığını fakat sadece bu hakka bağlı bir veya birkaç yetkinin bulunmasının yeterli olduğunu iddia etmiştir. Böylece günümüzün modern “kölelik” anlayışı, mağduru şiddet ve zorlamaya tabi tutmak suretiyle faile mağdur üzerinde bütüncül bir kontrol imkanı veren durumları da içerebilir.

267. Interights, insan ticareti bağlamında üye devletlerin Sözleşme'den doğan pozitif yükümlülüklerinden söz etmiştir. Interights'ın iddiasına göre özellikle, İnsan Ticaretine Karşı Sözleşme'de (bk. yukarıda parag. 160-174) gösterildiği ve Mahkeme'nin içtihatlarıyla desteklendiği şekliyle, insan ticareti hakkında uygun bir mevzuat çıkarma şeklinde bir yükümlülük vardır. Bu mevzuatın, gerçek kişileri olduğu gibi tüzel kişileri de sorumlu tutmak suretiyle insan ticaretini cezalandırması, genellikle insan ticaretini örtmek için kullanılan işletmelere ruhsat verme ve işletme konularında denetim usulleri getirmesi ve uygun cezalar verilmesini sağlaması gerekir. Diğer pozitif yükümlülükler arasında, insan ticaretine olan talebin caydırılması, kolluğun insan ticareti suçlarına karışması halinde bunun belirlenmesi ve ortadan kaldırılması için kolluğun buna yeterli cevabı vermesinin sağlanması ve mağdurlarda polise ve yargısal sisteme güven duygusunun oluşturulması, konuyla ilgili eğitim çalışmaları yapılarak insan ticareti mağdurlarının tanımlamalarının etkin ve etkili bir şekilde yapılmasının sağlanması yer alır. En iyi uygulamaların, yöntemlerin ve stratejilerin araştırılması, medya ve sivil toplumda farkındalığın yükseltilmesi, kamu makamlarına ve politika oluşturanlara yönelik bilgilendirme toplantıları yapılması, seks turizmini hedef alan eğitim programları hazırlanması da devletin Interights tarafından belirlenen muhtemel faaliyet alanlarıdır.

268. Interights son olarak, insan ticareti iddialarını etkili ve özenle soruşturmanın, devletin zımni bir pozitif yükümlülüğü olduğunu iddia etmiştir. Bu konudaki bir soruşturma, Sözleşme'nin 2. maddesinin gerektirdiği soruşturma şartlarına uygun olmalıdır.

b. AIRE Centre

269. AIRE Centre, her yıl cinsel veya diğer sömürü amaçlarıyla insan ticareti mağduru durumuna giren ve çoğunluğu kadın ve çocuk olan kişi

sayısındaki artışı vurgulamıştır. AIRE Centre, insan ticaretinin mağdurlar üzerinde yarattığı fiziksel ve psikolojik sonuçlara, bu sonuçların genellikle kendilerini yetkili makamlara insan ticareti mağdurları olarak gösteremeyecek kadar çok sarsılmış olmalarına işaret etmiştir. AIRE Centre, özellikle Kıbrıs'ın insan ticaretinin ağır biçimleriyle mücadele çabalarını bir önceki yıla göre artırdığına dair bir delil sunmadığını tespit eden A.B.D. Dışişleri Bakanlığının 2008 tarihli *İnsan Ticareti Raporu*'na (bk. yukarıda parag. 106) atıfta bulunmuştur.

270. AIRE Centre daha genel olarak, insan ticareti mağdurlarının haklarının genellikle insan ticaretine karşı mücadeledeki diğer hedeflerin gerisinde bırakıldığı kaygısını vurgulamıştır. İnsan ticareti konusundaki uluslararası ve bölgesel belgeler, genellikle mağdurların korumaları için pratik ve etkili haklardan yoksundur. AIRE Centre'ın iddiasına göre, Palermo Protokolünün insan ticareti suçlarının soruşturulmasına ve kovuşturulmasına ilişkin gereklerin dışında mağdurların korunması konusundaki hükümleri, devletleri belirli önlemleri almak için “düşünmeye” veya “çaba göstermeye” zorlayan “genellikle ya yüreklendirici ya da özendirici” niteliktedir.

271. AIRE Centre son olarak, insan ticaretine karşı uluslararası belgelerin denetim organlarının bugüne kadar verdikleri kararlarda henüz, mevcut olayda ortaya çıkan koşullarda devletlerin pozitif yükümlülüklerinin tam olarak boyutu ve kapsamından söz edilmediğini kaydetmiştir. AIRE Centre bu Mahkeme'nin içtihadı konusunda, Mahkeme'den daha önce Sözleşme'nin 4. maddesinin uygulanma alanını incelemesi istenmiş olmasına rağmen (yukarıda geçen *Siliadin* kararı), o davada münhasıran devletin failleri engellemek ve cezalandırmak için yeterli ceza hükümlerini yürürlüğe koymamış olması sorunu ele alınmıştır. AIRE Centre, Sözleşme'nin 2, 3 ve 8. maddeleri bağlamında geliştirilen içtihatları zikrederek, devletlerin bir bireyin insan ticareti mağduru olduğunu veya olacağına dair bir risk bulunduğunu bildikleri veya bilmeleri gerektiği hallerde, koruma sağlama şeklinde pozitif bir yükümlülükleri bulunduğunu iddia etmiştir. Hangi tedbirlerin gerekli olduğu koşullara bağlıdır, fakat devlet böyle bir durumdaki bireyi korunmasız bırakamaz ve insan ticareti ve sömürü durumuna geri dönmesine izin veremez.

B. Mahkeme'nin değerlendirmesi

1. Sözleşme'nin 4. maddesinin uygulanması

272. Ortaya çıkan ilk sorun, bu olayın Sözleşme'nin 4. maddesi kapsamına girip girmediğidir. Mahkeme, “köleliği”, “kulluğu” ve “zorla çalıştırma ile zorunlu çalışmayı” yasaklayan Sözleşme'nin 4. maddesinin, insan ticaretinden söz etmediğini hatırlatır.

273. Mahkeme, Sözleşme’de yer alan hakların ve özgürlüklerin yorumlanmasında Sözleşme hükümlerinin tek dayanak olduğunu hiçbir zaman düşünmemiştir (*Demir ve Baykara [BD]*, no. 34503/97, §67, 12 Kasım 2008). Mahkeme çok daha önceleri, Sözleşme hükümlerinin uygulanmasında temel ilkelerden birinin, bu hükümlerin boşlukta uygulamaması olduğunu söylemiştir (*bk. Loizidou - Türkiye, 18 Aralık 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-VI*; ve *Öcalan – Türkiye [GC]*, no. 46221/99, §163, *ECHR 2005-IV*). Uluslararası bir andlaşma olan Sözleşme, 23 Mayıs 1969 tarihli Andlaşmalar Hukukuna dair Viyana Sözleşmesinde yer alan yorum kuralları ışığında yorumlanmalıdır.

274. Viyana Sözleşmesi gereğince, Mahkeme’nin sözcüklere, bağlamları içinde ve hükmün konusu ve amacı ışığında verilmesi gereken olağan anlamı belirlemesi gerekir (*bk. Golder – Birleşik Krallık, 21 Şubat 1975, §29, Seri A no. 18*; *yukarıda geçen Loizidou kararı, §43*; ve *Viyana Sözleşmesi md. 31(1)*). Mahkeme, maddenin bağlamının bireyin insan haklarını etkili bir şekilde korumayı amaçlayan bir Sözleşme olduğunu ve Sözleşme’nin bir bütün olarak okunması ve değişik hükümler arasında bir iç tutarlılığı ve ahengi yansıtacak şekilde yorumlanması gerektiğini göz önünde tutmak zorundadır (*Stec ve Diğerleri – Birleşik Krallık [k.k.] [B.D.]*, no. 65731/01 ve 65900/01, §48, *ECHR 2005-X*). Uluslararası hukukun konuyla ilgili olan ve Sözleşmeciler Devletler arasındaki ilişkilerde uygulanabilir bulunan kurallarını ve ilkelerini dikkate almak ve Sözleşme’yi mümkün olduğu kadar bir parçası olduğu diğer uluslararası hukuk kurallarıyla ahenkli bir şekilde yorumlamak gerekir (*Al-Adsani – Birleşik Krallık [GC]*, no. 35763/97, §55, *ECHR 2001-XI*; *yukarıda geçen Demir ve Baykara kararı, §67*; *Saadi – Birleşik Krallık [GC]*, no. 13229/03, §62, *ECHR 2008-...*; ve *Viyana Sözleşmesi, md. 31(3)(c)*).

275. Son olarak Mahkeme, tek tek insanları koruyan bir belge olan Sözleşme’nin amacının, koruyucuları pratik ve etkili kılacak şekilde Sözleşme hükümlerinin yorumlanmasını ve uygulanmasını gerektirdiğini vurgular (*bk. diğerleri arasında, Soering – Birleşik Krallık, 7 Temmuz 1989, §87, Seri A no. 161*; ve *Artico – İtalya, 13 Mayıs 1980, §33, Seri A no. 37*).

276. Mahkeme, *Siliadin* davasında, Sözleşme’nin 4. maddesindeki ‘köleliğin’ kapsamını incelerken, gerçek bir mülkiyet hakkının kullanılmasını ve bireyin statüsünün ‘obje’ye indirgenmesini öngören 1926 tarihli Kölelik Sözleşmesindeki kölelik tanımına dayanmıştır (*yukarıda geçen Siliadin kararı, §122*). Mahkeme ‘kulluk’ kavramıyla ilgili olarak burada ‘özel bir ağırlığa sahip bir özgürlük engelleme biçimi’nin yasaklandığını belirtmiştir (*bk. Van Droogenbroeck - Belçika, Komisyon’un 9 Temmuz 1980 tarihli raporu, §78-80, Seri B no. 44*). ‘Kulluk’ kavramı, zorlama altında bir kimseye hizmet verme yükümlülüğünü içerir ve ‘kölelik’ kavramıyla bağlantılıdır (*Seguin – Fransa, [k.k.]*, no. 42400/98, 7 Mart 2000; ve *yukarıda geçen Siliadin, §124*). ‘Zorla çalıştırma veya zorunlu çalışma’nın oluşabilmesi için, Mahkeme bir ölçüde fiziksel veya

zihinsel sınırlama ile birlikte kişinin iradesini biraz aşan bir durum olması gerektiğini söylemiştir (*Van der Mussele – Belçika, 23 Kasım 1983, §34, Seri A no. 70; yukarıda geçen Siliadin, §117*).

277. Sözleşme’de insan ticaretinin açıkça geçmemiş olması şaşırtıcı değildir. Sözleşme, insan ticaretinden söz etmeyen ve 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından ilan edilmiş olan İnsan Hakları Evrensel Bildirisi’nden esinlenmiştir. Bildirinin 4. maddesinde ‘kölelik ve her biçimdeki köle ticareti’ yasaklanmıştır. Ancak Sözleşme’nin 4. maddesi değerlendirilirken, Sözleşme’nin özellikleri veya Sözleşme’nin günün koşulları ışığında yorumlanması gereken yaşayan bir belge olduğu gözden kaçırılmamalıdır. İnsan haklarını ve temel özgürlükleri koruma alanında giderek daha yüksek standartların gerekli hale gelmesi, kaçınılmaz olarak demokratik toplumların temel değerlerine aykırılığın daha katı bir şekilde değerlendirilmesini gerektirmektedir (bk. *diğer kararlar arasında Selmouni - Fransa [BD], no. 25803/94, §101, ECHR 1999-V; Christine Goodwin – Birleşik Krallık [BD], no. 28957/95, §71, ECHR 2002-VI; ve yukarıda geçen Siliadin kararı, §121*).

278. Mahkeme, küresel bir fenomen olan insan ticaretinin son yıllarda önemli ölçüde arttığını kaydeder (bk. yukarıda parag. 89, 100, 103 ve 269). Eski Komünist bloğun çöküşü, Avrupa’da insan ticaretinin artışı kolaylaştıran bir unsur olmuştur. 2000 yılında Palermo Protokolünün ve 2005 yılında İnsan Ticaretine Karşı Sözleşmenin yapılması, insan ticaretinin yaygınlığının giderek uluslararası düzeyde de kabul edildiğini ve bununla mücadele ihtiyacını göstermektedir.

279. Mahkeme, Sözleşme’nin 4. maddesinin uygulanması sorununu sık sık incelemek durumunda kalmamış ve bugüne kadar aslında sadece bir kez insan ticaretiyle bağlantılı bir muamelenin bu madde kapsamına girip girmediğini incelemiştir (*yukarıda geçen Siliadin kararı*). O davada Mahkeme, başvuruçunun şikayet ettiği muamelenin kölelik kapsamına girmese bile, kulluk ve zorla çalıştırma oluşturduğu sonucuna varmıştır. Hem insan ticaretinin ve hem de bununla mücadele tedbirlerinin çoğalmasını dikkate alan Mahkeme, mevcut olaydaki muamelenin Sözleşme’nin 4. maddesinde yasaklanan üç tip davranıştan hangisine girdiğini değerlendirme gereği duymaksızın, bizzat insan ticaretinin Sözleşme’nin 4. maddesinin getirdiği güvenceler kapsamına girip girmemesi gibi, bu maddenin ruhuna ve amacına ne ölçüde aykırı düştüğünü incelemenin daha uygun olacağını düşünmektedir.

280. Mahkeme, Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesinin, geleneksel ‘kölelik’ kavramın mülkiyet hakkıyla bağlantılı tek veya bütün yetkilerin kullanılmasına dayanan çeşitli modern kölelik biçimlerini kapsayacak şekilde değiştiği sonucuna vardığını gözlemlemektedir (bk. yukarıda parag. 142). Uluslararası Ceza Mahkemesi, bir durumun modern kölelik biçimi oluşturup oluşturmadığını değerlendirirken, kişinin hareketleri veya fiziksel çevresi üzerinde bir kontrol bulunup bulunmadığı

veya kişinin üzerinde psikolojik kontrol bulunup bulunmadığı, kaçmayı önleyici veya caydırıcı tedbirler alınıp alınmadığı ve cinsellik üzerinde kontrol bulunup bulunmadığı ve zorla çalıştırılıp çalıştırılmadığı gibi faktörler bulunduğunu belirtmiştir (bk. yukarıda parag. 143).

281. Mahkeme, amacı sömürü olan insan ticaretinin niteliği gereği, mülkiyet hakkına bağlı yetkilerin kullanılmasına dayandığı kanaatindedir. İnsan ticareti, insana alınıp satılan bir mal olarak muamele eder ve genellikle seks endüstrisinde ve fakat başka işlerde de ya çok az bir ücretle veya hiç ücret ödmeden çalışmaya zorlar (bk. yukarıda parag. 101 ve 161). İnsan ticareti, hareketleri genellikle kısıtlanmış mağdurların faaliyetlerini yakından takip eder (bk. yukarıda parag. 85 ve 101). İnsan ticareti, çok kötü koşullarda çalışan ve yaşayan mağdurlara karşı şiddet ve tehdit kullanılmasını içerir (bk. yukarıda parag. 85, 87-88 ve 101). İnsan ticareti, Interights tarafından ve İnsan Ticaretine Karşı Sözleşme'nin açıklayıcı notunda, eskiden dünyada yaygın olan köle ticaretinin modern biçimi olarak tanımlanmıştır (bk. yukarıda parag. 161 ve 266). Kıbrıs Ombudsman'ı cinsel sömürünün ve insan ticaretinin 'modern kölelik rejimi' içinde yer aldığından söz etmiştir (bk. yukarıda parag. 84).

282. İnsan ticaretinin, mağdurların insan onurunu ve temel haklarını tehdit ettiğinden ve demokratik bir toplumla ve Sözleşme'de açıklanan değerlerle bağdaşmasının düşünülemeyeceğinden kuşku yoktur. Sözleşme'yi günün koşulları ışığında yorumlama yükümlülüğü bulunan Mahkeme, başvurucunun şikayet ettiği muamelenin 'kölelik' mi, 'kulluk' mu, yoksa 'zorunlu çalışma veya zorla çalıştırma' mı oluşturduğunu belirlemeyi gerekli görmemektedir. Bunun yerine Mahkeme, Palermo Protokolünün 3(a) bendi ve İnsan Ticaretine Karşı Sözleşmenin 4(a) bendi anlamındaki insan ticaretinin, Sözleşme'nin 4. maddesi kapsamına girdiği sonucuna varmaktadır. Dolayısıyla Rusya Hükümetinin *konu bakımından* bağdaşmazlık itirazı reddedilmelidir.

2. Sözleşme'nin 4. maddesinin genel ilkeleri

283. Mahkeme, Sözleşme'nin 2 ve 3. maddeleriyle ile birlikte 4. maddesinin, Avrupa Konseyini oluşturan demokratik toplumların temel değerlerinden birini içerdiğini hatırlatır (*yukarıda geçen Siliadin kararı*, §82). Diğer bir çok maddi hükmünden farklı olarak, Sözleşme'nin 4. maddesinde istisna hükümleri bulunmamakta ve 15(2). fıkrasına göre ulusun yaşamını tehdit eden olağanüstü halde bile 4. madde askıya alınamamaktadır.

284. Sözleşme'nin 4. maddesinin ihlal edilip edilmediği değerlendirilirken, konuyla ilgili yürürlükteki mevcut yasal ve idari düzenlemeler dikkate alınmalıdır (*bk. mutatis mutandis, Nachova ve Diğerleri - Bulgaristan [BD]*, nos. 43577/98 ve 43579/98, §93, ECHR 2005-VII). Mahkeme'ye göre, ulusal mevzuatta yer alan koruyucular, insan ticareti mağdurlarının veya potansiyel mağdurların haklarının pratik ve

etkili bir şekilde korunmasını sağlayacak kadar yeterli olmalıdır. Dolayısıyla Sözleşme'nin 4. maddesi, insan ticareti yapanlara cezai tedbirler uygulanması yanında, üye devletlerin genellikle insan ticaretini gizlemek için kullanılan işleri düzenleyen yeterli tedbirler almalarını gerektirir. Dahası, bir devletin göçmen mevzuatı, insan ticaretini teşvik etme, kolaylaştırma veya hoşgörüyü karşılama ile ilgili kaygıları dikkate almalıdır (bk. *mutatis mutandis*, *Guerra ve Diğerleri - İtalya*, 19 Şubat 1998, §58-60, *Reports of Judgments and Decisions 1998-I*; *Z ve Diğerleri - Birleşik Krallık [BD]*, no. 29392/95, §73-74, *ECHR 2001-V*; ve yukarıda geçen *Nachova ve Diğerleri*, §96-97 ve 99-102).

285. *Siliadin* kararında Mahkeme, Sözleşme'nin 4. maddesinin üye devletlere, bir kimsenin kölelik, kulluk veya zorla veya zorunlu çalışma durumunda tutulmasını amaçlayan her hangi bir eylemi etkili olarak soruşturma ve cezalandırma şeklinde pozitif bir yükümlülük yüklediğini teyit etmiştir (yukarıda geçen, §89 ve 112). Bu yükümlüğün yerine getirilmesi, üye devletlerin insan ticaretini yasaklayan veya cezalandıran yasal ve idari düzenlemeleri yürürlüğe koymalarını gerektirir. Mahkeme, Palermo Protokolünün ve İnsan Ticaretine Karşı Sözleşmenin, insan ticaretiyle mücadelede insan ticareti yapanların cezalandırılmaları için gerekli tedbirler alınması yanında, insan ticaretini önleyen ve mağdurları koruyan tedbirleri de içeren daha kapsamlı bir yaklaşım gereğinden de söz ettiklerini gözlemlemektedir (bk. yukarıda parag. 149 ve 163). Bu iki belgenin maddelerinden de açıkça anlaşılacağı üzere, hemen hemen bütün Avrupa Konseyi'ne üye devletlerin aralarında yer aldığı Sözleşmeciler Devletler, insan ticaretine karşı mücadelenin ancak her üç yönü ele alan tedbirler bütünüyle etkili olabileceği görüşüne varmışlardır (bk. ayrıca *Interights ve AIRE Centre*'ın görüşleri, yukarıda parag. 267 ve 271). Bu durumda, üye devletlerin insan ticaretini soruşturma ve cezalandırma görevi, insan ticaretiyle mücadele şeklindeki genel taahhüdün sadece bir yönüdür. Sözleşme'nin 4. maddesinden doğan pozitif yükümlülüklerin kapsamı, bu geniş bağlamda incelenmelidir.

286. Sözleşme'nin 2 ve 3. maddeleri gibi 4. maddesi de, bazı hallerde bir devletin insan ticaretinin mağdurlarını ve potansiyel mağdurlarını korumak için operasyonel tedbirler almalarını gerektirir (bk. *mutatis mutandis*, yukarıda geçen *Osman kararı*, §115; ve *Mahmut Kaya - Türkiye*, no. 22535/93, §115, *ECHR 2000-III*). Belirli bir olayın şartları içinde operasyonel tedbirler alma şeklinde bir pozitif yükümlülüğün doğabilmesi için, devlet yetkililerinin, belirli bir bireyin Palermo Protokolünün 3(a) bendi ve İnsan Ticaretine Karşı Sözleşmenin 4(a) bendi anlamında insan ticaretine veya sömürü eylemine tabi tutulduğuna veya bu konuda gerçek ve yakın bir riskin bulunduğu dair güvenilir bir şüpheye yol açan koşulların varlığının farkında oldukları veya farkında olmaları gerektiği gösterilmelidir. Bu gösterildiği takdirde, yetkililerin bireyi bu durumdan veya riskten kurtarmak için kendi yetkileri dahilindeki uygun tedbirleri

almış olmamaları halinde, Sözleşme'nin 4. maddesi ihlal edilmiş olur (*bk. mutatis mutandis, yukarıda geçen Osman kararı, §116-117; yukarıda geçen Mahmut Kaya, §115-116*).

287. Mahkeme'ye göre operasyonel tedbirler alma yükümlülüğü, modern toplumlarda güvenliği sağlamadaki güçlükler, insan davranışlarının önceden kestirilemezliği ve operasyonel tercihlerin önceliklere ve kaynaklara göre yapılmak zorunda oluşu akılda tutularak, yetkililere imkansız veya orantısız bir külfet yüklemeyecek şekilde yorumlanmalıdır (*bk. mutatis mutandis, yukarıda geçen Osman kararı, §116*). Mevcut davada ortaya çıkabilecek bir pozitif yükümlülüğün orantılılığının değerlendirilmesinde, hem Kıbrıs ve hem de Rusya Federasyonu tarafından 2000 yılında imzalanmış olan Palermo Protokolünün devletlere, kendi topraklarında bulunan insan ticareti mağdurlarının fiziksel güvenliklerinin sağlanması için çaba sarf etmelerini ve insan ticaretiyle mücadele etmek ve önlemek için kapsamlı politikalar ve programlar oluşturmalarını gerektiren hükümleri dikkate alınmalıdır (*bk. yukarıda parag. 153-154*). Ayrıca devletlerin kanun adamlarına ve göçmenlikle ilgili görevlilerine gerekli eğitimi vermeleri gerekir.

288. Ayrıca Sözleşme'nin 2 ve 3. maddeleri gibi 4. maddesi de devletlere, potansiyel insan ticareti olaylarının soruşturulması şeklinde bir usul yükümlülüğü yüklemektedir. Soruşturma, mağdurun veya bir yakınının şikayette bulunması gerektirmez; olay bir şekilde yetkililerin dikkatine geldiğinde, yetkililer kendiliğinden harekete geçmek zorundadırlar (*bk. mutatis mutandis, Paul ve Audrey Edwards – Birleşik Krallık, no. 46477/99, §69, ECHR 2002 II*). Bir soruşturmanın etkili olabilmesi için, soruşturma olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız bir şekilde yapılmalıdır. Ayrıca soruşturma, sorumluların belirlenmelerine ve cezalandırılmalarına yol açabilecek nitelikte olmalıdır; ancak bu bir sonuç değil vasıta yükümlülüğüdür. Soruşturmayı makul bir hızla yapma şartı her olay bakımından geçerlidir, fakat bireyi bu zararlı durumdan uzaklaştırma gereğinin bulunduğu hallerde, soruşturma acil olarak yürütülmelidir. Meşru menfaatlerini korumanın gerektirdiği ölçüde, mağdur veya yakını bu sürece katılmalıdır (*bk. mutatis mutandis, yukarıda geçen Paul ve Audrey Edwards, §70-73*).

289. Son olarak Mahkeme, insan ticaretinin genellikle bir ülkeyle sınırlı olmayan bir sorun olduğunu hatırlatır. Bir kimse bir ülkeden başka bir ülkeye getirildiğinde, insan ticareti suçları orijin devlette, transit devlette ve hedef devlette meydana gelir. Bütün bu devletlerde konuyla ilgili deliller ve tanıklar bulunabilir. Palermo Protokolünde yargı yetkisine ilişkin bir hüküm bulunmadığı halde, İnsan Ticaretine Karşı Sözleşme açıkça her üye devletin, ülkesinde işlenen insan ticareti suçu bakımından kendi yargı yetkisine ilişkin hükümler koymasını gerektirmektedir (*bk. yukarıda parag. 172*). Mahkeme'ye göre böyle bir yaklaşım, yukarıda açıklanan ve Sözleşme'nin 4. maddesiyle üye devletlere yüklenen insan ticareti suçlarını

soruşturma şeklindeki genel yükümlülük ışığında mantıklı bir yaklaşımdır. Üye devletlerin, kendi ülkelerinde meydana gelen olaylar hakkında içeride soruşturma yapma yükümlülüklerine ek olarak, sınıraşan insan ticareti olaylarında, kendi ülkeleri dışında meydana gelen olayların soruşturulmasıyla ilgili olarak diğer devletlerin yetkili makamlarıyla etkili bir işbirliği yapma görevleri de vardır. Böyle bir görev, Palermo Protokolünün başlangıcında ifade edildiği gibi, üye devletlerin orijin, transit ve hedef ülkelerde insan ticaretine karşı kapsamlı uluslararası bir yaklaşım benimseme amacıyla da uyumludur (bk. yukarıda parag. 149). Bu ayrıca, mevcut davadaki davalı devletlerin katıldıkları karşılıklı adli yardım anlaşmalarıyla da bağdaşmaktadır (bk. yukarıda parag. 175-185).

3. Genel ilkelerin mevcut olayda uygulanması

a. Kıbrıs

i. Uygun yasal ve idari düzenlemeler yapma şeklindeki pozitif yükümlülük

290. Mahkeme, Kıbrıs'ta insan ticaretini ve cinsel sömürüyü yasaklayan düzenlemelerin (bk. yukarıda parag. 127-131) 2000 yılında yapılmış olduğunu gözlemlemektedir. Yasa, Palermo Protokolünün hükümlerini yansıtmakta, insan ticaretini ve cinsel sömürüyü yasaklamakta; mağdurun rızası suçun oluşumu bakımından bir savunma oluşturmamaktadır. Yasada ağır hapis cezaları getirilmiştir. Yasa ayrıca, başka şeylerin yanında, vasi tayini suretiyle mağdurları koruma görevi getirmektedir. Ombudsman, yetkililerin uygulamaya yönelik pratik tedbirler almamalarını eleştirdiği halde, yasanın kendisini tatmin edici bulmuştur (bk. yukarıda parag. 90). Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu de 3(1) 2000 sayılı Yasayla getirilen hukuksal düzenlemeleri “uygun” bulmuştur (bk. yukarıda parag. 92). Başvurucu, Kıbrıs'ın insan ticareti konusundaki mevzuatının yetersizliğinden şikayet etmiştir ama, Mahkeme mevcut olayda bu konuda kaygı doğuracak bir durum bulunmadığı kanaatindedir.

291. Ancak, Kıbrıs'ın göçmen politikasının yeterliliği ile genel yasal ve idari düzenlemeler konusunda birkaç zayıflık tespit edilebilir. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu 2003 tarihli raporunda, bir göçmen politikasının bulunmamasının ve bu konudaki yasal eksikliklerin, kadınların Kıbrıs'a getirilmelerini teşvik ettiğini kaydetmiştir (bk. yukarıda parag. 91). Komisyoner, genç kadınların Kıbrıs'a kabare artisti olarak çalışmak üzere akmalarının önüne set çekmek için, önleyici kontrol tedbirleri alınmasını istemiştir (bk. yukarıda parag. 94). Komisyoner daha sonraki raporlarında yasal düzenlemeler konusundaki kaygılarını tekrarlamış ve özellikle artistler için giriş izni başvurularının kabare yöneticileri tarafından yapılması sistemini eleştirmiş ve bu sistemin artisti işverenine ve ajansa bağımlı hale getirdiğini ve insan tacirlerinin eline düşme riskini artırdığını söylemiştir

(bk. yukarıda parag. 100). Komisyoner 2008 tarihli raporunda bu artist vizesi rejimini, kanun adamlarının insan ticaretiyle mücadelede gerekli adımları atmalarını çok güçleştirdiği için eleştirmiş ve artist vizesinin insan ticaretine karşı alınan tedbirlerle çeliştiğinin veya en azından bu tedbirleri etkisiz kıldığının düşünülebileceğini kaydetmiştir (ayrıca bk. A.B.D. Devlet Bakanlığı raporu, yukarıda parag. 105-107). Komisyoner, daha önceki raporlarda kaygılarını belirtmiş olmasına ve Hükümetin bunu kaldırma taahhüdünde bulunmuş olmasına rağmen, artist vizesinin hale yürürlükte olmasından üzüntü duyduğunu ifade etmiştir (bk. yukarıda parag 103). Aynı şekilde Ombudsman da 2003 tarihli raporunda, binlerce genç kadının işverenleri tarafından zalimane yaşam ve çalışma koşullarında sömürüldükleri Kıbrıs'a girmelerinden artist vizesi rejimini sorumlu tutmuştur (bk. yukarıda parag. 89).

292. Mahkeme'ye göre ayrıca, bir artistin işini bıraktığı zaman işverenin bunu yetkililere bildirme yükümlülüğü, yetkililerin göçmenlerin göçmenlik yükümlülüklerine uygun hareket edip etmediklerini izlemelerine imkan veren meşru bir tedbir olmakla birlikte, uygun hareket edilmediği zaman uygun hareket edilmesini sağlama ve bu konuda adımlar atma yetkililerin sorumluluğundadır (bk. yukarıda parag. 117). Kabare sahiplerini ve yöneticilerini ortadan kaybolan artistleri izlemeye veya artistlerin davranışlarıyla ilgili kişisel sorumluluk üstlenmeye yönlendiren tedbirler, Kıbrıs'ta artistlerle ilgili insan ticareti sorunları bağlamında kabul edilemez bir şeydir. Bu ortamda Mahkeme, kabare sahiplerinden ve yöneticilerinden, çalıştırdıkları artistlerin gelecekteki muhtemel masrafları için banka teminatı alınmasının sıkıntı yarattığı kanaatindedir. Rantseva olayında ayrı bir imzalı senet alınması da aynı şekilde sorundur (bk. yukarıda parag. 115); Yabancılar ve Göçmen Bürosunun Rantseva'dan M.A.'nın sorumlu olduğunu düşünmesi ve dolayısıyla polis merkezine gelip Rantseva'yı almasının istenmesi de sorundur (bk. yukarıda parag. 20).

293. Bu koşullarda Mahkeme, Kıbrıs'taki artist vize rejiminin, Rantseva'ya insan ticareti ve sömürü karşısında etkili bir koruma sağlamadığı kanaatindedir. Dolayısıyla bu yönden Sözleşme'nin 4. maddesi ihlal edilmiştir.

ii. Koruyucu tedbirler alma şeklindeki pozitif yükümlülük

294. Mahkeme, mevcut olayda Rantseva'yı korumak için tedbirler alma şeklinde bir pozitif yükümlülüğün doğup doğmadığını değerlendirirken, şu noktaların önemli olduğu kanaatindedir. İlk olarak, Ombudsman'ın 2003 tarihli raporunda da açıkça görülmektedir ki, Kıbrıs'ta 1970'li yıllardan bu yana genç yabancı kadınları seks endüstrisinde çalışmaya zorlamayla ilgili ciddi bir sorun vardır (bk. yukarıda parag. 83). Raporda ayrıca, SSCB'nin çöküşünden sonra Sovyet ülkelerinden gelen artist sayısındaki önemli artış kaydedilmiştir (bk. yukarıda parag. 84). Ombudsman'ın vardığı sonuca göre Kıbrıs'ta insan ticareti, göçmenlik yetkililerinin hoşgörüsü nedeniyle

serpilmiştir (bk. yukarıda parag. 96). Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu 2006 tarihli raporunda, yetkililerin artist vizesiyle Kıbrıs'a giren kadınların bir çoğunun fahişelikte çalıştırıldıklarını bildiklerini kaydetmiştir. Dolayısıyla Kıbrıs makamlarının, özellikle eski SSCB'den yabancı kadınların artist vizesiyle Kıbrıs'a getirildiklerinin ve gelişlerinin ardından kabare sahipleri ve yöneticileri tarafından cinsel yönden sömürüldüklerinin farkında olduklarından kuşku yoktur.

295. İkinci olarak Mahkeme, Rantseva'nın işvereni tarafından Limassol polis merkezine getirildiğini vurgular. Polis merkezine gelişin ardından M.A. polise Rantseva'nın bir Rus vatandaşı olduğunu ve kabare artisti olarak çalıştığını söylemiştir. M.A. daha sonra polise Rantseva'nın Kıbrıs'a yeni geldiğini, haber vermeden işyerinden ve kendisine tahsis edilen kalma yerinden ayrıldığını anlatmıştır (bk. yukarıda parag. 19). M.A. Rantseva'nın pasaportunu ve diğer belgeleri polise teslim etmiştir (bk. yukarıda parag. 21).

296. Mahkeme, Kıbrıs makamlarının Palermo Protokolü ve İnsan Ticaretine Karşı Sözleşme gereğince, potansiyel insan ticareti mağdurlarını belirleyebilecek alanda çalışan görevlilere yeterli eğitim vermek için üstlendikleri yükümlülükleri hatırlatır (bk. yukarıda parag. 155-167). Özellikle Palermo Protokolünün 10. maddesine göre devletler, insan ticaretinin önlenmesi için kanun adamlarına, göçmenlik ve konuyla ilgili diğer görevlilere eğitim vermeyi veya eğitimlerini güçlendirmeyi üstlenirler. Mahkeme'ye göre, Kıbrıs'taki insan ticaretiyle ilgili bu genel ortamda, polislerin Rantseva'nın insan ticareti veya sömürü mağduru olduğunun veya mağduru olabileceğine dair gerçek ve yakın bir risk bulunduğu farkında olmalarını sağlayacak güvenilir şüphe doğuran yeterli belirtiler vardır. Dolayısıyla, Rantseva'yı korumak için olayı soruşturma ve gerekli operasyonel tedbirleri alma şeklinde bir pozitif yükümlülük doğmuştur.

297. Ne var ki, mevcut olayda polisin, polis merkezine gelen Rantseva'ya soru dahi sormadığı anlaşılmaktadır. Kendisinden ifade alınmamıştır. Polis olayın ardalıyla ilgili başka bir araştırma yapmamıştır. Polis sadece, Rantseva'nın adının arananlar listesinde olup olmadığını kontrol etmiş ve olmadığını görünce işverenini çağırıp gelip kendisini almasını istemiştir. İşvereni gelmek istemeyince ve Rantseva'nın gözaltında tutulmasında ısrar edince, olayla ilgilenen polis memuru M.A.'yı üstleriyle temasa geçirmiştir (bk. yukarıda parag. 20). M.A.'nın üstlerle ne konuştuklarının ayrıntıları bilinmemektedir, fakat bu görüşmenin sonunda M.A. polis merkezine gelmeyi ve Rantseva'yı almayı kabul etmiş ve daha sonra da gelip almıştır.

298. Mevcut olayda, polislerin hataları birden fazladır. İlk olarak polisler, Rantseva'nın insan ticareti mağduru olup olmadığını hemen araştırmaya girişmemişlerdir. İkincisi, polisler Rantseva'yı serbest bırakmamışlar, fakat M.A.'nın eline vermeyi kararlaştırmışlardır. Üçüncüsü, 3(1) 2000 sayılı Yasa hükümlerine uygun hareket etmek ve kendisini

korumak için bu Yasanın 7. maddesi (bk. yukarıda parag. 130) gereğince bir girişimde bulunmamışlardır. Dolayısıyla Mahkeme, Rantseva'nın insan ticareti veya sömürü mağduru olabileceğine dair güvenilir şüphe doğuran koşullarda, bu kusurların Kıbrıs makamlarının Rantseva'yı korumadıkları sonucuna varmaktadır. Bu nedenle Sözleşme'nin 4. maddesi bu yönden de ihlal edilmiştir.

iii. İnsan ticaretini soruşturma şeklindeki usul yükümlülüğü

299. Ayrıca, Kıbrıs yetkililerinin başvurusunun kızının insan ticareti mağduru olduğu iddiaları hakkında etkili bir soruşturma yapmamalarını nedeniyle bir usul ihlali bulunup bulunmadığı sorunu ortaya çıkmaktadır.

300. Rantseva'nın daha sonra ölümüyle ilgili koşullar ışığında Mahkeme, insan ticareti iddiaları hakkında Kıbrıs makamlarına düşen etkili bir soruşturma yapma yükümlülüğünün, mevcut olayda Rantseva'nın ölümü hakkında etkili bir soruşturma yapma şeklinde Sözleşme'nin 2. maddesinde yer alan Kıbrıs'ın genel yükümlülüğünün içinde yer aldığı kanaatindedir (bk. yukarıda parag. 234). Rantseva'nın ölümü hakkında yapılan soruşturmanın etkililiği, başvurusunun Sözleşme'nin 2. maddesi şikayeti bağlamında Mahkeme tarafından incelenmiş ve ihlal bulunmuştur. Dolayısıyla Sözleşme'nin 4. maddesi bakımından Kıbrıs aleyhine usul şikayetini ayrıca incelemeye gerek yoktur.

b. Rusya

i. Uygun yasal ve idari düzenlemeler yapma şeklindeki pozitif yükümlülük

301. Mahkeme, mevcut olayda Rusya'nın sorumluluğunun kendi egemenlik alanına giren eylemler sınırlı olduğunu hatırlatır (bk. yukarıda parag. 207-208). O tarihte insan ticareti suçu ceza kanununda özel olarak düzenlenmemiş olmakla birlikte, Rusya Hükümeti başvurusunun şikayet ettiği eylemin diğer suçların tanımına girdiğini savunmuştur.

302. Mahkeme, başvurusunun Rusya ceza kanununda mevcut belirli bir eksiklikten söz etmediğini gözlemlemektedir. Dahası Mahkeme, yasal ve idari düzenlemeler bakımından Rusya makamlarının medyada yürüttükleri bilgilendirme kampanyalarıyla, insan ticareti risklerini alenileştirmeye çalıştıklarını vurgular (bk. yukarıda parag. 262).

303. Önündeki delillere dayanan Mahkeme, o tarihte Rusya'da yürürlükte olan yasal ve idari düzenlemelerin, mevcut olayda Rantseva'ya pratik ve etkili koruma sağlamadığı kanaatinde değildir.

ii. Korumaya tedbirler alma şeklindeki pozitif yükümlülük

304. Mahkeme, Rusya bakımından operasyonel tedbirler alma yükümlülüğünün, sadece kendi ülkesi üzerinde meydana gelen eylemler

bakımından ortaya çıkabileceğini hatırlatır (*bk. mutatis mutandis, yukarıda geçen Al-Adsani kararı, §38-39*).

305. Mahkeme, Rus makamlarının genç kadınların yabancı ülkelerde seks endüstrisinde çalıştırılmak üzere götürüldüklerinin farkında oldukları görünmesine rağmen, Rantseva'nın Kıbrıs'a yola çıkmadan önce gerçek ve yakın bir tehlike içinde olduğuna ilişkin güvenilir bir şüpheye yol açan koşulların farkında olduklarına dair bir delil bulunmadığını kaydeder. Acil operasyonel tedbirler alma şeklinde bir yükümlülüğün doğabilmesi için, sırf artist vizesiyle Kıbrıs'a seyahat etmekte olan genç bir kadın bakımından genel riskin varlığının gösterilmesi yeterli değildir. Mahkeme, bu genel riskle ilgili olarak Rus makamlarının, vatandaşlarını insan ticareti risklerine karşı uyarıcı adımlar atmış olduğunu kaydeder (*bk. yukarıda parag. 262*).

306. Sonuç olarak Mahkeme, mevcut olaydaki koşulların, Rus makamlarının Rantseva'yı korumak için operasyonel tedbirler alma şeklinde bir pozitif yükümlülük doğurduğu kanaatinde değildir. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 4. maddesi Rusya tarafından bu yönden de ihlal edilmemiştir.

iii. İnsan ticaretini soruşturma şeklindeki usul yükümlülüğü

307. Mahkeme, sınıraşan insan ticareti olaylarında, insan ticareti suçlarının hedef ülkede olduğu gibi orijin ülkede de işlenebileceğini hatırlatır (*bk. yukarıda parag. 289*). Kıbrıs'la ilgili olarak Ombudsman'ın raporunda (*bk. yukarıda parag. 86*) da işaret ettiği gibi, mağdurlar genellikle diğer ülkelerin ajanslarıyla çalışan Kıbrıs'taki artist ajansları tarafından işe alınmaktadırlar. İddia konusu insan ticaretinin işe alma yönünü soruşturmama, insan ticareti zincirinin önemli bir halkasının cezasızlık içinde hareket etmesine imkan verecektir. Bu noktada Mahkeme, hem Palermo Protokolünün ve hem de İnsan Ticaretine Karşı Sözleşmenin açıkça, mağdurların işe alınmalarına yer verdiğini vurgular (*bk. yukarıda parag. 150 ve 164*). İşe almadan sömürüye kadar, insan ticareti iddialarını her yönüyle kapsayacak şekilde tam ve etkili bir şekilde soruşturma gereği tartışmasızdır. Dolayısıyla Rus makamları, Rusya'da faaliyet gösteren bireysel ajanların veya ağların, Rantseva'nın Kıbrıs'a götürülmesi olayına karışmış olabilecekleri ihtimalini soruşturmakla yükümlüdür.

308. Ancak Mahkeme, Rus makamlarının Rantseva'nın nasıl ve nerede işe alındığı konusunda bir soruşturma yapmadıklarını gözlemlemektedir. Özellikle Rus makamları, Rantseva'yı işe alanları veya işe alma metodlarını belirlemeye yönelik hiçbir adım atmamışlardır. İşe alma Rus toprakları üzerinde meydana geldiğinden, Rantseva'nın işe alınması konusunda etkili bir soruşturma yapabilecek olanlar en iyi Rus makamlarıdır. Rantseva'nın Rusya'dan gizemli koşullarda ayrılmış olmasından sonra ölmüş olması, mevcut olayda soruşturma yapılmamasını daha da ciddi bir hale getirmiştir.

309. Bu durumda, iddia konusu insan ticaretini soruşturma bakımından Sözleşme'nin 4. maddesindeki usul yükümlülüğü, Rus makamları tarafından ihlal edilmiştir.

VI. SÖZLEŞME’NİN 5. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

310. Başvurucu, kızının polis merkezinde tutulması, M.A.’nın gözetimine teslim edilmesi ve daha sonra işvereni M.A.’nın evinde tutulması nedeniyle Kıbrıs Hükümetinin Sözleşme’nin 5(1). fıkrasını ihlal ettiği iddia etmiştir. Sözleşme’nin 5(1). fıkrası şöyledir:

“Herkes kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahiptir. Aşağıdaki haller dışında ve hukukun öngördüğü bir usule uyulmadıkça, hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

(a) bir kimsenin yetkili mahkemenin mahkumiyet kararından sonra hukuka uygun olarak hapsedilmesi;

(b) bir kimsenin mahkemenin hukuka uygun bir kararına uymaması nedeniyle veya hukukun öngördüğü bir yükümlülüğü yerine getirmesini sağlamak için hukuka uygun olarak gözaltına alınması veya tutulması;

(c) bir kimsenin suç işlediğinden makul kuşku duyulması üzerine veya suç işlemesini engellemek ya da işledikten sonra kaçmasını önlemek için kendisini tutmayı gerektiren makul nedenler bulunması halinde, kendisini kanunen yetkili makamların önüne çıkarmak amacıyla hukuka uygun olarak gözaltına alma veya tutma;

(d) bir küçüğün eğitiminin izlenmesi amacıyla hukuka uygun bir kararla tutulması veya kendisini kanunen yetkili makamların önüne çıkarmak amacıyla hukuka uygun olarak tutulması;

(e) bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önlemek için bunu taşıyanların, akıl zayıflığı, alkolik, uyuşturucu bağımlısı olanların veya derbeder kimselerin hukuka uygun olarak tutulması;

(f) ülkeye izinsiz girmek isteyen bir kimsenin girişinin önlenmesi veya hakkında sınır dışı etme veya iade kararı alınan kişinin sınır dışı edilmesi veya iadesi için hukuka uygun olarak gözaltına alınması veya tutulması.”

A. Tarafların görüşleri

1. Başvurucu

311. Başvurucu, kızına polis merkezinde yapılan muamelenin ve daha sonra M.A.’nın işverenin evine kapatılmasının Sözleşme’nin 5(1). fıkrasını ihlal ettiğini iddia etmiştir. Başvurucu Sözleşme’nin 5. maddesinin bireyleri keyfi tutmaya ve yetkinin kötüye kullanılmasına karşı önemini vurgulamıştır. Başvurucuya göre Rantseva hukuka uygun olarak Kıbrıs Cumhuriyeti’nde bulunurken hukuka aykırı ve makul olmayan bir biçimde M.A. tarafından tutulmuş ve polis merkezine götürülmüş, M.A.’ya teslim edilmiş ve M.A.’nın işverenin evinde tutulmuştur. Başvurucu ayrıca,

Rantseva'nın tutulma ve daha sonra M.A.'ya teslim edilme nedenleri hakkında Kıbrıs yetkilileri tarafından hiçbir belge sunulmadığını belirtmiştir.

2. Kıbrıs Hükümeti

312. Kıbrıs Hükümeti yazılı görüşlerinde, Sözleşme'nin 5. maddesinin mevcut olayda ihlal edildiği iddiasını reddetmiştir. Hükümet, olayda ortaya çıkan koşullardan, polisin Rantseva üzerinde her hangi yetki kullandığı açık değildir. Rantseva'nın M.A. ile birlikte ayrılmayı reddetmiş olsaydı ne olacak olduğu da açık değildir.

313. Hükümet tek taraflı beyanında (bk. yukarıda parag. 187), Rantseva'yı özgürlükten yoksun bırakmak için her hangi bir hukuki sebep bulunmadığı halde, kendisine polis merkezinde yapılan muamelenin ve kendisini serbest bırakmayıp M.A.'ya teslim etme kararının Sözleşme'nin 5. maddesinin gereklerine uygun olmadığını kabul etmiştir.

B. Mahkeme'nin değerlendirmesi

1. Mevcut olayda özgürlükten yoksun bırakmanın varlığı

314. Mahkeme, 'özgürlük hakkı'nı düzenleyen Sözleşme'nin 5(1). fıkrasının, hiç kimsenin fiziksel özgürlüğünden keyfi bir surette yoksun bırakılmamasını amaçladığını hatırlatır. Sözleşme'nin 5(1). fıkrasındaki özgürlükten yoksun bırakma ile Dördüncü Protokolün 2. maddesindeki seyahat özgürlüğünün kısıtlanması arasındaki fark, sadece bir derece ve yoğunluk farkı olup, nitelik veya öz farkı değildir (*Guzzardi - İtalya*, 6 Kasım 1980, §93, *Seri A no. 57*). Bir kimsenin 'özgürlükten yoksun bırakılıp' bırakılmadığını belirlerken, kalkış noktası o kimsenin içinde bulunduğu somut durum olup, tartışma konusu tedbirin türü, süresi, etkileri ve uygulanma tarzı gibi, bütün faktörler dikkate alınmalıdır (bk. *Engel ve Diğerleri - Hollanda*, 8 Haziran 1976, §58-59, *Seri A no. 22*; yukarıda geçen *Guzzardi kararı*, §92; ve *Riera Blume ve Diğerleri - İspanya*, no. 37680/97, §28, *ECHR 1999-VII*).

315. Mevcut olayda Mahkeme, başvurucunun kızının M.A. tarafından polis merkezine götürüldüğünü ve burada yaklaşık bir saat tutulduğunu gözlemlemektedir. Rantseva'nın tutulma nedeni hakkında bilgilendirildiğine dair bir delil yoktur; aslında, Mahkeme'nin yukarıda da belirttiği gibi (bk. yukarıda parag. 297), Rantseva'nın polis tarafından sorgulandığına dair bir kayıt da yoktur. Polis, Rantseva'nın göçmenlik statüsünde bir sorun bulunmadığı ve kendisini daha fazla tutmak için bir sebep olmadığı sonucuna varmış olmasına rağmen, Rantseva hemen salıverilmemiştir. Bunun yerine, Yabancılar ve Göçmenler Bürosu ("AIS") görevlisinin isteği üzerine, polis M.A.'ya telefon etmiş ve Rantseva'yı gelip almasını ve daha

ayrıntılı bir inceleme yapılması için sabah 7:00'de AIS bürosuna götürmesini söylemiştir. M.A.'ya gelip Rantseva'yı almayacak olursa, kendisini serbest bırakacakları bildirilmiştir. M.A. gelinceye kadar Rantseva polis merkezinde tutulmuş ve sonra M.A.'nın gözetimine bırakılmıştır (bk. yukarıda parag. 20).

316. Rantseva'nın daha sonra M.P.'nin dairesinde kalışıyla ilgili koşullar açık değildir. M.A. polise verdiği tanık ifadesinde, Rantseva'nın bu dairede iradesine aykırı olarak tutulmadığını ve gitmekte serbest olduğunu söylemiştir (bk. yukarıda parag. 21). Başvurucu ise Rantseva'nın yatak odasına kilitlendiğini ve balkondan kaçmaya zorlandığını iddia etmiştir. Mahkeme Rantseva'nın kaçmaya çalışırken dairenin balkonundan düşerek öldüğünü kaydeder (bk. yukarıda parag. 41). Eğer Rantseva bu dairede misafir bulunsaydı ve dilediği zaman çıkıp gitmekte serbest olsaydı, ön kapıdan çıkıp giderdi (bk. *Storck - Almanya*, no. 61603/00, §76-78, ECHR 2005-V). Buna göre Mahkeme, Rantseva'nın bu dairede kendi iradesiyle kalmadığı kanaatindedir.

317. İddia konusu tutmanın hepsi iki saat sürmüştür. Sürenin kısıtlılığına rağmen, Mahkeme, bu tutmanın niteliğini ve yarattığı sonuçları vurgular. Mahkeme, olayların Sözleşme'nin 5(1). fıkrası anlamında bir özgürlükten yoksun bırakmaya işaret etmesi halinde, tutma süresinin görece olarak kısıtlılığı, sonucu etkilemez (bk. *Järvinen – Finlandiya*, [k.k.], no. 30408/96, 15 Ocak 1998; ve *Novotka – Slovakya*, Komisyon [k.k.], no. 47244/99, 4 Kasım 2003, bu olayda polis merkezine kadar götürülme, arama ve geçici olarak nezarethanede tutma yaklaşık bir saat sürmüş ve Sözleşme'nin 5. maddesi bakımından bir özgürlükten yoksun bırakma oluşturduğuna karar verilmiştir).

318. Buna göre Mahkeme, Rantseva'nın polis merkezinde tutulması ve daha sonra söz konusu daireye götürülmesi ve burada tutulması, Sözleşme'nin 5. maddesi bakımından bir özgürlükten yoksun bırakma oluşturmuştur.

2. Özgürlükten yoksun bırakma nedeniyle Kıbrıs'ın sorumluluğu

319. Mahkeme, Rantseva özel şahıslar tarafından tutulduğu kadarında polis tarafından oynanan rolü incelemek ve söz konusu dairede özgürlükten yoksun bırakmanın özellikle bireyleri keyfi tutmaya karşı koruma şeklindeki pozitif yükümlüğü ışığında (bk. yukarıda geçen *Riera Blume* kararı, §32-35) Kıbrıs makamlarının sorumlu olup olmadığına karar vermek zorundadır.

320. Mahkeme daha önce de, polisin Rantseva'yı serbest bırakmak yerine M.A.'ya teslim etmeyi tercih etmiş olmasına ilişkin kaygısını ifade etmiştir (bk. yukarıda parag. 298). Rantseva küçük değildir (bk. yukarıda parag. 20). Nöbetçi polis memurlarının ifadelerine göre Rantseva sarhoş görünmemektedir. Kıbrıs makamlarının Rantseva'nın M.A. ile birlikte ayrılmaya karşı çıkmadığını savunmaları yeterli değildir; AIRE Center'ın da işaret ettiği gibi (bk. yukarıda parag. 269), insan ticareti mağdurlar üzerinde

fiziksel ve psikolojik sonuçlar yaratmakta, bu sonuçlar genellikle kendilerini yetkili makamlara insan ticareti mağdurları olarak gösteremeyecek kadar onları sarsmaktadır. Aynı şekilde Ombudsman da 2003 tarihli raporunda, tepkilerden korkmanın ve koruma tedbirlerinin yetersizliğinin, sadece birkaç mağdurun Kıbrıs polisine şikayette bulunmaları sonucunu doğurmuştur (bk. yukarıda parag. 87-88).

321. Kabare artistlerinin Kıbrıs'ta genel olarak yaşama ve çalışma koşullarını ve ayrıca Rantseva'nın içinde bulunduğu özel şartları dikkate alan Mahkeme, polisin iyi niyetle hareket ettiğine ve Rantseva'nın daha sonra M.P.'nin dairesinde özgürlükten yoksun bırakılmasında sorumluluğu bulunmadığına dair savunmasının mümkün olmadığı kanaatindedir. Mevcut olayda Kıbrıs polisinin aktif bir işbirliği olmaksızın, özgürlükten yoksun bırakmanın gerçekleşmeyeceği açıktır. Dolayısıyla Mahkeme, ulusal makamların Rantseva'nın özgürlük kaybına zımnen muvafakat ettikleri kanaatindedir.

3. Özgürlükten yoksun bırakmanın Sözleşme'nin 5(1). fıkrasına uygunluğu

322. Şimdi olaydaki özgürlükten yoksun bırakmanın, Sözleşme'nin 5(1). fıkrasında tüketici bir biçimde sayılan izin verilmiş tutma kategorilerinden birine girip girmediği belirlenmelidir. Mahkeme, Sözleşme'nin 5(1). fıkrasının esas itibarıyla ulusal hukuka gönderme yaptığını ve ulusal hukukun maddi ve usul kurallarına uyma yükümlüğü getirdiğini hatırlatır. Ancak bu fıkra ayrıca, bireyi özgürlükten bırakan bir tedbirin Sözleşme'nin 5. maddesinin bireyi keyfilige karşı koruma amacına da uygun olmasını gerektirir (bk. yukarıda geçen *Riera Blume kararı*, §31).

323. Bir özgürlükten yoksun bırakmanın "hukukun öngördüğü usule göre" olması gerektiğini söyleyen Sözleşme'nin 5(1). fıkrası, ilk olarak bir gözaltına alma veya tutmanın iç hukukta yasal bir temeli bulunmasını gerektirir. Kıbrıs Hükümeti özgürlükten yoksun bırakmanın yasal bir temeli olduğuna işaret etmemiştir; fakat Rantseva'nın başlangıçta polis merkezinde, göçmenlik şartlarına uyup uymadığını araştırmak için tutulduğu çıkarsanabilir. Ancak Rantseva'nın adının arananlar listesinde yer almadığı gören Kıbrıs makamları, Rantseva'yı polis merkezinden salıvermek yerine M.A.'nın gözetimine verilmesinin sebeplerini ve yasal temelini açıklayamamışlardır. Yukarıda da belirtildiği gibi polis, Rantseva'da bir sarhoşluk ve kendisine veya başkalarına karşı tehditkar bir tavır görmemiştir (bk. yukarıda parag. 20 ve 320). Rantseva'nın M.A.'nın gelip kendisini almasını istediğine dair bir belirti de yoktur. Polis yetkililerinin Rantseva'yı M.A.'nın gelişine kadar tutmalarının ve daha sonra M.A.'nın gözetimine vermelerinin iç hukukta her hangi bir dayanağı yoktur.

324. Rantseva'nın söz konusu dairede tutulmasının hukuki olduğu da savunulmamıştır. Mahkeme, bu özgürlükten yoksun bırakmanın hem keyfi ve hem de hukuka aykırı olduğunu tespit etmektedir.

325. Mahkeme Rantseva'nın hukuka aykırı ve keyfi olarak tutulması nedeniyle Sözleşme'nin 5(1). fıkrasının ihlal edildiği sonucuna varmaktadır.

VII. SÖZLEŞME'NİN 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

326. Başvurucu, Kıbrıs makamlarının ölüm soruşturmasına kendisini katmamaları, kendisine adli yardım vermemeleri ve Kıbrıs'taki mevcut kanun yolları hakkında bilgi vermemeleri nedeniyle Sözleşme'nin 6. maddesindeki mahkemeye başvurma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

“Herkes, kişisel hak ve yükümlülükleri(nin) ... karara bağlanmasında, ... bir yargı yeri tarafından ... yargılanma hakkına sahiptir ...”

A. Tarafların görüşleri

1. Başvurucu

327. Başvurucu, demokratik bir toplumda mahkemeye başvurma hakkının önemini vurgulamıştır. Bu hak bireye, haklarına müdahale eden bir tasarrufa karşı başvurabilmesi için açık ve pratik bir imkana tanır. Başvurucu, kızının ölümüyle ilgili olarak bir yargılama yapılmadığına işaret etmiştir. Başvurucu ayrıca, Kıbrıs makamlarının kendisinin ölüm soruşturmasına etkili bir biçimde katılmasını sağlamamış olmaları ve ücretsiz hukuki yardım vermemiş olmaları nedeniyle şikayetçi olmuştur. Başvurucu bu nedenle Kıbrıs makamlarının Sözleşme'nin 6. maddesinde güvence altına alınmış olan mahkemeye başvurma hakkını ihlal ettiklerini ileri sürmüştür.

2. Kıbrıs Hükümeti

328. Kıbrıs Hükümeti sunduğu yazılı görüşte, Sözleşme'nin 6. maddesinin ölüm soruşturmasında uygulanabilir olmadığını, çünkü bu soruşturmanın kişisel hak ve yükümlülüklerin belirlenmesini sağlayan bir muhakeme olmadığını savunmuştur.

329. Öte yandan Kıbrıs Hükümetine göre, ölüm soruşturması Sözleşme'nin 6. maddesinin kapsamına girse bile, mevcut olayda başvurunun mahkemeye başvurma hakkının korunmuştur.

330. Kıbrıs Hükümeti daha sonraki tek taraflık beyanında (bk. yukarıda parag. 187), Kıbrıs makamlarının ölüm soruşturması ile başvuru için mevcut muhtemel kanun yolları konusunda, kendileriyle başvuru arasında gerçek ve etkili bir iletişim kurmamak suretiyle, başvurunun etkili bir şekilde mahkemeye başvurma hakkını ihlal ettiklerini kabul etmiştir.

B. Kabuledilebilirlik

331. Mahkeme ilk olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin, belirli bir olayda ceza davası açma hakkı veya üçüncü bir kişinin bir suç nedeniyle yargılanmasını veya cezalandırılmasını isteme hakkı vermediğini gözlemlemektedir (bk. *örneğin, Rampogna ve Murgia – İtalya [k.k.]*, no. 40753/98, 11 Mayıs 1999; *Perez - Fransa [BD]*, no. 47287/99, §70; *ECHR 2004-I*; ve *Dinchev – Bulgaristan*, no. 23057/03, §39). Dolayısıyla başvurucunun kızının ölümüyle ilgili olarak, Kıbrıs makamlarının ceza davası açmadıkları şikayeti, konu bakımından (*ratione materiae*) kabuledilemez olup Sözleşme'nin 35(3) ve (4). fıkraları gereğince reddedilmelidir.

332. Başvurucunun ölüm soruşturmasına katılamama şikayetiyle ilgili olarak Mahkeme, bu soruşturma bağlamında usul güvencelerinin Sözleşme'nin 2. maddesine içkin olduğunu ve bu şikayetin 2. madde bağlamında incelendiğini gözlemlemektedir (bk. yukarıda parag. 239). Ölüm soruşturmasına Sözleşme'nin 6. maddesinin uygulanabilirliğiyle ilgili olarak Mahkeme, bu soruşturma bakımından başvurucunun bir suç isnadıyla yargılanmasının veya kişisel bir hakkının tehlikeye girmesinin söz konusu olmadığı kanaatindedir. Buna göre bu şikayet konu bakımından (*ratione materiae*) kabuledilebilir olmayıp, Sözleşme'nin 35(3) ve (4). fıkraları gereğince reddedilmelidir.

333. Son olarak, başvurucunun kanun yolları hakkında bilgilendirilmediği ve Kıbrıs'daki temsil masrafları katılmayı engelleyici nitelikte olduğundan adli yardım verilmediği şikayetiyle ilgili olarak Mahkeme, bu şikayetin Sözleşme'nin 2. maddesi bakımından yapılan şikayetle bağlantılı olduğu kanaatinde olup, o bağlamda ele alındığını hatırlatır (bk. yukarıda parag. 240). Dolayısıyla bu durumda Sözleşme'nin 6. maddesi bakımından bir mesele doğduğu kadarıyla, meseleyi ayrıca incelemeye gerek yoktur.

334. Sonuç olarak, başvurucunun Sözleşme'nin 6(1). fıkrası bakımından yaptığı şikayetlerin kabuledilebilir olmadığı beyan edilmeli ve Sözleşme'nin 35(3) ve (4). fıkraları gereğince reddedilmelidir.

VIII. SÖZLEŞME'NİN 8. MADDESİNİN İHLALİ İDDİASI

335. Başvurucu ayrıca Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştü. Bu madde şöyledir:

“1. Herkes özel ve aile yaşamına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.

2. Bu hakların kullanılmasına ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, suçun veya düzensizliğin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla, hukuka uygun olarak yapılan

ve demokratik bir toplumda gerekli bulunan müdahalelerin dışında, kamu makamları tarafından hiç bir müdahale yapılamaz.”

336. Başvurucu bu hakla ilgili şikayeti konusunda her hangi bir ayrıntı sunmamıştır. Mahkeme, önündeki materyaller ışığında ve bu meseleyi incelemek kendisinin yetki alanına girdiği ölçüde, bu şikayetten kaynaklanan Sözleşme’deki veya Protokol’lerdeki hak ve özgürlüklerden birinin ihlal edildiği görünümü bulunmadığı sonucuna varmaktadır. Dolayısıyla bu şikayet Sözleşme’nin 35(3) ve (4). fıkraları gereğince reddedilmelidir.

IX. SÖZLEŞME’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

337. Sözleşme’nin 41. maddesi şöyledir:

“Mahkeme, Sözleşmenin veya Protokollerin ihlal edildiğini tespit ederse, ve ilgili Sözleşmeci Devletin iç hukuku bu ihlali ancak kısmen giderme imkanı veriyorsa, Mahkeme gerekli görürse zarara uğrayan tarafa adil bir karşılık verilmesine hükmeder.”

A. Zarar

1. Tarafların görüşleri

338. Başvurucu kızının ölümünden kaynaklanan manevi zararları için 100,000 Euro istemiştir. Başvurucu mevcut olaydaki ihlal iddialarının ağırlığına ve kızının ailenin geçimini sağlayan tek kişi olduğuna işaret etmiştir. Başvurucu ayrıca kızının ölümünün sebep olduğu duygusal ıstıraba ve daha sonra kendisinin sorumluların adalet önüne çıkarılması için gösterdiği çabaya vurgu yapmıştır.

339. Kıbrısı Hükümeti, Mahkeme’nin içtihatları göz önünde tutulduğunda, başvurunun talebinin aşırı olduğunu iddia etmiştir. Hükümet ayrıca, başvurunun mali olarak kızına bağımlı olduğunu gösteren bir delil sunmamış olduğuna işaret etmiştir. Hükümet tek taraflı beyanında (bk. yukarıda parag. 187), başvurucuya maddi ve manevi zararları ile ücretler ve masraflar için 37,300 Euro veya Mahkeme’nin takdir edeceği bir miktarı ödemeyi teklif etmiştir.

340. Rusya Hükümeti, hükmedilecek bir manevi tazminatın, başvurunun kızının güvenliğini sağlamayan ve ölümü konusunda etkili bir soruşturma yapmayan devlet tarafından ödenmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Rusya Hükümeti, başvurunun Sözleşme’nin 2. maddesiyle ilgili şikayeti konusunda davalı devlet olmadıklarını kaydetmiştir.

2. Mahkeme'nin değerlendirmesi

341. Mahkeme, ekonomik desteğin kaybıyla ilgili bir talebin, daha çok maddi tazminat talebi bakımından incelenmesinin uygun olduğunu kaydeder. Bu konuda Mahkeme, başvuru tarafından iddia edilen zarar ile Sözleşme'nin ihlali arasında açık bir nedensellik bağı bulunması gerektiğini ve elverişli olaylarda bunun kazanç kayıplarını da içerebileceğini hatırlatır (*bk. diğerleri arasında, Aktaş – Türkiye, no. 24351/94, §352, ECHR 2003-V (alıntılar)*). Mevcut olayda Mahkeme, Rantseva'nın ölümünden Kıbrıs'ı sorumlu bulmuş, ancak Sözleşme'nin 2. maddesinin maddi yönden değil usul yönünden ihlaline karar vermiştir. Buna göre Mahkeme, Rantseva'nın ölümünden doğan maddi zarar için başvurucuya tazminat ödenmesine hükmedilmesinin uygun olmadığını kanaatindedir.

342. Manevi zararlar bakımından Mahkeme, Kıbrıs makamlarının Rantseva'yı insan ticaretine karşı korumak ve Rantseva'nın insan ticaretine tabi tutulup tutulmadığını soruşturmak için gerekli işlemleri yapmadığını tespit etmiştir. Mahkeme ayrıca, Kıbrıs makamlarının Rantseva'nın ölümü konusunda etkili bir soruşturma yapmadıklarını belirtmiştir. Buna göre Mahkeme, Rantseva'nın ölümüyle ilgili açıklanamayan koşulların ve Kıbrıs makamlarının Rantseva'yı insan ticaretine ve sömürüye karşı korumak için gerekli önlemleri almamış olmasının ve Kıbrıs'a gelişi ve kalışıyla ilgili koşulları etkili bir şekilde soruşturmamış olmasının bir sonucu olarak, başvuru elemanı ve ıstırap duyduğunun kabul edilebileceğine ikna olmuştur. Mahkeme hakkaniyet esasına dayanarak, Kıbrıs makamlarının tutumunun bir sonucu olarak başvuru elemanının uğradığı zararlar için kendisine 40,000 Euro ile bu miktara ek olarak kendisine yüklenebilecek vergi kadar bir miktarın ödenmesine hükmetmektedir.

343. Mahkeme, Rusya bakımından Sözleşme'nin 4. maddesinin usul yönünden ihlal edildiğini tespit ettiğini hatırlatır. Mahkeme hakkaniyet esasına dayanarak, Rusya makamlarının tutumu nedeniyle uğradığı zararlar için 2,000 Euro manevi tazminat ile bu miktara ek olarak kendisine yüklenebilecek vergi kadar bir miktarın ödenmesine hükmetmektedir.

B. Ücretler ve masraflar

1. Tarafların görüşleri

344. Başvuru, seyahat, fotokopi, çeviri ve noterlik hizmetleri dahil, ücretler ve masraflar için toplam 485,480 Rublenin (yaklaşık 11,240 Euro) geri ödenmesini talep etmiştir. Bu miktara, gerekli kaynağı bulmak için satmayı gerekli gördüğü evi için 233,600 Rubleyi, cenaze masrafları olarak 46,310 Rubleyi ve 2008 yılında Kıbrıs'ta insan ticaretiyle ilgili bir konferansa katılmak için harcadığı 26,661 Rubleyi de içermektedir.

345. Kıbrıs Hükümeti başvurucunun ancak, bir Sözleşme ihlalini önlemek veya gidermek için gerekli olarak yaptığı ve miktar olarak olan ve ihlal ile bağlantılı olan masrafların geri ödenmesini isteyebileceğini iddia etmiştir. Dolayısıyla başvurucunun evini satmasıyla ilgili 233,600 Ruble ile 2008 yılında konferansa katılmak için yaptığı masraf ve ayrıca belgeleyemediği ücretler ve masraflar miktar bakımından makul değildir.

346. Rusya Hükümeti, başvurucunun evini satmak zorunda kaldığını ve Kıbrıs'a gitmesinin gerekli olduğunu kanıtlayamadığını savunmuştur. Rusya Hükümeti özellikle, başvurucunun Kıbrıs makamlarından gerekli belge ve delilleri istemek için Rusya makamlarına başvurabileceğini ve Kıbrıs'ta bir avukat tayin edebileceğini ileri sürmüştür. Rusya Hükümeti, Rantseva'nın ölümüyle doğrudan bağlantılı olmaması nedeniyle 2008'deki konferansa katılım masrafları için başvurucunun talebine karşı çıkmıştır.

2. Mahkeme'nin değerlendirmesi

347. Mahkeme, ücretler ve masrafların gerçekten ve gerekli olarak yapılmış oldukları ve miktar bakımından makul olduklarının gösterilmiş olması şartıyla, başvurucunun bunları geri istemeye hakkı bulunduğunu hatırlatır. Mevcut olayda başvuru, evinin satış gelirini veya 2008'deki konferans Rantseva'nın ölümüyle doğrudan bağlantılı olmadığı için Kıbrıs'a seyahat masraflarını isteme hakkı bulunmamaktadır. Ayrıca Mahkeme, Sözleşme'nin 2. maddesini sadece usul yönünden ihlal edildiği sonucuna vardığını hatırlatır. Buna göre başvuru cenaze masraflarını geri isteme hakkı yoktur.

348. Yukarıda anlatılanları dikkate alan Mahkeme, ücretler ve masraflar için başvurucuya yüklenebilecek vergiler de ek olarak 4,000 Euro ödenmesinin, bu miktardan Avrupa Konseyi'nden adli yardım olarak alınan 850 Euro'nun düşülmesinin makul olduğu kanaatindedir. Bu olayın koşulları nedeniyle Mahkeme, ücretler ve masrafların Kıbrıs tarafından ödenmesine hükmedilmesinin uygun olduğu kanaatindedir.

C. Gecikme faizi

349. Mahkeme gecikme faizinin, Avrupa Merkez Bankasının uyguladığı en yüksek kredi faiz oranına üç puan eklenerek tayin edilecek orana dayanmasının uygun olduğu kanaatindedir.

BU GEREKÇELERLE MAHKEME OYBİRLİĞİYLE,

1. Kıbrıs Hükümetinin başvurunun düşürülmesi talebinin reddine;

2. Rus Hükümetinin başvurunun Sözleşme'nin 4. maddesi yönünden konu bakımından yaptığı itirazın esas birleştirilmesine ve sonra reddine;
3. Sözleşme'nin 2, 3, 4 ve 5. maddeleri bakımından yapılan şikayetlerin kabuledilebilir olduğuna ve diğerlerinin kabuledilebilir olmadığına;
4. Kıbrıs makamlarının Rantseva'nın yaşama hakkını koruma şeklindeki pozitif yükümlülüğü bakımından Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edilmediğine;
5. Kıbrıs'ın Rantseva'nın ölümü hakkında etkili bir soruşturma yapmaması nedeniyle usul yükümlülüğü yönünden Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlaline;
6. Rusya tarafından Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edilmediğine;
7. Başvurucunun Sözleşme'nin 3. maddesi bakımından yaptığı şikayetleri ayrıca incelemenin gerekli olmadığına;
8. Kıbrıs'ın Rantseva'yı genel olarak insan ticaretine ve sömürüsüne karşı pratik ve etkili bir şekilde korumaması ve kendisini korumak için özel tedbirler almaması nedeniyle Sözleşme'nin 4. maddesinin ihlaline;
9. Kıbrıs makamlarının aynı konuda etkili bir soruşturma yapmaması nedeniyle Sözleşme'nin 4. maddesinin ihlali şikayetini ayrıca incelemenin gerekli olmadığına;
10. Rusya tarafından Rantseva'yı insan ticaretine karşı koruma konusunda operasyonel tedbirler alınmaması nedeniyle pozitif yükümlülük bakımından Sözleşme'nin 4. maddesinin ihlal edilmediğine;
11. Rusya tarafından iddia edilen insan ticaretini soruşturma şeklindeki usul yükümlülüğü bakımından Sözleşme'nin 4. maddesinin ihlaline;
12. Kıbrıs tarafından Sözleşme'nin 5. maddesinin ihlal edildiğine;
13. (a) Kıbrıs Hükümetinin başvuruca, bu kararın Sözleşme'nin 44(2). fıkrası uyarınca kesinleşmesinden itibaren üç ay içinde manevi tazminat olarak 40,000 Euro (kırk bin euro) ve ücretler ve masraflara için 3,150 Euro ile başvuruca yüklenebilecek vergi miktarını ödemesine;
(b) Rusya Hükümetinin başvuruca, bu kararın Sözleşme'nin 44(2). fıkrası uyarınca kesinleşmesinden itibaren üç ay içinde manevi tazminat olarak 2,000 Euro (iki bin euro) karşılığı ödeme günündeki kurdan Rus

Rublesine çevrilerek ve başvurucuya yüklenebilecek bir vergi eklenerek ödenmesine;

(c) yukarıda belirtilen üç aylık sürenin dolmasından ödeme tarihine kadar geçen süre için yukarıdaki miktarlara Avrupa Merkez Bankasının uyguladığı en yüksek kredi faiz oranına üç puan eklenerek bulunacak oranın uygulanarak ödenmesine;

14. Başvurucunun diğer adil karşılık taleplerinin reddine

KARAR VERMİŞTİR.

İngilizce olan bu karar, Mahkeme İçtüzüğü'nün 77(2). fıkrası gereğince yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Søren Nielsen
Yazı İşleri Müdürü

Christos Rozakis
Başkan